

Kaalimaan vartijat 2

Sertifiointi- ja auditointijärjestelmien
laatua tarkasteleva seurantaraportti

4/22

Raportti on tuotettu joukkorahoituksella, Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK:n, Kuluttajaosuustoiminnan- ja Palkansaajasäätiön sekä Finnwatchin Ihmisarvoisen työn ohjelman tuella.

Finnwatch on suomalaisen yritystoiminnan globaaleja vaikutuksia tutkiva kansalaisjärjestö. Finnwatchin taustalla vaikuttaa 11 kehitys-, ympäristö-, ay- ja kuluttajajärjestöä: Solidaarisuus, Eettisen kaupan puolesta, Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK, Attac, Kirkon Ulkomaanapu, Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo, Dalitien solidaarisuusverkosto, Maan ystävät, Kuluttajaliitto, Kansalaisjärjestöjen ihmisoikeussäätiö KIOS ja Suomen Lähetysseura.

Julkaisuajankohta: kesäkuu 2022

Kannen kuva: Grant Faint

2. korjattu versio; korjauksia on tehty 9.8.2022 Rainforest Alliance -järjestelmän esittelytekstiin taulukossa 1.

Sisältö

1. Johdanto.....	4
2. Suomen markkinoilla käytössä olevat vastuullisuusauditoinnit ja -sertifiointit.....	6
3. Vastuullisuusauditointien ja -sertifiointien arviointi	11
3.1 Riippumattomuus ja auditointien laatu	11
3.2 Järjestelmien läpinäkyvyys	28
3.3 Kriteerien kattavuus ja laatu	34
3.4 Raaka-aineiden jäljitettävyys ja kuluttajaviestintä	43
3.5 Järjestelmien vaikuttavuus	47
3.6 Ilmastotoimia ja biodiversiteettia koskevat kriteerit.....	50
3.7 Järjestelmien yhteensopivuus YK-periaatteiden kanssa	53
4. Yhteenveto valvontajärjestelmien arvioinnista.....	63
5. CASE: Puuvillan vastuullisuuden varmentaminen on vaikeaa.....	67
5.1 Kiinan toiminta Xinjiangissa on iso haaste sertifiointijärjestelmille	68
5.2 Luomupuuvillan viranomaisvalvontaan ei voi kaikissa maissa luottaa	75
5.3 Luomuvaate ja -tekstiilistandardit eivät valvo alkutuotantoa	78
6. Yhteenveto	84
7. Suositukset	86
LIITE 1 Arviointikriteerit	90

1. Johdanto

Ekologista ja sosiaalista vastuullisuutta tarkastelevien auditointi- ja sertifiointijärjestelmien määrä on lisääntynyt räjähdysmäisesti. Vuonna 2016 kun Finnwatch edellisen keran arvioi¹ erilaisia vastuullisuusjärjestelmiä, oli niitä Maailman kauppajärjestön WTO:n ja YK:n alaisen International Trade Centerin ylläpitämään Standards Map -työkaluun listattu 170 kappaletta. Tänä päivänä järjestelmien määrä Standards Mapissa on noussut yli 300:een².

Erilaisilla riskialoilla tai -alueilla toimivilta yrityksiltä edellytetään entistä enemmän luotettavasti vastuullisuusauditoituja tai -sertifioituja tuotteita tai raaka-aineita. Siinä missä vielä noin kymmenen vuotta sitten yritykset saattoivat erilaisilla vastuullisuussertifioinneilla tavoitella positiivista brändimielikuvaa tai hintapremiota, ovat sertifiointit ja auditoinnit tänä päivänä arkipäiväistyneet vastuullisuuden perustasoksi. Monet yritykset ovat siirtyneet tietyissä tuotteissa kokonaan sertifioituihin raaka-aineisiin³ tai ne vaativat kaikkien riskimaaostojensa tuotantolaitosten auditointia⁴. Kuluttajatuotteiden lisäksi vastuullisuusauditoinnit ja -sertifiointit ovat lisääntyneet myös yritysten välisessä kaupassa käytettävissä raaka-aineissa⁵. Muutokseen valvontajärjestelmien käytössä on osittain vaikuttanut myös lisääntynyt sääntely⁶.

Vaikka vastuullisuusjärjestelmien käyttö on arkipäiväistynyt, markkinoihin vaikuttavat myös toiseen suuntaan ohjaavat trendit. Luotettavampana pidetyille kolmannen osapuolen sertifioiduille tuotannoille on monissa tuotekategorioissa edelleen enemmän tarjontaa kuin kysyntää, eikä kaikkea sertifioitua tuotantoa saada myytyä markkinoille sertifioituna.

1 Finnwatch, 2016, Kaalimaan vartijat, saatavilla osoitteessa: https://finnwatch.org/images/pdf/KaalimaanVartijat_web.pdf

2 ICT, Standards Map, Identify, <https://www.standardsmap.org/en/identify>

3 Esimerkiksi Lidl Suomen kaikissa omien merkkien suklaissa käytetty kaakao on vastuullisuussertifioitua. Lidl, Vastuullista suklaata, <https://corporate.lidl.fi/vastuullisuus/tuotteet/vastuullista-suklaata> (viitattu 2.6.2022); H&M:n kaikki puuvilla on kierrätettyä, luomua tai vastuullisuussertifioitua, Cotton, <https://hmgroupp.com/sustainability/circular-and-climate-positive/materials/cotton/> (viitattu 6.6.2022)

4 Esimerkiksi Suomessa Keskon periaatteena on tehdä yhteistyötä vain sellaisten riskimaatavarantoimittajien kanssa, jotka ovat sosiaalisen vastuun auditointien piirissä tai jotka käynnistävät auditointiprosessin yhteistyön alkaessa. Kesko, Amfori BSCI, <https://www.kesko.fi/yritys/vastuullisuus/kestava-hankinta/amfori-bsci/> (viitattu 2.6.2022)

5 2000-luvulla on perustettu ja yleistyneet muun muassa kaivostoimintaa ja mineraalien arvoketjuja sertifioivat ja valvovat aloitteet kuten esimerkiksi Responsible Minerals Initiative, Initiative for Responsible Mining Assurance ja Aluminium Stewardship Initiative. Myös rehujen kuten soijan sertifiointi on Euroopan markkinoilla kuten Suomessa yleistynyt selvästi. Finnwatch, 2021, Soijaa Brasiliasta, saatavilla osoitteessa: <https://finnwatch.org/fi/julkaisut/soijaa-brasiliasta>

6 Esimerkiksi vuoden 2021 voimaan astunut konfliktimineraaliasetus edellyttää konfliktimineraaleja EU-alueelle tuovilta yrityksiltä tiettyjä ihmisoikeuksia koskevia huolellisuusvelvoiteprosesseja. Asetuksen mukaan Euroopan komissio voi tunnustaa hallitusten, toimialajärjestöjen ja asiasta kiinnostuneiden järjestöjen ryhmittymien toimitusketjuja koskevat due diligence -järjestelyt, jotka edistävät sitä että toimijat täyttävät asetuksen mukaiset velvoitteet. Ks. myös tekstilaatikko *Myös OECD arvioi vastuullisuudenvaltovantajärjestelmiä*, s. 65–66.

Esimerkiksi maataloussektorilla vastuullisuussertifioitujen raaka-aineiden⁷ kattama viljelypinta-ala pieneni 2018 vuoden 8,1 prosentista 2019 vuoden 7,9 prosenttiin. Perinteisten kolmannen osapuolen auditointi- ja sertifiointijärjestelmien kanssa kuluttajamarkkinoilla kilpailevat entistä enemmän yritysten omat vastuullisuusmerkit⁸, joissa ei välttämättä ole ulkopuolisten laatimia kriteereitä eikä minkäänlaista riippumatonta valvontaa. Myös muut, erityisesti ympäristöön liittyvät vastuullisuusväittämät ovat lisääntyneet markkinoilla. Euroopan unionin tilaamassa selvityksessä yli 40 prosenttia tarkastelluista yritysten ympäristöväittämistä olivat liioiteltuja, virheellisiä tai niitä esitettiin ilman todisteita.⁹ Erilaisten väitteiden viidakossa kuluttajien on vaikeaa erottaa toisistaan kirjavia vastuullisuusmerkkejä ja ymmärtää niiden sisältöä, minkä voidaan katsoa heikentävän kolmannen osapuolen valvontajärjestelmien kilpailuasemaa.

Sitovan yritys vastuulainsäädännön lisääntyminen saattaa muuttaa riippumattomien valvontajärjestelmien käyttöä ja markkinoita tulevaisuudessa. Esimerkiksi Euroopan komission helmikuussa 2022 julkaisema yritys vastuudirektiiviesitys asettaisi yrityksille ihmisoikeuksia koskevan huolellisuusvelvoitteen¹⁰. Samalla komissio on kuitenkin kaavailut yrityksille mahdollisuutta ulkoistaa ihmisoikeuksia koskeva vastuu kolmannen osapuolen valvontajärjestelmille. Ehdotus on saanut vastaansa voimakasta kritiikkiä, sillä vuosikymmeniä käytössä olleet valvontajärjestelmät eivät ole toivotulla tavalla onnistuneet arvoketjujen ihmisoikeusriskien ja -ongelmien kitkemisessä.¹¹

Riippumatta siitä, missä muodossa komission esittämä yritys vastuudirektiivi lopulta hyväksytään, muuttuva sääntely-ympäristö tulee vaikuttamaan siihen, millä tavalla vastuullisuusvalvontaa tulevaisuudessa järjestetään. YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet¹² edellyttävät yrityksiltä niiden arvoketjun ja siihen sisältyvien ihmisoikeusriskien tuntemista, riskien vähentämistä ja välttämistä sekä jo tapah-

7 ICT, State of Sustainable Markets, saatavilla osoitteessa: <https://digital.intracen.org/state-sustainable-markets-2021/key-trends/>. Vertailu sisältää tiedot 12:sta yleisimmästä maataloussektorin sertifiointista.

8 Ks. esim. Independent, 2016, Cadbury withdraws from Fairtrade chocolate scheme but keeps logo on packaging, <https://www.independent.co.uk/news/business/news/cadbury-chocolate-fairtrade-logo-scheme-at-risk-mondelez-international-a7443226.html> (viitattu 2.6.2022); Finnwatch, 12.12.2017, Fazer, sertifioi, älä selitä, <https://finnwatch.org/fi/blogi/505-fazer-sertifioi-ala-selita>

9 Euroopan komissio, 2021, Screening of websites for 'greenwashing': half of green claims lack evidence, saatavilla osoitteessa: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_269

10 Euroopan komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi yritysten kestäväää toimintaa koskevasta huolellisuusvelvoitteesta ja direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta, saatavilla osoitteessa: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:bc4dcea4-9584-11ec-b4e4-01aa75ed71a1.0023.02/DOC_1&format=PDF

11 ECCJ, 2022, European Commission's proposal for a directive on Corporate Sustainability Due Diligence: A comprehensive analysis, s. 5, saatavilla osoitteessa: <https://corporatejustice.org/wp-content/uploads/2022/04/ECCJ-analysis-CSDDD-proposal-2022.pdf>

12 YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet (TEM 36/2013) ovat saatavilla suomeksi osoitteessa: https://tem.fi/documents/1410877/2870803/Yrityksiä+ja+ihmisoikeuksia+koskevat+ohjaavat+periaatteet_su.pdf/ba12d115-4b4d-47e8-a94c-af07956a032a/Yrityksiä+ja+ihmisoikeuksia+koskevat+ohjaavat+periaatteet_su.pdf?t=1465553647000

tuneiden haitallisten ihmisoikeusvaikutusten korjaamista ja korvaamista. Auditoinneilla ja sertifiointeilla on tässä työssä oma roolinsa. Samalla on kuitenkin huomioitava, että monia perinteisiä vastuullisuuden valvontajärjestelmiä ei ole alunperin rakennettu palvelemaan edellä mainitun vastuukehikon toteutumista.

Tämä raportti on päivitys Finnwatchin vuonna 2016 julkaisemaan raporttiin *Kaalimaan vartijat – Näkökulmia työelämän oikeuksia tarkastelevien sertifiointi- ja auditointijärjestelmien laatuun*. Tämän raportin tarkastelukulmaa on soveltuvien osin laajennettu kattamaan työelämän oikeuksien lisäksi myös kiertotalouteen, ilmastoon sekä biodiversiteetin suojeluun liittyviä kysymyksiä. Raportissa arvioitavien auditointi- ja sertifiointijärjestelmien määrää on laajennettu, ja erillisenä tapaustutkimuksena (ks. luku 5) tarkastellaan puuvillasertifiointeja. Vastuullisuussertifioitu puuvilla on valittu tarkastelun kohteeksi, sillä sen kysyntä on kasvanut viime vuosina räjähdysmäisesti. Sertifioitun puuvillan viljelypinta-ala on lähes kaksinkertaistunut vuosien 2015–2019 välillä¹³, ja myös puuvillan kiertotaloussertifioinnit ovat yleistyneet markkinoilla. Samanaikaisesti vastuullisen puuvillan markkinat ovat olleet myös vakavissa ongelmissa viime vuosina niin Kiinan kuin Intian markkinoilla esiintyneiden ihmisoikeus- ja ympäristöongelmien vuoksi.

Raportti on tuotettu joukkorahoituksella, Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK:n, Kuluttajaosuustoiminnan- ja Palkansaajasäätiön sekä Finnwatchin Ihmisarvoisen työn ohjelman tuella. Finnwatch kiittää kaikkia raporttia rahoittaneita.

2. Suomen markkinoilla käytössä olevat vastuullisuusauditoinnit ja -sertifioinnit

Tässä raportissa keskitytään erityisesti Suomessa toimivien yritysten ja brändien käyttämiin kuluttajatuotteiden sosiaalista ja ekologista vastuullisuutta alihankintaketjuissa varmentaviin sertifiointeihin ja auditointeihin, jotka on kuvattu taulukossa 1. Järjestelmien käyttämisellä tarkoitetaan toimintaa, jossa yritys markkinoi varmennusjärjestelmän auditointia tai sertifiointia tuotteita tai on hyväksynyt järjestelmän auditoinnit tai sertifioinnit osaksi muuta käytännön vastuullisuustyötä.

Vastuullisuussertifiointien ja -auditointien käytöstä ostajayrityksissä ei ole olemassa kattavia tilastoja tai tietokantoja. Vain osa järjestelmistä näkyy kuluttajatuotteissa erilaisina

¹³ ITC, saatavilla osoitteessa: <https://digital.intracen.org/state-sustainable-markets-2021/key-trends/>

sertifiointimerkkeinä ja vastuullisuusväittäminä, kun taas osaa järjestelmistä käytetään ensisijaisesti yritysten sisäisissä prosesseissa. Monet yritykset käyttävät päällekkäin ja rinnakkain useita erilaisia järjestelmiä tuotteesta, maasta ja ihmisoikeusriskistä riippuen. Taulukko 1 on koostettu käymällä läpi valvontajärjestelmien jäsenluetteloita, ostajayritysten vastuullisuusraportteja sekä toteuttamalla myymäläkartoituksia.

Taulukon 1 pohjalta raportin luvussa 3 tehtävään arviointiin on valittu tarkasteltavaksi lähes samat järjestelmät, joita Finnwatch arvioi myös vuonna 2016 julkaistussa raportissaan. Ainoa pois pudotettu järjestelmä on Global Coffee Platform, jonka käytöstä Suomessa toimivat keskeiset kahvialan yritykset ovat luopuneet¹⁴. Aiemmin tarkastelussa mukana ollut UTZ yhdistyi vuonna 2018 Rainforest Alliance -järjestelmään. Uutena mukaan on otettu viinisertifioinnit WIETA ja Fair for Life, mereneläviä sertifioiva Marine Stewardship Council MSC sekä luomukuiduista valmistettujen vaatteiden ja tekstiilien vastuullisuuteen keskittynyt GOTS. Lisäksi Suomen markkinoilla esiintyviä vaate- ja tekstiilialan luomu- ja kierrätyspuuvillasertifiointeja tarkastellaan erikseen luvussa 5.

14 Yksi vuonna 2016 julkaistussa Finnwatchin *Kaalimaan vartijat* -raportissa (saatavilla osoitteessa: https://finnwatch.org/images/pdf/KaalimaanVartijat_web.pdf) käsitellyistä sertifiointijärjestelmistä oli Global Coffee Platform, joka tunnettiin aiemmin nimellä 4C Association. 4C Association omisti kahvintuotannon sertifiointijärjestelmän Common Code for the Coffee Community 4C:n. Vuonna 2016 4C -standardi ja sen mukainen sertifiointijärjestelmä irrotettiin Global Coffee Platformista erilliseksi organisaatioksi, joka tunnettiin ensin nimellä Coffee Advisory Services mutta on nyt nimeltään 4C Services. Global Coffee Platform ei enää sertifioi kahvintuotantoa, mutta se omistaa Coffee Sustainability Reference -standardin. Nimensä mukaisesti se ei ole verifiointi- tai sertifiointijärjestelmä vaan referenssi kahvin vastuullisuuden valvontajärjestelmille. 4C Services puolestaan sertifioi kahvintuotantoa. Finnwatchin tiedossa ei kuitenkaan ole, että 4C-sertifiointi olisi käytössä Suomessa toimivilla kahvipaahtimoilla, ja siksi sitä ei ole käsitelty tässä raportissa. Ks. lisätietoa <https://www.globalcoffeeplatform.org> ja <https://www.4c-services.org>

Taulukko 1: Esimerkkejä Suomessa toimivien yritysten käytössä olevista auditointi- ja sertifiointijärjestelmistä

Auditointijärjestelmä/sertifiointi	Järjestelmän kuvaus	Esimerkkejä järjestelmää käyttävistä yrityksistä ja brändeistä
Amfori, Business Social Compliance Initiative BSCI	 <p>Amfori BSCI on vastuullisuusverkosto Amfori BSCI tarjoaa jäsenilleen työkaluja ihmisoikeuksia koskevan huolellisuusvelvoitteen noudattamiseen. Työkaluihin kuuluvat riskien kartoitus ja arviointi, auditoinnit, korjaavat toimenpiteet, osaamisen lisääminen sekä sidosryhmien osallistaminen. Auditointitulokset jaetaan Amforin tietokannoissa. Työkaluja voidaan hyödyntää niin teolliseen tuotantoon kuin ruoan maataloustuotantoon. Amfori BSCI:tä edeltänyt BSCI-järjestelmä perustettiin vuonna 2003. Amfori BSCI:n tietokannassa on yli 54 000 tuottajaa.</p>	<p>Järjestelmän jäsenenä on noin 50 suomalaista yritystä, mukana mm. Kesko, SOK, Tokmanni, Alko, Marimekko ja Vallila.¹⁵</p>
Better Cotton Initiative BCI	 <p>Better Cotton Initiative (BCI) kouluttaa ja lisensoi puuvillatuottajia. Lisensoidut tuottajat, jotka voivat olla niin pienviljelijöitä kuin suurtilallisia, voivat tuottaa ns. Better Cotton -puuvillaa. Järjestelmän kriteerit kattavat sekä sosiaalisen että ekologisen vastuun näkökohtia. Kriteereitä päivitetään parhaillaan, ja päivitetty kriteerit on tarkoitus julkaista vuoden 2023 puolivälin tienoilla. BCI ei sertifioi tuotteita. BCI on saanut alkunsa WWF:n vuonna 2005 käynnistämistä sidosryhmäkeskusteluista, ja se on perustettu vuonna 2009. BCI on kasvanut nopeasti: Better Cotton -puuvilla vastaa jo noin neljäsosaa globaalista puuvillatuotannosta, ja sen lisensoimia puuvillatuottajia on yli 2 miljoonaa 25 eri maassa.</p>	<p>Järjestelmän jäsenenä ovat mm. Kesko, Marimekko, Vallila Collection, Pentik, Tokmanni ja SOK.¹⁶</p>
Fair for life	 <p>Fair for Life on sertifiointijärjestelmä, joka keskittyy erilaisiin maataloustuotteisiin. Fair for Life sertifioi tuotantoa niin globaalissa pohjoisessa kuin globaalissa etelässä. Sertifiointin kriteerit perustuvat erilaisiin kansainvälisiin standardeihin. Ne kattavat niin taloudellisia vaatimuksia (esimerkiksi koskien kaupassa käytettäviä hintoja) sekä erilaisia sosiaalisia ja ekologisia kysymyksiä sekä läpinäkyvyyttä. Järjestelmä perustettiin vuonna 2006, ja sen sertifiointin piirissä on noin 700 yritystä.</p>	<p>Järjestelmän käytön vastuullisuusvalvonnassa ovat hyväksyneet mm. Alko¹⁷ ja Kesko¹⁸.</p>
Fair Labor Association FLA	 <p>Fair Labor Association (FLA) valvoo sen jäsenyritysten sitoutumista FLA Workplace Code of Conduct -periaatteiden täytäntöönpanoon. FLA:n Workplace Code of Conduct -periaatteita voidaan soveltaa joko valmistavaan teollisuuteen tai maataloustuotantoon jäsenyrityksen toimialasta riippuen. Jäsenyritysten toimintaa arvioidaan FLA:n laatimia valvontaperiaatteita vasten¹⁹. Ostajayrityksille ja tuottajille on olemassa omat valvontaperiaatteensa. FLA ei sertifioi tuotteita, brändejä, tehtaita tai maatiloja. FLA syntyi vuonna 1996 Yhdysvaltojen silloisen presidentin Bill Clintonin koolle kutumista monisidosryhmäkeskusteluista. Aluksi FLA keskittyi parantamaan työoloja vaate- ja jalkineiteollisuudessa. Sittemmin sen toiminta on laajentunut myös maataloustuotantoon. FLA:n valmistavan teollisuuden ohjelmassa on mukana noin 50 yritystä ja sen maatalousohjelmassa 8 yritystä. Niistä 32 täyttää FLA:n vaatimukset.</p>	<p>Järjestelmän jäseniä ovat mm. Adidas, Nike, Patagonia ja Puma.²⁰</p>
Fair Wear Foundation FWF	 <p>Fair Wear Foundation (FWF) pyrkii parantamaan vaateteollisuuden työoloja. FWF valvoo jäsenyritystensä sitoutumista sen Code of Labour Practicen ja vuodesta 2023 lähtien myös sen ihmisoikeuksia koskevaa asianmukaista huolellisuutta koskevien toimintaperiaatteiden täytäntöönpanoon niiden omassa toiminnassa ja tuotantoketjussa²¹. FWF ei sertifioi tuotteita, brändejä tai tehtaita. FWF sai alkunsa alankomaalaisen ammattiliitto FNV:n ja Clean Clothes -kampanjan välisestä yhteistyöstä vuonna 1999. Sen jäseniä (145 kpl) ovat yritykset, jotka valmistuttavat vaatteita omalla tuotemerkillään.</p>	<p>Jäsenenä on monia Suomen markkinoilla olevia pieniä ja keskisuuria vaatebrändejä kuten Filippa K, Acne Studios, Armed Angel, Kuyichi ja Marc O'Polo.²²</p>

15 Tilanne 2.3.2022. Amfori BSCI:n jäsentiedot saatavilla järjestelmän verkkosivuilta osoitteesta https://www.amfori.org/node/292/field_amfori_services/amfori-bsci-205/field_member_country/FI

16 BCI, Members, https://bettercotton.org/membership/find-members/?_sft_member_country=finland (viitattu 2.6.2022)

17 Alko, Eettinen-symboli kertoo ihmisten hyvinvoinnin huomioimisesta, <https://www.alko.fi/vastuullisesti/tuotteiden-vastuullisuus/eettinen-symboli-kertoo-ihmisten-hyvinvoinnin-huomioimisesta> (viitattu 2.6.2022)

18 Kesko, Hyväksytyt sertifiointi- ja auditointijärjestelmät, <https://www.kesko.fi/yritys/vastuullisuus/kestava-hankinta/hyvaksytyt-sertifiointi-ja-auditointijarjestelmat/> (viitattu 2.6.2022)

19 Vuodesta 2019 lähtien FLA on edellyttänyt jäsenyrityksiltään myös, että ne julkaisevat tietoa alihankkijoistaan Transparency Pledgen vaatimusten mukaisesti. Tiedot on asetettava saataville yritysten verkkosivuille koneellisesti luettavassa muodossa. Laiminlyönti voi johtaa yrityksen jäsenyyden hyllyttämiseen. Transparency Pledge on kansalaisjärjestöjen ja ammattiliittojen yhteinen aloite, jonka tavoitteena on lisätä läpinäkyvyyttä vaate- ja jalkineiteollisuudessa. Transparency Pledge edellyttää, että yritykset julkaisevat seuraavat tiedot alihankkijoistaan: 1) valtuutetun tuotantoyksiköiden ja käsittelylaitosten nimi, 2) kohdassa 1 mainittujen tuotantolaitosten osoite, 3) tuotantolaitosten emoyhtiöiden tiedot, 4) tuotantolaitoksissa valmistettujen tuotteiden tiedot, 5) tuotantolaitosten työntekijöiden lukumäärä. Ks. <https://transparencypledge.org>

20 FLA, Accredited Companies, https://www.fairlabor.org/members/fla-accredited/?member_type=fla-accredited&page=2 (viitattu 2.6.2022)

21 Suurin osa FWF:n työstä keskittyy tiettyihin maihin, kuten Bangladeshiin, Bulgariaan, Intiaan, Indonesiaan, Pohjois-Makedoniaan, Myanmariin, Romaniaan, Tunisiaan, Turkkiin ja Vietnamiin.

22 FWF, Brands, <https://www.fairwear.org/brands/> (viitattu 2.6.2022)

Auditointijärjestelmä/sertifiointi		Järjestelmän kuvaus	Esimerkkejä järjestelmää käyttävistä yrityksistä ja brändeistä
Forest Stewardship Council FSC		Forest Stewardship Council (FSC) on metsä- ja metsätuotteiden sertifiointijärjestelmä. FSC:n kriteerit kattavat sosiaalisia, ekologisia ja taloudellisia näkökohtia. FSC perustettiin vuonna 1993 Rion ilmastokokouksen jälkimainingeissa yritysten, ympäristöjärjestöjen ja yhteisöjohtajien toimesta. Maailmassa on yhteensä noin 230 miljoonaa hehtaaria FSC-sertifioitua metsää. Voimassaolevia FSC:n jäljitettävyyssertifikaatteja on yli 50 000. Suomessa noin 10 prosenttia talousmetsistä on FSC-sertifioitu.	Jäseniä ovat Suomessa mm. Stora Enso, UPM-Kymmene, Fiskars Group ja Metsä Group ²³ . Suomen markkinoilla on myynnissä lukuisia FSC-sertifioituja tuotteita.
Global Organic Textile Standard GOTS		Global Organic Textile Standard (GOTS) on sertifiointijärjestelmä luomukuiduista valmistettujen vaatteiden ja tekstiilien sadonkorjuun jälkeiselle tuotannolle. Järjestelmän kriteereitä huomioidaan sekä sosiaalinen että ekologinen vastuullisuus. Järjestelmän kriteereitä päivitetään parhaillaan, ja päivitetty standardi on tarkoitus julkaista maaliskuussa 2023. GOTS perustettiin vuonna 2006 kahden tekstiilialan yritysten etujärjestön sekä kahden luomujärjestön toimesta. GOTS kasvaa voimakkaasti: kun GOTS-sertifioituja tuotantolaitoksia oli vuonna 2019 alle 8 000 oli niitä vuonna 2020 yli 10 000. GOTS-sertifioidut toimijat työllistävät yli 4 miljoonaa henkilöä yli 70 maassa.	Sertifioituja yrityksiä Suomessa ovat Basic Fashion, Dermoshop, Finlayson, Mainio Clothing ja SOK ²⁴ .
ICTI Ethical Toy Program IETP		ICTI Ethical Toy Program (IETP) -sertifiointi keskittyy lelujen valmistukseen liittyviin sosiaalisen vastuun kysymyksiin, ja se sertifioi tuotantolaitoksia. Järjestelmä perustettiin vuonna 2004 kansainvälisen leluetuollisuuden käyttöön, mutta sen käyttö on sittemmin laajentunut myös muihin tuotekategorioidiin ja se kattaa yli 1 000 valmistajaa.	Järjestelmän jäseniä ovat mm. McDonald's, Mattel, Walt Disney Company ja Hallmark. ²⁵
ISCC		International Sustainability & Carbon Certification (ISCC) on sertifiointijärjestelmä, joka sertifioi erilaisia raaka-aineita kuten maa- ja metsätalouden biomassaa, uusiutuvia ja kiertotalousmateriaaleja kuten ei-fossiilista lentopolttoainetta. ISCC sertifioi raaka-aineita globaalisti. Järjestelmän vaatimuksiin kuuluu ekologisia ja sosiaalisia vaatimuksia, kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä sekä materiaalien jäljitettävyyttä arvoketjussa. ISCC sai alkunsa vuonna 2010 ja on myöntänyt yli 28 000 sertifikaattia yli sadassa maassa.	Järjestelmän jäseniä ovat mm. Neste, North European Oil Trade, UPM-Kymmene ja Uponor ²⁶ .
Marine Stewardship Council MSC		Marine Stewardship Council (MSC) sertifioi kalastusyrityksiä ja merenelävistä tehtyjä tuotteita. MSC keskittyy ekologiseen vastuullisuuteen. Vuonna 2019 järjestelmään lisättiin lapsi- ja pakkotyöhön liittyviä vaatimuksia. MSC:n työelämän oikeuksia koskevia linjauksia päivitetään vuoden 2022 aikana. Lähes 20 prosenttia kaikesta luonnonvaraisesta merikalasta on MSC-sertifioitu tai sitä ollaan sertifioimassa, ja yli 7 000 yrityksestä on MSC:n jäljitettävyyssertifikaatti. MSC syntyi WWF:n ja Unileverin välisestä yhteistyöstä, ja se aloitti toimintansa vuonna 1999.	Sertifiointia käyttävät mm. Hanko Sushi, Ikea, Kesko, Lidl, McDonalds, SOK, Valio, Wihuri ²⁷ , Abba ²⁸ , Calvo ²⁹ , Thai Union/John West ³⁰ .
ProTerra		ProTerra on sertifiointijärjestelmä, joka sertifioi kasveja, niistä tehtyä ruokaa ja rehua. Sertifioinnin kohteena on lukuisia erilaisia kasveja. ProTerra sertifioi tuotantoa globaalisti. Järjestelmän kriteerit sisältävät ekologisia ja sosiaalisia kriteereitä, ja se keskittyy erityisesti ei-geenimuunneltuun tuotantoon.	Sertifiointia käyttävät mm. Atria/A-rehu, Snellman/Figen Oy, Satarehu, Rehux, Berner, Feedex ³¹ , Kesko ³² .
Rainforest Alliance		Rainforest Alliance on maataloustuotteiden, kuten kahvin, kaakaon, teen ja banaanien, sertifiointijärjestelmä. Rainforest Alliancen kriteerit kattavat sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen vastuun näkökohtia. Nykyinen Rainforest Alliance syntyi kun vuonna 1988 kaksi sertifiointijärjestelmää, Sustainable Agriculture Network/Rainforest Alliance ja UTZ, yhdistyivät. Siirtymävaihe uuteen Rainforest Alliance -standardiin alkoi vuonna 2021. Rainforest Alliance -sertifioituja viljelijöitä on yli 2 miljoonaa, ja he viljelevät noin 7 miljoonaa hehtaaria maata 70 eri maassa.	Järjestelmän sertifioimia tuotteita markkinoivat Suomessa lukuisat yritykset kuten Kesko, S-ryhmä, Lidl ja Panda. Suomalaisia sertifikaatinhaltijoita ovat myös mm. Meira, Nordqvist ja Juustoportti Food. ³³

23 FSC, FSC Suomen jäsenet, <https://fi.fsc.org/en/node/28000> (viitattu 2.6.2022)

24 GOTS, Certified Suppliers, <https://global-standard.org/find-suppliers-shops-and-inputs/certified-suppliers/database/search> (viitattu 3.6.2022)

25 IETP, Buyer membership, <https://www.ethicaltoyprogram.org/en/buyers/buyer-membership/> (viitattu 2.6.2022)

26 Tilanne 16.3.2022, ISCC:n jäsentiedot saatavilla järjestelmän verkkosivuilta osoitteesta: <https://www.iscc-system.org/stakeholders/iscc-association/membership-list/>

27 MSC, Find Suppliers, <https://cert.msc.org/supplierdirectory/VController.aspx?Path=be2ac378-2a36-484c-8016-383699e2e466> (viitattu 3.6.2022)

28 Abba, <https://www.abba.fi/vastuullisuus/> (viitattu 3.6.2022)

29 Calvo, <https://www.calvo.fi/vastuullisuus/vastuullisuus-sertifikaatit/> (viitattu 3.6.2022)

30 John West, <https://johnwest.fi/kestava-kalastus/vastuullinen-hankinta/> (viitattu 3.6.2022)

31 Soijaa ostavien yritysten tilanne vuonna 2021, Finnwatch, Soijaa Brasiliasta, saatavilla osoitteesta: <https://finnwatch.org/fi/julkaisut/soijaa-brasiliasta>

32 Kesko, <https://www.kesko.fi/en/company/responsibility/sustainable-sourcing/approved-certification-and-audit-systems/> (viitattu 29.4.2022)

33 Rainforest Alliance, Certificate Holders, Finland, <https://www.rainforest-alliance.org/list-of-certificate-holders/> (viitattu 2.6.2022)

Auditointijärjestelmä/sertifiointi		Järjestelmän kuvaus	Esimerkkejä järjestelmää käyttävistä yrityksistä ja brändeistä
Reilu kauppa		Reilu kauppa on erilaisten toimijoiden yhteistyöhön pohjautuva sertifiointijärjestelmä, joka keskittyy pääsääntöisesti maataloustuotteisiin. Reilu kauppa sertifioi myös kultaa ja tekstiilejä. Reilu kauppa keskittyy sosiaalisiin, taloudellisiin (erityisesti Reilun kaupan takuuhinnan asettamiseen tietyille tuotteille) ja ympäristökriteereihin. Reilun kaupan kansainvälinen merkijärjestelmä sai alkunsa 1990-luvulla, ja sertifiointin piirissä on lähes 1,8 miljoonaa työntekijää ja viljelijää.	Järjestelmässä mukana 45 suomalaista yritystä, mukana mm. Kesko, SOK, Satotukku, Meira, Suomen Sokeri ja Sidoste. ³⁴
Round Table on Responsible Soy RTRS		Round Table on Responsible Soy (RTRS) on sertifiointijärjestelmä, joka soveltuu ihmisravinnoksi, rehuksi sekä biopolttoaineissa käytettävän soijan ja maissin tuotannon sertifiointiin. Järjestelmä kattaa ympäristöön, taloudelliseen sekä sosiaaliseen vastuullisuuteen liittyviä kysymyksiä. RTRS on perustettu vuonna 2006, ja sen piirissä on yli 9 500 sertifioitua tilaa.	Sertifiointia käyttävät mm. HKScan, Atria/A-rehu, Agrox, Rehux ³⁵ ja Kesko. ³⁶
Roundtable on Sustainable Palm Oil RSPO		Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO) on palmuöljyyn keskittynyt sertifiointijärjestelmä. RSPO:n kriteerit keskittyvät taloudelliseen, ekologiseen ja sosiaaliseen kestävyteen. RSPO perustettiin vuonna 2004, ja tällä hetkellä noin 19,5 % kaikesta palmuöljytuotannosta on RSPO-sertifioitua.	Järjestelmän jäsenenä lähes 30 suomalaista yritystä, mukana mm. Kemira, Raisio, Neste, Tokmanni, SOK ja Kesko. ³⁷
SA8000		SA8000 on sosiaalisen vastuullisuuden sertifiointijärjestelmä, joka soveltuu laajasti erilaisten työpaikkojen sertifiointiin. ³⁸ SA8000-standardia päivitetään parhaillaan. Päivitetty standardi on tarkoitus julkaista vuonna 2023. Social Accountability International -järjestö perusti SA8000:n vuonna 1997. Vuonna 2021 maailman yli 4 700 SA8000-sertifioitua toimijaa työllistivät yli 2 miljoonaa työntekijää 55 maassa ja 57 eri toimialalla.	Järjestelmän käytön vastuullisuusvalvonnassa ovat hyväksyneet mm. Kesko ³⁹ , SOK. ⁴⁰
SGF Voluntary Control System		SGF Voluntary Control System (VCS) on mehuteollisuuden oma sertifiointijärjestelmä, joka keskittyy ruokaturvallisuuteen, laatuun ja ruokaväerennösten torjuntaan. Järjestelmä kattaa myös ympäristöön ja sosiaaliseen vastuuseen liittyviä kysymyksiä.	Elintarviketeollisuuden toimialajärjestö Kasvisteollisuusyhdistys on SGF:n jäsen ⁴¹ . Yksittäisistä yrityksistä mukana on esimerkiksi Eckes Granini ⁴² .
WIETA		WIETA on monitoimijayhteistyöhön pohjautuva auditointi- ja sertifiointijärjestelmä, joka keskittyy viinituotantoon ja siihen liittyvään maataloustuotantoon Etelä-Afrikassa. WIETA-järjestelmä pohjautuu järjestelmän omaan eettiseen toimintaohjeistoon, joka kattaa erilaisia sosiaalisen ja ympäristövastuun kysymyksiä. WIETA perustettiin vuonna 2002.	Järjestelmän käytön vastuullisuusvalvonnassa ovat hyväksyneet mm. Alko ⁴³ ja Kesko. ⁴⁴

34 Flocert, Customer search, <https://www.flocert.net/about-flocert/customer-search/> (viitattu 16.5.2022)

35 Soijaa ostavien yritysten tilanne vuonna 2021, Finnwatch, Soijaa Brasiliasta, saatavilla osoitteessa: <https://finnwatch.org/fi/julkaisut/soijaa-brasiliasta>

36 Kesko, <https://www.kesko.fi/en/company/responsibility/sustainable-sourcing/approved-certification-and-audit-systems/> (viitattu 29.4.2022)

37 RSPO, Search members, <https://rspo.org/members/all> (viitattu 16.5.2022)

38 SA8000-sertifiointi ei kuitenkaan ole saatavilla merenkulkualalle, kalastusaluksille tai ns. offshore-työpaikoille. SAI:n mukaan niihin liittyvistä haasteista johtuen ko. aloilla toimivia yrityksiä ei kategorisesti ole mahdollista sertifioida SA8000-standardin mukaan.

39 Kesko, <https://www.kesko.fi/yritys/vastuullisuus/kestava-hankinta/hyvakysytyt-sertifiointi-ja-auditointijarjestelmat/> (viitattu 3.6.2022)

40 SOK, S-ryhmän vuosi ja vastuullisuus 2021, saatavilla osoitteessa: <https://assets.ctfassets.net/8122zj5k3sy9/6xMAQGba32YbPdTWdRfeme/fc21771d37f71bbad0a7615>

41 Elintarviketeollisuus ry, Vuosikertomus 2020, saatavilla osoitteessa: <https://www.etl.fi/media/aineistot/nettisisaltojen-liitteet/etl-vuosikertomus-2020-nettiin.pdf>

42 Eckes Granini, 2019, Eckes-Granini Finland Oy Ab:n raaka-aineiden hankintapolitiikka ja vastuullisuus, https://www.eckes-granini.fi/ajankoh-taista/resources/upload_5d63d1a25aa53.pdf

43 Alko, <https://www.alko.fi/alko-oy/tavarantoimittajille/tiedotteet/2021/eettinen-symbolin-alle-hyvakysyaan-uusia-sertifiointeja> (viitattu 29.4.2022)

44 Kesko, <https://www.kesko.fi/en/company/responsibility/sustainable-sourcing/approved-certification-and-audit-systems/> (viitattu 29.4.2022)

3. Vastuullisuusauditointien ja -sertifiointien arviointi

Tässä selvityksessä Suomen markkinoilla käytössä olevia sertifiointi- ja auditointijärjestelmiä arvioidaan seitsemässä eri kategoriassa. Kategoriat ovat 1) riippumattomuus ja auditointien laatu, 2) järjestelmien läpinäkyvyys, 3) kriteerien kattavuus ja laatu, 4) raaka-ainneiden jäljitettävyyden ja kuluttajaviestintä, 5) järjestelmien vaikuttavuus, 6) ilmastotoimia ja biodiversiteettia koskevat kriteerit sekä 7) järjestelmien yhteensopivuus YK-periaatteiden kanssa. Tarkemmat kuvaukset kussakin kategoriassa tarkasteltavista kysymyksistä on esitetty seuraavissa alaluvuissa.

Sertifiointi- ja auditointijärjestelmien antamien vastausten perusteella niiden toimintaa on arvioitu yksinkertaisella värikoodistolla. Punaisella värillä on merkitty kohdat, joissa järjestelmässä on selkeitä puutteita, kun taas vihreällä merkityt kohdat edustavat parhaita olemassa olevia käytäntöjä. Keltaisella on merkitty kohdat, joissa järjestelmä on tehnyt toimenpiteitä, mutta joissa sen on vielä erityisesti syytä kehittää toimintaansa. Yksityiskohtaiset arviointikriteerit värikoodien takana on esitetty raportin liitteessä 1. Kaikkia kysymyksiä ei ole arvoitettu, ja tällöin kaikki vastaukset niihin on merkitty harmaalla. Myöskään kaikkia yksittäisiä annettuja vastauksia ei aina ole arvoitettu. Näin on esimerkiksi tilanteessa, jossa kysymys ei ole relevantti arvioitavan järjestelmän valvonnan kohteen ja muiden mahdollisten rajausten, eli ns. scopen kannalta.

3.1 Riippumattomuus ja auditointien laatu

Ensimmäisenä arvioinnissa tarkasteltavana kysymyksenä on sertifiointi- ja auditointijärjestelmien riippumattomuus, jota tarkastellaan ensin omistajuuden kautta. Omistajuudella on katsottu olevan usein suora yhteys siihen, miten kunnianhimoisia kriteerejä ja valvontamekanismeja järjestelmissä luodaan. Yksinkertaistaen voidaan arvioida, että yritysten itsensä rahoittamat ja luomat järjestelmät soveltavat todennäköisemmin heikompi kriteereitä ja valvontamekanismeja kuin ne, joissa rahoittajat ja päätöksenteosta vastaavat tahot edustavat laajempia intressiryhmiä kuten esimerkiksi ammattiliittoja ja kansalaisjärjestöjä. Yritysten on todettu painottavan teknisiä kriteerejä (esimerkiksi työturvallisuus, työajat, minimipalkka) prosessuaalisten oikeuksien (esimerkiksi ammatillinen järjestäytymisvapaus) sijaan. Prosessuaalisten oikeuksien edistäminen on keskeistä pitkäaikaisten muutosten aikaansaamiseksi työntekijöiden oloissa.⁴⁵ Erityisesti arvioinnissa on painotettu ammattiliittojen mukanaoloa järjestelmien päättävissä elimissä.

45 Barrientos, S., Smith, S., 2007, Do Workers Benefit From Ethical Trade? Assessing Codes of Labour Practice in Global Production Systems, <https://doi.org/10.1080/01436590701336580>

Taulukko 2: Järjestelmien riippumattomuus

	Kuka omistaa auditointijärjestelmän/sertifioinnin?	Ovatko ammattiliitot edustettuina järjestelmän päättävissä elimissä?	Miten järjestelmä rahoitetaan?	Kuka kriteeristön täyttymistä koskevaa valvontaa suorittaa?	Tekeekö kolmas osapuoli päätöksen auditoitavan kohteen vaatimustenmukaisuudesta?
Amfori, Business Social Compliance Initiative BSCI	Yritysten etujärjestö Amfori. Amforin jäsenet (2,388 kpl) ovat yrityksiä.	Ei	Jäsenmaksut sekä auditointimaksut	Kolmannen osapuolen palveluntarjoajat	Kyllä
Better Cotton Initiative BCI	Voittoa tavoittelematon organisaatio Better Cotton Initiative BCI. BCI:n jäseniä ovat vähittäiskauppa ja brändit (285 kpl), alihankkijat ja valmistajat (2 100 kpl), kansalaisjärjestöt (30 kpl) ja tuottajien etujärjestöt (17 kpl). Kaikilla em. jäsenkategorioilla on kaksi paikkaa BCI:n hallituksessa. Hallituksen jäsenet valitsee yhdistyksen vuosikokous. Lisäksi BCI:n hallituksessa on hallituksen itsensä valitsevia riippumattomia jäseniä. BCI:llä on myös kumppanuusjäseniä (16 kpl). Kumppanuusjäsenillä on äänioikeus BCI:n vuosikokouksessa, mutta niillä ei ole edustajaa sen hallituksessa.	Ei	Jäsenmaksut, tapahtumat ja koulutusmaksut, Better Cotton -alustan käyttömaksut. Better Cotton -alustaa käyttävät BCI:n jäsenet. Ne rekisteröivät tiedot hankkimansa Better Cotton -puuvillan määrästä alustalle. Lisäksi BCI:n vähittäiskauppa- ja brändijäsenet maksavat BCI:n Growth and Innovation -rahastoon tietyn summan, joka määräytyy sen perusteella, miten paljon ne hankkivat Better Cotton -puuvillaa.	Pienviljelijöistä ja keskisuurista tuottajista koostuvien tuottajajyksiköiden lisensointiauditoinnit voivat olla joko toisen osapuolen tai kolmannen osapuolen auditointeja. Auditoinnit jaetaan BCI:n omien auditointien ja kolmannen osapuolen palveluntarjoajien välillä maatasolla saatavilla olevien resurssien ja BCI:n omien tiimien kapasiteetin perusteella. Suurten tuottajien lisensointiauditoinnit tehdään kuitenkin aina kolmannen osapuolen toimesta. Lisensointiauditointien lisäksi tuottajajyksiköiden ja suurtilallisten on tehtävä vuosittainen itsearviointi.	Ei. Lisenssien myöntämisestä päättää BCI:n henkilökunta.
Fair for life	Ecocert Group -konserni, tarkemmin Ecocert Environment -yritys (jonka omistaa kokonaan Ecocert SA).	Ei	Vuosittaiset sertifiointimaksut, jotka perustuvat auditointien ja sertifioinnin kestoon	Ecocert Environnement, ts. järjestelmän omistava tah.	Ei. Päätöksen vaatimustenmukaisuudesta tekee Ecocert Environnement.
Fair Labor Association FLA	Voittoa tavoittelematon organisaatio Fair Labor Association FLA. FLA:n jäseniä ovat yritykset (60 kpl), toisen asteen oppilaitokset ja yliopistot (yli 150 kpl) ja kansalaisjärjestöt (10 kpl). Em. jäsenyyskategoriat ovat tasapuolisesti edustettuina FLA:n hallituksessa, jota johtaa riippumaton puheenjohtaja.	Kansalaisjärjestöillä on 6 paikkaa FLA:n hallituksessa. Alkuvuodesta 2022 FLA:n kansalaisjärjestöjäsenistä 2 oli ammattiliittoja ja hallituksen jäsenistä 1.	Jäsenmaksut, auditointimaksut (silloin kun auditointeja tekevät FLA:n auditointijat), valtioilta ja hallitustenvälisiltä järjestöiltä saadut avustukset	FLA:n jäsenyritykset valvovat omia alihankkijoitaan; FLA valvoo jäsenyrityksiään.	Ei. Päätökset jäsenyritysten vaatimustenmukaisuudesta tekee FLA:n hallitus.
Fair Wear Foundation FWF	Voittoa tavoittelematon organisaatio Fair Wear Foundation FWF. FWF:tä johtaa hallitus, jossa on riippumattoman puheenjohtajan lisäksi edustettuina FWF:n sidosryhmiä: yrityksiä (3 kpl) ammattiliittoja (2 kpl) ja kansalaisjärjestöjä (3 kpl). Hallituksen työtä tukee asiantuntijakomitea, joka myös koostuu yritysten, ammattiliittojen ja kansalaisjärjestöjen edustajista.	Kyllä, ks. edellinen kohta	Jäsenmaksut, auditointimaksut (silloin kun auditointeja tekevät FWF:n auditointijat), valtioilta saadut avustukset, säätiörahoitus	FWF:n jäsenet valvovat omia alihankkijoitaan; FWF valvoo jäsenyrityksiään.	Ei. Päätökset jäsenyritysten vaatimustenmukaisuudesta tekee FWF:n henkilökunta.
Forest Stewardship Council FSC	Voittoa tavoittelematon organisaatio FSC. FSC:n jäseniksi voivat liittyä yritykset ja yhteisöt sekä yksityishenkilöt. Jäsenet (621 organisaatiota ja 517 yksityishenkilöä) liittyvät yhteen FSC:n kolmesta kamarista: taloudelliseen, sosiaaliseen tai ympäristökamariin. Niin FSC:n vuosikokouksessa kuin sen hallituksessakin jokaisella kamarilla on kolmasosa kokonaisuudesta. Kamaroiden sisällä päätösvalta jakautuu edelleen tasan globaalin pohjoisen ja etelän välillä. FSC:n kansallisten toimistojen jäsenrakenne noudattelee FSC Internationalin rakennetta.	Yksi kolmaosa päätösvallosta on sosiaalisella kamarilla, johon kuuluu ammattiliittoja; alkuvuodesta 2022 FSC:n hallituksen sosiaalisessa kamarissa oli yksi ammattiliittojen edustaja.	Jäsenmaksut, lisenssimaksut tai rojalit, sertifiointimaksut, säätiörahoitus, yrityksiltä saatavat avustukset	Kolmannen osapuolen palveluntarjoajat. Jäljitettävyyssertifikaatin haltijoiden kohdalla työoloja koskeva valvonta perustuu auditoinnin kohteena olevan toimijan itsearviointiin, joka verifioidaan auditoinnin aikana.	Kyllä

	Kuka omistaa auditointijärjestelmän/sertifioinnin?	Ovatko ammattiliitot edustettuina järjestelmän päättävissä elimissä?	Miten järjestelmä rahoitetaan?	Kuka kriteeristön täyttymistä koskevaa valvontaa suorittaa?	Tekeekö kolmas osapuoli päätöksen auditoitavan kohteen vaatimustenmukaisuudesta?
Global Organic Textile Standard GOTS	Voittoa tavoittelematon organisaatio Global Standard. GOTS ei ole jäsenpohjainen järjestö. Päätökset GOTS:in liittyvistä rakenteellisista ja poliittisista seikoista tekee GOTS:n neuvottelukunta. GOTS:n perustaneet neljä organisaatiota nimeävät neuvoa-antavan elimen jäsenet.	Ei. Alkuvuodesta 2022 yksittäisellä GOTS:n Standard Committeeen jäsenenä oli kuitenkin ammattiyhdistyksen tausta. Standard Committee vastaa GOTS-standardin kehittämisestä ja tulkinna.	Tuotantolaitosten maksamat vuosimaksut (150 euroa per sertifioitu tuotantolaitos)	Kolmannen osapuolen palveluntarjoajat	Kyllä
ICTI Ethical Toy Program IETP	ICTI CARE Foundation Inc. ICTI Care -säätiön muodostavat sen jäsenet. Säätiötä johtaa hallitus, joka koostuu teollisuuden ja kansalaisyhdistyksen edustajista.	Ei	Jäsenmaksutuloilla, palvelumaksuilla sekä lahjoituksilla	Kolmannen osapuolen palveluntarjoajat	Ei. IETP käy läpi auditointiraportit ja tekee päätöksen vaatimustenmukaisuudesta ja siitä myönnettäänkö tehtaalle sertifiointia vai tuleeko sen ryhtyä korjaaviin toimenpiteisiin.
ISCC	ISCC e.V. -järjestö. ISCC-järjestöllä on tällä hetkellä yli 200 jäsentä. Jäsenten joukossa on kansalaisjärjestöjä, tutkimus- ja julkishallinnon organisaatioita (41 kpl), yrityksiä (155 kpl) sekä yksityishenkilöitä (6).	Ei, tätä raporttia laadittaessa ammattiliitoilla ei ole edustusta ISCC-järjestössä	Jäsenmaksut, lisenssimaksut sertifiointiryksille, rekisteröintimaksut, vuosittaiset sertifiointimaksut, koulutusmaksut, lisenssimaksut brändiyrityksiltä	Kolmannen osapuolen palveluntarjoajat	Kyllä
Marine Stewardship Council MSC	Voittoa tavoittelematon organisaatio Marine Stewardship Council MSC. MSC ei ole jäsenpohjainen järjestö. MSC:n hallitus (enintään 15 henkilöä) koostuu järjestelmän sidosryhmien edustajista eri maantieteellisiltä alueilta. Hallitus valitsee itse hallituksen uudet jäsenet.	Ei	Lisenssimaksut tai rojalit, valtioilta ja yrityksiltä saatavat avustukset, säätiörahoitus, investoinnit	Kolmannen osapuolen palveluntarjoajat. Kalastusyritysten kohdalla työolot eivät kuulu auditointien piiriin. Auditoinnin sijaan kalastusyritysten tulee toimittaa auditointirykselle täytetty Certificate Holder Forced and Child Labour Policies, Practices and Measures -lomake, jossa kerrotaan toimenpiteistä, joihin yrityksessä on ryhdytty pakko- ja lapsityöriksen lieventämiseksi. Jäljitettävyyssertifikaatin haltijoiden kohdalla työolot tulee olla jonkin MSC:n hyväksymän järjestelmän auditointia (ns. proxy-auditointi) paitsi jos kyseinen auditoinnin kohteena oleva yritys pystyy osoittamaan, että sen kohdalla pakko- tai lapsityön riski on alhainen. Jos näin on, jäljitettävyyssertifikaatin haltijaa ei auditoida työolojen osalta. Jäljitettävyyssertifikaatin haltijoiden kohdalla MSC:n hyväksymiä työolojen proxy-auditointeja ovat Amfori BSCI, Sedex Smeta ja SA8000.	Kyllä
ProTerra	ProTerra-säätiö. Säätiön hallinnosta vastaava hallitus koostuu sidosryhmien edustajista. ProTerralla on 75 täysjäsentä, jotka ovat yrityksiä sekä 5 kannatusjäsentä, jotka edustavat erilaisia intressiryhmiä.	Ei	Volyyymiin perustuvat maksut, jäsenmaksut, tapahtumat sekä koulutusmaksut. ProTerra ottaa vastaan myös lahjoituksia valtioilta, yrityksiltä ja säätiöiltä.	Kolmannen osapuolen palveluntarjoajat. Tällä hetkellä ainoa hyväksytty palveluntarjoaja on FoodChain ID (FCID) ja sen alihankkijat. FCID on edustettuna järjestelmän johtoryhmässä, mutta sen toiminta on ISO/EC 17065 -akkreditoitua.	Kyllä
Rainforest Alliance	Voittoa tavoittelematon organisaatio Rainforest Alliance. Rainforest Alliance ei ole jäsenpohjainen järjestö. Rainforest Alliancessa päätäntävaltaa käyttää itsenäisistä jäsenistä koostuva hallitus (20 henkilöä).	Ei	Valtioilta saatavat avustukset, säätiörahoitus, prosenttiosuus sertifioidun raaka-aineen myyntiarvosta	Kolmannen osapuolen palveluntarjoajat. Jäljitettävyyssertifikaatin haltijoiden kohdalla työolot auditoidaan vain, jos riskiarvio antaa siihen syytä; matalan riskin toimijoita ei auditoida työolojen osalta.	Kyllä

	Kuka omistaa auditointijärjestelmän/sertifioinnin?	Ovatko ammattiliitot edustettuina järjestelmän päättävissä elimissä?	Miten järjestelmä rahoitetaan?	Kuka kriteeristön täyttymistä koskevaa valvontaa suorittaa?	Tekeekö kolmas osapuoli päätöksen auditoitavan kohteen vaatimustenmukaisuudesta?
Reilu kauppa	Fairtrade International. Reilun kaupan järjestelmän jäseniä ovat kansainväliset merkkijärjestöt (25 kpl) sekä tuottajaverkostot (3 kpl). Päätösvalta järjestössä on jaettu näiden kahden eri toimijaryhmän välillä siten, että niillä molemmilla on 50 prosenttia äänistä.	Kyllä, ammattiliittoja on jäsenenä kansallisissa merkijärjestöissä. Reilun kaupan järjestelmän pysyvässä Workers Rights Advisory -komiteassa on myös edustajia kansainvälisestä ay-liikkeestä. Komitea valvoo Reilun kaupan työntekejästrategian (Hired Labour Strategy) kehittämistä ja toimeenpanoa. Lisäksi vuodesta 2021 lähtien Reilun kaupan standardikomiteassa, joka tekee päätökset Reilun kaupan standardeista, on ollut mukana ammattiliittojen edustaja.	Jäsenmaksut, lisenssimaksut, sertifiointimaksut, valtioilta ja yrityksiltä saatavat avustukset, säätiörahoitus sekä Euroopan komission tarjoama rahoitus	Kolmannen osapuolen palveluntarjoajat. Reilun kaupan järjestelmän valvontaa suorittaa vain yksi auditointiyritys, FLOCERT, jonka omistaja on Fairtrade International. FLOCERT on ISO 17065 akkreditoitu.	Kyllä.
Round Table on Responsible Soy RTRS	Round Table on Responsible Soy Association. Järjestön jäseniä ovat erilaiset soija-arvoketjuun kuuluvat sidosryhmät: tuottajia (22 kpl), teollisuuden, kaupan ja rahoittajien edustajia (135 kpl) sekä kansalaisjärjestöjä (13 kpl)	Ei	Jäsenmaksut ja sertifiointimaksut	Kolmannen osapuolen palveluntarjoajat	Kyllä
Roundtable on Sustainable Palm Oil RSPO	Rountable on Sustainable Palm Oil RSPO. RSPO:n jäseniä ovat palmuöljytuottajat (230 kpl), prosessoijat ja traderit (756 kpl), kuluttajatuotteiden valmistajat (895 kpl), vähittäiskauppa (80 kpl), pankit/sijoittajat (14 kpl) sekä ympäristö- ja sosiaalisiin asioihin keskittyneet kansalaisjärjestöt (58 kpl)	Ei	Jäsenmaksuilla sekä sertifioidun palmuöljyn kaupasta kerätyistä maksuista, jonka suuruus on 1 USA:n dollari tonnia kohden.	Kolmannen osapuolen palveluntarjoajat	Kyllä
SA8000	Voittoa tavoitteilemattoman organisaatio Social Accountability International SAI. SAI ei ole jäsenpohjainen järjestö. Korkein päätäntävalta on SAI:n hallituksella (8 henkilöä). Erillinen neuvoo-antava elin vastaa SA8000-standardien kehittämisestä ja tulkinnasta (Advisory Board, jossa on 12 henkilöä. Heistä 6 edustaa yrityksiä, 3 kansalaisjärjestöjä ja 1 kansainvälisiä järjestöjä. Lisäksi Advisory Boardiin kuuluu 2 akateemikkoa.)	Ei, mutta ammattiliittoja konsultoidaan. Lisäksi alkuvuodesta 2022 SAI:n neuvoo-antavassa elimessä oli yksi ammattiyhdistystaustainen henkilö.	Rojaltit, itsearvointimaksut	Kolmannen osapuolen palveluntarjoajat	Kyllä
SGF Voluntary Control System	Mehuteollisuuden järjestö SGF International e.V. Järjestöllä on 358 jäsentä, jotka ovat muun muassa prosessoinnissa, pullotuksessa, varastoinnissa ja logistiikassa toimivia yrityksiä.	Ei	Jäsenmaksut	Kolmannen osapuolen palveluntarjoajat	Ei. Päätöksen vaatimustenmukaisuudesta tekee SGF VCS.
WIETA	WIETA. WIETAn jäsenistä suurin osa on yrityksiä, mutta mukana on myös teollisuuden järjestöjä, ammattiliittoja sekä kansalaisjärjestöjä.	Kyllä. Ammattiliittoja on mukana WIETAn hallituksessa sekä päätöksiä tekevissä komiteoissa.	Jäsenmaksut, lahjoitukset ja hankerahoitus sekä palvelumaksut	Kolmannen osapuolen palveluntarjoajat	Kyllä

Järjestelmien puitteissa suoritettavien auditointien riippumattomuutta tarkastellaan ensin selvittämällä kenellä on kelpoisuus suorittaa sertifiointi- tai auditointijärjestelmän vastuullisuusvalvontaa. Valvonnan riippumattomuuden kannalta heikoimpana tasona pidetään valvonnan kohteena olevan toimijan itsearviointeja. Valvonnan riippumattomuuden kannalta vahvimpana tasona taas voidaan pitää ISO/IEC 17065 -standardin mukaista prosessia, jossa sekä valvonnan kohteena olevasta toimijasta että valvontajärjestelmästä riippumaton kolmas osapuoli suorittaa auditoinnin ja antaa todistuksen vaatimuksenmukaisuudesta sertifiointi- tai auditointijärjestelmän määrittelemiin kriteereihin perustuen. Valvontajärjestelmillä voi olla käytössään myös ns. proxyauditointeja. Tämä tarkoittaa, että vaatimustenmukaisuuden arviointi suoritetaan jonkin kokonaan toisen valvontajärjestelmän puitteissa, jonka kriteeristön ja valvontaprosessit proxyauditointeja käyttävä valvontajärjestelmä on hyväksynyt. Tässä arvioinnissa mukana olevista järjestelmistä proxyauditointia käyttää MSC⁴⁶.

Auditointien luotettavuuteen vaikuttaa myös se, tuntee ko tarkastaja auditoinnin kohteena olevan toimijan ja onko auditointiyrityksen ja tarkastuksen kohteena olevan yrityksen välille syntynyt pitkäaikainen liikesuhde. Tämän kartoittamiseksi arvioimme myös sitä, onko sertifiointi- tai auditointijärjestelmissä rajoitettu sitä, miten monta kertaa peräkkäin sama taho voi suorittaa auditoinnin.

Arviointitaulukossa auditointi- ja sertifiointijärjestelmien valvonnan riippumattomuutta ja laatua arvioidaan myös sillä, akkreditoiko järjestelmä hyväksymänsä auditointijat. Akkreditointi tarkoittaa toimielimen – tässä tapauksessa auditointiyrityksen eli sertifiointi- tai verifiointielimen – pätevyyden ja sen antamien todistusten uskottavuuden luotettavaa todentamista. Akkreditointia käyttävät vastuullisuusjärjestelmät määrittelevät erityiset akkreditointikriteerit, joiden pohjalta riippumaton akkreditointia suorittava taho eli akkreditointielin suorittaa sertifiointi- tai verifiointielinten akkreditoinnin. Akkreditointielimet eivät tee sertifiointi- tai verifiointipäätöksiä, tai suoraan valvo tilojen tai tuotantolaitosten vaatimustenmukaisuutta, vaan niiden toiminta ja valvonta kohdistuu nimenomaan auditointiyrityksiin. Tyypillisesti akkreditointikriteerit sisältävät tai pohjautuvat osittain ISO/IEC 17065 -standardiin, minkä lisäksi ne saattavat sisältää esimerkiksi vaatimuksia auditointijien koulutuksesta ja ammatillisesta kokemuksesta.

46 Myös suomalaisille tuttu Joutsenmerkki (pohjoismainen ympäristömerkki) käyttää proxyauditointeja vaatteiden ja tekstiilien tuotannon sosiaalisten vaatimusten tarkastamiseksi. Joutsenmerkillä varustettujen vaatteiden tai tekstiilien teollisessa tuotannossa tai prosessoinnissa työolojen tulee olla Kansainvälisen työjärjestö ILO:n perussopimusten mukaisia. Todistukseksi työoloja koskevien kriteerien täyttämistä Joutsenmerkki edellyttää lisensoituja tuottajia toimittamaan kopion niiden omasta SA8000-sertifikaatista tai muun vastaavan todistuksen vaatimuksenmukaisuudesta (esim. todistuksen hyväksytystä Amfori BSCI -auditoinnista). Lisäksi uusien kriteerien mukaan Joutsenmerkillä varustettujen tekstiilien valmistukseen käytetyn kuidun tulee olla joko luomua, kierrätettyä tai uusiutuviin raaka-aineisiin perustuvaa. Ks. <https://joutsenmerkki.fi/kriteerit/tekstiilien-vuodan-ja-nahan-valmistus-5/>

Akkreditointielimille on myös oma ISO-standardinsa. ISO/IEC 17011 -standardi⁴⁷ määrittää vaatimuksia mm. akkreditointielimien puolueettomuudelle, luottamuksellisuudelle, hallinnolle, asiakirjojen käsittelylle, sisäiselle valvonnalle ja henkilöstölle. Se myös määrittelee itse akkreditointiprosessin. Standardin mukaisesti akkreditointiprosessi koostuu auditointiyrityksen yhtiöjärjestystä ja vaatimustenmukaisuuden arviointiprosesseja koskevien asiakirjojen läpikäymisestä ja sen käytännön toiminnan arvioinnista.

Akkreditointielimien tulee seurata auditointiyritysten toimintaa myös varsinaisten akkreditointien välissä. Akkreditointielimien omien valvontatoimenpiteiden lisäksi niillä on oltava valitusmekanismi, jonka kautta esiin tullut tieto saattaa toimia kimmokkeena erityiselle auditointiyrityksen pätevyuden ja luotettavuuden varmennukselle esimerkiksi ns. vaatimustenmukaisuusauditoinnin kautta. Myös vastuullisuusjärjestelmän omistavat tahot voivat pyytää akkreditointielimiä tutkimaan auditointiyritysten toiminnan vaatimustenmukaisuutta esimerkiksi järjestelmän ulkopuolisten tahojen esittämän kritiikin johdosta. Akkreditointielimet voivat tarvittaessa hyllyttää tai kokonaan peruuttaa auditointiyritysten akkreditoinnin, tai muuttaa akkreditoinnin laajuutta. Eräät vastuullisuusjärjestelmät sallivat sellaisten auditointiyritysten käytön, joita ei ole akkreditoitu ko. järjestelmän vaatimusten mukaan, mutta joilla on osoittaa jonkun muun vaatimuksiltaan samankaltaisen järjestelmän mukainen akkreditointi. Tätä kutsutaan proxyakkreditoinniksi.

Osana auditointiyritysten akkreditointia koskevia kysymyksiä sertifiointi- ja auditointijärjestelmiltä on kysytty myös, edellyttävätkö ne auditointiyrityksiltä omaa ihmisoikeuksia koskevaa asianmukaiseen huolellisuuteen tähtäävää prosessia. YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden⁴⁸ mukaan yrityksillä on oltava käytössään asianmukaisen huolellisuuden prosessi ihmisoikeusriskien tunnistamiseksi, niiden ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi, sekä toimenpiteiden vaikutusten seuraamiseksi ja niistä raportoimiseksi. Auditointiyritysten omat asianmukaisen huolellisuuden prosessit voisivat osaltaan parantaa auditointien laatua ja luotettavuutta.

Jos arvioinnin kohteena oleva auditointi- tai sertifiointijärjestelmä ei käytä erillistä akkreditointipalvelua, järjestelmiltä on pyydetty tietoa siitä, miten auditointien laatu varmistetaan. Esimerkiksi sertifiointi- ja auditointijärjestelmien yhteistyöelin ISEAL ei edellytä, että sen määrittämiä parhaita käytäntöjä noudattavat järjestelmät järjestäisivät auditointiyritysten vaatimustenmukaisuuden arvioimisen yhdellä tietyllä tavalla mutta se edellyttää, että järjestelmien vaatimustenmukaisuuden arviointiprosessi on ISO/IEC -standardien mukainen ja täyttää seuraavat tunnusmerkit: johdonmukaisuus, täsmällisyys, pätevyys,

47 SFS-EN ISO/IEC 17011:2017:en, Conformity assessment, Requirements for accreditation bodies accrediting conformity assessment bodies (ISO/IEC 17011:2017)

48 TEM, Yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet: Yhdistyneiden kansakuntien "suojele – kunnioita – korjaa" -kehyksen täytäntöönpano, saatavilla osoitteessa: https://tem.fi/documents/1410877/2870803/Yrityksi%C3%A4+ja+ihmisoikeuksia+koskevat+ohjaavat+periaatteet_su.pdf/ba12d115-4b4d-47e8-a94c-af07956a032a/Yrityksi%C3%A4+ja+ihmisoikeuksia+koskevat+ohjaavat+periaatteet_su.pdf

puolueettomuus, läpinäkyvyys ja saatavuus. ISEAL Assurance Code⁴⁹ edellyttää järjestelmiltä myös sertifiointi- ja verifiointielinten valvontamekanismia (*oversight mechanism*). ISEAL:n mukaan valvontamekanismin tulee kattaa auditointiyritysten hallinnolliset järjestelyt, henkilökunnan pätevyys ja niiden käyttämät vaatimustenmukaisuuden arvioimisprosessit. Akkreditoinnin lisäksi ISEAL:n hyväksymä valvontamekanismi voi tarkoittaa esimerkiksi vastuullisuusjärjestelmän omistavan tahon suorittamaa auditointiyritysten valvontaa. Tällöin valvontaa suorittavan henkilökunnan on oltava riippumaton vaatimustenmukaisuuden arviointiprosessista.

Tässä raportissa tarkastelun kohteena on myös auditointien frekvenssi ja se, toteuttavatko järjestelmät varsinaisen auditoinnin lisäksi myös seuranta-auditointeja paikan päällä. Kysymme myös, sisältyykö auditointien joukkoon myös ennalta ilmoittamattomia auditointeja. Yllätysauditointien roolia on pidetty tärkeänä, sillä usein auditointien kohteena olevat tuotantolaitokset pyrkivät piilottamaan ongelmia auditointien ajaksi⁵⁰.

Selvitämme myös, edellyttääkö järjestelmä auditointiyrityksiä suorittamaan työntekijähaastatteluja tai muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien haastatteluja. Työntekijähaastattelujen osalta selvitetään myös haastattelujen toteuttamistapaa eli sitä, haastatellaanko työntekijöitä auditoitavan tuotantolaitoksen tai tilan ulkopuolella (ns. off-site-haastattelut). Työntekijöiden näkemysten sivuuttaminen on toistuvasti havaittu ongelmaksi auditointijärjestelmissä⁵¹.

49 ISEAL Assurance Code of Good Practice Version 2.0, saatavilla osoitteessa: <https://www.isealalliance.org/get-involved/resources/iseal-assurance-code-good-practice-version-20>

50 Ks. esim. Finnwatch, 2016, Kaalimaan vartijat, luku 3.5, saatavilla osoitteessa: https://finnwatch.org/images/pdf/KaalimaanVartijat_web.pdf

51 Ibid.; ks. myös esim. Finnwatch, 2021, Siirtotyöntekijöiden oikeudet öljypalmuotannossa Malesiassa CASE: IOI Group, Mekassar, saatavilla osoitteessa: <https://finnwatch.org/fi/julkaisut/siirtotyöntekijöiden-oikeudet-oeljypalmuotannossa-malesiassa>

Taulukko 3: Valvonnan laatu

	Edellyttääkö järjestelmä auditointi-yritysten akkreditointia?	Edellyttääkö järjestelmä akkreditointikriteerinä, että auditointia suorittavilla tahoilla on käytössä oma ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi?	Jos järjestelmä ei edellytä auditointiyritysten akkreditointia, mitä muita toimenpiteitä sillä on käytössä auditointien laadun varmistamiseksi?	Rajoitetaanko saman tahon tekemien peräkkäisten auditointien määrää?	Kuinka kauan auditointi/sertifiointi on voimassa?	Teetetäänkö paikan päällä tehtäviä seuranta-auditointeja?	Onko seuranta-auditointien joukossa yllätysauditointeja?	Kuuluuko auditointiprosessiin työntekijöiden tai muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien haastatteluja? Toteutetaanko työntekijä-haastatteluja on-site vai off-site?
Amfori, Business Social Compliance Initiative BSCI	Ei	N/A	Kaikkien auditointijien tulee olla jäseniä auditointialan järjestössä APSCA – Association of Professional Social Compliance Auditorsissa sekä noudattaa APS-CAn sääntöjä. Voidakseen tulla Amfori BSCI:n pääauditoidjaksi auditoidjalla tulee olla relevanttia osaamista/työkokemusta ja hänen tulee olla ollut mukana Amfori BSCI -auditoinneissa sekä suorittaa loppukokeeseen päätyvä 5 päivää kestävä koulutus. Loppukokeen hyväksytysti suorittaneen auditoidjan tulee olla mukana 10 auditoinnissa/15 auditointipäivässä ennen kuin hän voi tulla päteväksi pääauditoidjaksi. Pääauditoidjana voi tämän jälkeen toimia 2 vuotta, minkä jälkeen auditoidjan tulee suorittaa ammattitaitoa ylläpitävä verkkokurssi voidakseen säilyttää pääauditoidjan kelpoisuuden.	Ei	Auditointisykli on 24 kuukautta. 24 kuukauden voimassaoloaika: Amfori BSCI täysi auditointi, josta saatu tulos on 'A' tai 'B' (Erittäin hyvä tai Hyvä) on voimassa 2 vuotta. 12 kuukauden voimassaoloaika: Amfori BSCI täysi auditointi ja seuranta-auditoinnit, joista on saatu tulos 'C', 'D', tai 'E' ovat voimassa maksimissaan 12 kuukautta edellyttäen, että täysien auditointien välinen aika ei koskaan ylitä 2 vuotta.	Kyllä, kaikki BSCI-auditoinnit suoritetaan paikan päällä. Seuranta-auditointi suoritetaan 12 kuukauden kuluessa mikäli täyden auditoinnin tulos on ollut heikompi kuin A (Erittäin hyvä) tai B (Hyvä).	Auditoinnin ovat lähtökohtaisesti lyhyellä aikavälillä ilmoitettavia. Tämä tarkoittaa, että tuottaja saa tiedon siitä, että auditointi toteutetaan 4 viikon aikakunassa, mutta tuottajalle ei ilmoiteta tarkkaa auditointipäivää. Järjestelmän puitteissa on myös mahdollista toteuttaa auditointi ennalta ilmoitettuna ajankohtana tai kokonaan ilman ennakoilmoitusta.	Kyllä, auditoidjien tulee haastatella tehtaan johtoa (erityisesti henkilöitä, jotka vastaavat henkilöstöhallinnosta sekä työturvallisuudesta) sekä työntekijäedustajaa, sisäisiä tarkastajia sekä työntekijöitä. Haastattelut voidaan toteuttaa on-site tai off-site.
Better Cotton Initiative BCI	Ei	N/A	Valitusmekanismi, toisen ja kolmannen osapuolen auditoidjille suunnattu koulutusohjelma, pätevyysvaatimukset ja hyväksymisprosessi kolmannen osapuolen auditoidjille, asiakirjojen tarkasteluun perustuvat auditoinnit, varjoauditoinnit, ulkoinen laadunvalvontamekanismi.	Ei	3 vuotta	Vain pienviljelijöistä ja keskisuurista tuottajista koostuviin tuottajajyksiköihin. Riskiperusteisia seuranta-auditointeja tehdään paikan päällä vuosittain vähintään 5 prosenttiin tuottajajyksiköistä. Lisäksi tuottajajyksiköiden ja suurtilallisten on tehtävä vuosittainen itsearviointi.	Ei	Kyllä, työntekijöitä on haastateltava osana sekä toisen että kolmannen osapuolen lisensointiauditointeja. Haastattelut voivat olla joko on- tai off-site, mutta ne tulee kuitenkin aina toteuttaa olosuhteissa, jotka mahdollistavat luottamuksellisuuden ja anonyymiteetin.

	Edellyttääkö järjestelmä auditointiyritysten akkreditoitintia?	Edellyttääkö järjestelmä akkreditointikriteerinä, että auditointia suorittavilla tahoilla on käytössä oma ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi?	Jos järjestelmä ei edellytä auditointiyritysten akkreditoitintia, mitä muita toimenpiteitä sillä on käytössä auditointien laadun varmistamiseksi?	Rajoitetaanko saman tahon tekemien peräkkäisten auditointien määrää?	Kuinka kauan auditointi/sertifiointi on voimassa?	Teetetäänkö paikan päällä tehtäviä seuranta-auditointeja?	Onko seuranta-auditointien joukossa yllätysauditointeja?	Kuuluuko auditointiprosessiin työntekijöiden tai muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien haastatteluja? Toteutetaanko työntekijähaastatteluja on-site vai off-site?
Fair for life	Ei	N/A	Ecocertilla on auditoiden valintaan ja laatuun liittyvät prosessit, jotka sisältävät mm. minimivalintakriteerit sekä pakollisia koulutuksia. Auditoidiksi valitut tahot on tavallisesti hyväksytty tekemään myös muiden järjestelmien auditointeja, erityisesti luomuauditointeja. Auditoiduille tehdään vuosittaiset laatuarviointit. Laadun kontrolloimiseksi järjestetään myös erillisiä auditoiden työtä tarkkailevia valvonta-auditointeja.	Ei, sillä tällä hetkellä vain yksi auditointiyritys tekee auditointeja (Ecocert). Auditoiduista kierrätetään ja sama auditointi voi tarkastaa samaa kohdetta korkeintaan 3 vuotta peräkkäin. Vaatimuksesta voidaan kuitenkin joustaa, jos se toteuttaminen ei ole mahdollista maantieteellisistä ja/tai logistisista syistä.	Vuosittaiset arviointit perustuvat 3 vuoden sykliin sisältäen valvonta- ja uudelleenarviointeja. Tämä tarkoittaa että paikan päällä kohdassa (on-site) auditointia edellytetään kerran vuodessa mutta auditoinnin kohde vaihtelee. Uudet auditoinnit (1. vuonna) ja uudelleenauditoinnit (4. vuonna): kaikkien järjestelmään sisältävien vaatimusten läpikäynti; valvonta-auditoinnit (2. ja 3. vuonna): keskittyminen sertifiointiin sisältyviin vuosittain lisääntyviin sertifiointivaatimuksiin sekä edellisinä vuosina havaitujen puutteiden korjaamiseen.	Riippuen siitä millaisia toimenpiteitä vaadittujen korjaavien toimenpiteiden todentaminen edellyttää, sertifiointiyritys voi edellyttää joko dokumentaatioon perustuvaa arviointia ja/ tai ylimääräistä paikan päällä järjestettävää auditointikäyntiä.	Kyllä, mutta tämä ei ole sitova sääntö. Riippuen auditoinnin kohteesta havaituista korjaustarpeista sertifiointiyritys voi päättää teettää yllätysauditoinnin jos se katsoo, että se on välttämätöntä korjaavien toimenpiteiden implementoimiseksi.	Kyllä, paikan päällä (on-site) tehtäviä haastatteluja työntekijöiden ja tuottajien kanssa. Työntekijähaastattelut tehdään usein paikan päällä erillisessä huoneessa, jossa ei ole läsnä auditoidun kohteen johtoa tai esihenkilöitä. Haastatteluja voidaan järjestää myös sertifioitavan tilan ulkopuolella (off-site). Tätä vaihtoehtoa harkitaan erityisesti tilanteissa jossa epäillään vakavia työntekijöiden oikeuksien rikkomuksia ja/tai tutkitaan vakavia ilmoituksia väärinkäytöksistä. Jos työntekijät kuuluvat ammattiliittoon eikä ammattiliiton edustajaa ole haastateltu auditoinnin aikana, ammattiliittoon otetaan yhteyttä ja heille annetaan mahdollisuus antaa tietoja 2 viikon ajan.

	Edellyttääkö järjestelmä auditointiyriytysten akkreditoitintia?	Edellyttääkö järjestelmä akkreditointikriteerinä, että auditointia suorittavilla tahoilla on käytössä oma ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi?	Jos järjestelmä ei edellytä auditointiyriytysten akkreditoitintia, mitä muita toimenpiteitä sillä on käytössä auditointien laadun varmistamiseksi?	Rajoitetaanko saman tahon tekemien peräkkäisten auditointien määrää?	Kuinka kauan auditointi/ sertifiointi on voimassa?	Teetetäänkö paikan päällä tehtäviä seuranta-auditointeja?	Onko seuranta-auditointien joukossa yllätysauditointeja?	Kuuluuko auditointiprosessiin työntekijöiden tai muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien haastatteluja? Toteutetaanko työntekijähaastatteluja on-site vai off-site?
Fair Labor Association FLA	Ei	N/A	Pätevyysvaatimukset ja hyväksymisprosessi FLA:n omille auditioijille sekä FLA:n auditioijien tekemät rinnakkaisauditoinnit jäsenyritysten alihankintaketjuissa. FLA:n auditioijat tekevät sekä virtuaalisia että paikan päällä tehtäviä rinnakkaisauditointeja vähintään 1-5 prosenttiin kunkin FLA:n jäsenyrityksen soveltuvista alihankkijoista vuosittain. Valmistavan teollisuuden ohjelmassa mukana olevien jäsenyritysten soveltuvia alihankkijoita ovat esimerkiksi tuotantolaitokset, joissa valmistetaan vaatteita (ml. leikkaus ja ompelu), kokoonpanotehtaat sekä tuotteiden pakkaamot. Maatalousohjelmassa mukana olevien jäsenten soveltuvia alihankkijoita ovat viljelytilat ja osuuskunnat. Ohjelman piiriin kuuluu myös maatalousraaka-aineen tiloilla tai osuuskunnissa tapahtuva prosessointi.	Ei	FLA:n auditioijien tekemät rinnakkaisauditoinnit uusitaan 5 vuoden kuluttua, jos mahdollisia poikkeamia ei siihen mennessä ole saatu korjattua. Sen jälkeen, kun jäsenyritys on todettu FLA:n vaatimusten mukaiseksi, jäsenyrityksen vaatimustenmukaisuutta arvioidaan 3 vuoden välein.	FLA:n auditioijat tekevät virtuaalisia tai paikan päällä tehtäviä rinnakkaisauditointeja vähintään 1-5 prosenttiin kunkin sen jäsenyrityksen soveltuvista alihankkijoista vuosittain. Virtuaaliarviointia tehdään vain silloin, kun se on välttämätöntä terveys- ja turvallisuusyistä (esim. koronaviruspandemia). Osa auditoinneista on seuranta-auditointeja FLA:n auditioijien tekemiin aiempiin auditointeihin, joiden tarkoituksena on todentaa, että mahdollisesti aiemmin havaitut poikkeamat on korjattu. Osa auditoinneista keskittyy arvioimaan FLA:n jäsenyritysten oman vastuullisuusvalvonnan ja auditointien laatua.	Osa maatalousohjelman puitteissa tehdyistä auditoinneista on yllätysauditointeja.	Kyllä, työntekijöitä on haastateltava osana sekä FLA:n auditioijien tekemiä auditointeja että osana sen jäsenyritysten omaa vastuullisuusvalvontaa. FLA:n auditioijien on haastateltava työntekijöitä olosuhteissa, jotka mahdollistavat luottamuksellisuuden. Työntekijöitä ei tule rangaista millään tavalla osallistumisesta haastatteluun.

	Edellyttääkö järjestelmä auditointiyri-tysten akkreditointia?	Edellyttääkö järjestelmä akkreditointikriteerinä, että auditointia suorittavilla tahoilla on käytössä oma ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi?	Jos järjestelmä ei edellytä auditointiyri-tysten akkreditointia, mitä muita toimenpiteitä sillä on käytössä auditointien laadun varmistamiseksi?	Rajoitetaanko saman tahon tekemien peräkkäisten auditointien määrää?	Kuinka kauan auditointi/ sertifiointi on voimassa?	Teetetäänkö paikan päällä tehtäviä seuranta-auditointeja?	Onko seuranta-auditointien joukossa yllätysauditointeja?	Kuuluuko auditointiprosessiin työntekijöiden tai muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien haastatteluja? Toteutetaanko työntekijä-haastatteluja on-site vai off-site?
Fair Wear Foundation FWF	Ei	N/A	Valitusmekanismi, pätevyysvaatimukset ja hyväksymisprosessi FWF:n auditioijille, FWF:n auditioijien tekemät rinnakkaisauditoinnit. FWF:n jäsenille suositellaan myös FWF:n auditioijien käyttöä osana niiden omien alihankintaketjujen vastuullisuusvalvontaa.	Ei	FWF:n auditioijien tekemät rinnakkaisauditoinnit ovat voimassa 3 vuotta. Jäsenyri-tysten toimintaa arvioidaan ns. Brand Performance Checkissä vuosittain.	Auditointitulosten seuranta on jäsenyri-tysten vastuulla; jäsenyri-tysten toimenpiteitä seurataan ympäri vuoden. Jäsenyri-tysten seurannasta vastaavan FWF:n henkilökunnan tehtäviin kuuluu tukea FWF:n jäsenyri-tyksiä kehittämään niiden ihmisoikeuksia koskevan asianmukaisen huolellisuuden prosesseja. FWF tekee rinnakkais-auditointeja jäsenyri-tystensä alihankkijoihin jäsenyri-tysten vastuullisuusvalvonnan tulosten verifiointiksi ja jotta se hahmottaisi sen jäsenyri-tysten tuotantoketjujen haasteita syvällisemmin.	Ei	Kyllä, FWF:n auditointimetodologia edellyttää työntekijöiden off-site haastatteluja, ml. auditointien valmisteluvaiheessa. FWF:n auditioijat käyttävät FWF:n auditointimetodologiaa, ja sen käyttäminen on suositeltavaa (mutta ei pakollista) myös FWF:n jäsenyri-tyksille. FWF:n ihmisoikeuksia koskevaa asianmukaista huolellisuutta koskevat toimintaperiaatteet edellyttävät, että sen jäsenyri-tykset konsultoivat sidosryhmiä huolellisuusvelvoiteprosessin kaikissa vaiheissa.
Forest Stewardship Council FSC	Kyllä. Akkreditoinnin suorittaa Accreditation Services International (ASI).	Ei	N/A	Yksittäisen auditointiyri-tyksen suorittamien peräkkäisten auditointien määrää per asiakas ei ole rajattu. Auditointiyri-tysten tulee kuitenkin kierrättää auditioijia niin, että yksikään auditioija ei suorita enempää kuin kolme perättäistä auditointia per asiakas.	5 vuotta	Kyllä	Yllätysauditointeja ei edellytetä, mutta auditointiyri-tykset voivat halutessaan tehdä niitä samoin kuin lyhyellä varoitusaajalla tehtyjä auditointeja.	Sidosryhmiä tulee haastatella osana sekä metsä- että jäljitettävyyssertifiointiin liittyviä auditointeja. Haastateltavat voivat olla työntekijöitä tai vaikutusten kohteena olevien yhteisöjen tai alkuperäiskansojen edustajia; työntekijähaastattelut eivät ole pakollisia. Auditointiyri-tyks voi päättää, millaiset haastattelut ovat tarpeen vaatimustenmukaisuuden toteuttamiseksi.

	Edellyttääkö järjestelmä auditointiyritysten akkreditoitintia?	Edellyttääkö järjestelmä akkreditointikriteereinä, että auditointia suorittavilla tahoilla on käytössä oma ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi?	Jos järjestelmä ei edellytä auditointiyritysten akkreditoitintia, mitä muita toimenpiteitä sillä on käytössä auditointien laadun varmistamiseksi?	Rajoitetaanko saman tahon tekemien peräkkäisten auditointien määrää?	Kuinka kauan auditointi/ sertifiointi on voimassa?	Teetetäänkö paikan päällä tehtäviä seuranta-auditointeja?	Onko seuranta-auditointien joukossa yllätysauditointeja?	Kuuluuko auditointiprosessiin työntekijöiden tai muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien haastatteluja? Toteutetaanko työntekijähaastatteluja on-site vai off-site?
Global Organic Textile Standard GOTS	Kyllä. Mikä tahansa kansallinen tai kansainvälinen akkreditointielin voi akkreditoida auditointiyrityksiä tekemään GOTS-auditointeja. GOTS:n johtava yhteistyökumppani akkreditoinnissa on kuitenkin International Organic Accreditation Services (IOAS). Auditointiyritysten tulee olla ISO 17065 -akkreditoituja.	Ei	N/A	Ei	1 vuosi	Riskiperusteiset paikan päällä tehtävät yllätysauditoinnit ovat mahdollisia.	Yllätysauditointeja ei edellytetä, mutta ne ovat mahdollisia.	Kyllä. Työntekijöitä haastatellaan on-site, mutta haastattelujen tulee olla luottamuksellisia.
ICTI Ethical Toy Program IETP	Ei itsenäistä akkreditoitintia, vaan IETP toimii itse akkreditointitahona. Akkreditointikriteerit eivät ole julkisia.	N/A	IETP kouluttaa ja tarkastaa jokaisen auditoinnin varmistukseksi sen latuvaatimukset täyttyvät. Kaikkien auditointiyritysten ja niiden auditointien tulee olla jäsenenä Association of Professional Social Compliance Auditors (APSCA) -järjestössä.	Ei	1 vuosi	Kyllä	Kyllä, kaikki seuranta-auditoinnit ovat yllätysauditointeja.	Kyllä, työntekijöitä haastatellaan paikan päällä
ISCC	Kyllä. Järjestelmä edellyttää ISO/IEC 17065 tai ISO/IEC 17021 akkreditoitintia palveluntarjoajilta tai asianmukaisen kansallisen viranomaisen (EU-komission tarjoama vaihtoehto RED-sääntelyssä) hyväksynnän.	Ei	N/A	Kyllä (Red II -sääntelyssä). Palveluntarjoajalla tulee olla käytössään prosesseja, joilla varmistetaan, että sama auditointi ei auditoida samaa auditoitavaa tahoja neljää peräkkäistä vuotta.	1 vuosi	Kyllä, joidenkin seuranta-auditointien osalta. Keräyspisteisiin ja myyjäyri-tyksiin, jotka käsittelevät sekä jätteitä, tähteitä (esimerkiksi käytettyä paistorasvaa tai eläinrasvaa) että neitseellisiä kasviöljyjä (esimerkiksi palmuöljyä ja rapsiöljyä) tehdään seuranta-auditointi kolme kuukautta ensimmäisen sertifiointin jälkeen. Riskiarvioinnin perusteella korkean riskin toimijoille seuranta-auditointi toteutetaan paikan päällä.	Yllätysauditointeja ei vaadita, mutta auditointiyritykset voivat teettää niitä osana riskienhallintaa. Mikäli tarpeen, ISCC voi pyytää auditointiyrityksiä tekemään seuranta-auditointeja milloin tahansa sertifiointin voimassaolon aikana.	Kyllä, haastatteluja tehdään mutta haastattelupaikkaa ei ole erikseen määritetty

	Edellyttääkö järjestelmä auditointiyritysten akkreditoitintia?	Edellyttääkö järjestelmä akkreditointikriteereinä, että auditointia suorittavilla tahoilla on käytössä oma ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi?	Jos järjestelmä ei edellytä auditointiyritysten akkreditoitintia, mitä muita toimenpiteitä sillä on käytössä auditointien laadun varmistamiseksi?	Rajoitetaanko saman tahon tekemien peräkkäisten auditointien määrää?	Kuinka kauan auditointi/ sertifiointi on voimassa?	Teetetäänkö paikan päällä tehtäviä seuranta-auditointeja?	Onko seuranta-auditointien joukossa yllätysauditointeja?	Kuuluuko auditointiprosessiin työntekijöiden tai muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien haastatteluja? Toteutetaanko työntekijä-haastatteluja on-site vai off-site?
Marine Stewardship Council MSC	Kyllä. Akkreditoinnin suorittaa Assurance Services International (ASI).	Ei	N/A	Ei kalastusyritysten auditointien osalta. Muiden arvoketjun toimijoiden kohdalla auditointiyrityksen tekemien auditointien määrää ei ole rajoitettu, mutta auditoreita tulee kuitenkin kierrättää niin, että yksikään auditoreita ei suorita enempää kuin kuusi perättäistä auditointia per asiakas.	Kalastusyritysten kohdalla 5 vuotta. Jäljitettävyyssertifikaatti on voimassa 3 vuotta.	Kyllä	Ei kalastusyritysten kohdalla. Muuhun arvoketjuun kuuluvien toimijoiden kohdalla auditointiyritysten tulee tehdä yllätysauditointeja 1 prosenttiin niiden auditointimista jäljitettävyyssertifikaatin haltijoista.	Kalastusyritysten kohdalla työolot eivät kuulu auditointien piiriin. Työolot kuuluvat auditointien piiriin vain muuhun arvoketjuun kuuluvien toimijoiden kohdalla, paitsi jos ko. yritykset pystyvät osoittamaan, että niiden kohdalla pakko- tai lapsityön riski on pieni, jolloin niitä ei auditoida työolojen osalta. Työolojen auditoinnit tehdään ns. proxy-auditointeina. MSC:n hyväksymät työolojen auditoinnit (Amfori BSCI, Sedex Smeta ja SA8000) edellyttävät työntekijöiden haastattelemista.
ProTerra	Ei	N/A	Koulutusta, aikaisemman auditointikokemuksen verifiointi, ope- tusauditoinnit yhdessä kokeneiden auditoreiden kanssa, sertifiointiprotokolla	Ei	1 vuosi	Kyllä	Ei	Kyllä sekä paikan päällä että etä-yhteyksillä
Rainforest Alliance	Rainforest Alliance käyttää ns. proxy-akkreditoitintia. Se hyväksyy itse auditointiyritykset, mutta muiden vaatimusten lisäksi niiden tulee olla ISO 17065 -akkreditoituja johonkin Rainforest Alliancen tunnustamaan järjestelmään. Rainforest Alliancen tunnustamia järjestelmiä ovat mm. Forest Stewardship Council FSC, luomu ja Global-GAP.	Ei	N/A	Yksittäisen auditointiyrityksen suorittamien peräkkäisten auditointien määrää per asiakas ei ole rajattu. Auditointiyritysten tulee kuitenkin kierrättää auditoreita kahden vuoden välein. Sertifiointijärjestelmässä auditoinnin kohteena oleva yritys voi yleensä itse päättää, mikä auditointiyritys auditoinnin suorittaa. Kakaotuotannossa Ghanassa ja Norsunluurannikolla Rainforest Alliance pilotoi toisenlaista lähestymistapaa, missä se itse osoittaa tietyn auditointiyrityksen auditointia kaakaotuottajia.	3 vuotta	Kyllä	Kaikille sertifioiduille tiloille ei tehdä yllätysauditointeja, mutta auditointiyritysten tulee tehdä yllätysauditointeja vähintään 10 prosenttiin niiden auditointimista Rainforest Alliance -sertifikaatin haltijoista. Yllätysauditointeja tehdään myös vastaanotettujen valitusten tutkimiseksi. Lisäksi Rainforest Alliance voi tarvittaessa edellyttää minkä tahansa auditoinnin tekemistä yllätysauditointina.	Kyllä, haastattelut voidaan tehdä on- tai off-site mutta kuitenkin olosuhteissa, jotka mahdollistavat luottamuksellisuuden ja anonyymiteetin. Tilanteissa, joissa sosiaalisiin kriteereihin liittyvien poikkeamien riski on suuri tai erittäin suuri, tehdään kokonainen off-site selvitys, joiden aikana myös haastatellaan työntekijöitä.

	Edellyttääkö järjestelmä auditointiyritysten akkreditointia?	Edellyttääkö järjestelmä akkreditointikriteerinä, että auditointia suorittavilla tahoilla on käytössä oma ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi?	Jos järjestelmä ei edellytä auditointiyritysten akkreditointia, mitä muita toimenpiteitä sillä on käytössä auditointien laadun varmistamiseksi?	Rajoitetaanko saman tahon tekemien peräkkäisten auditointien määrää?	Kuinka kauan auditointi/ sertifiointi on voimassa?	Teetetäänkö paikan päällä tehtäviä seuranta-auditointeja?	Onko seuranta-auditointien joukossa yllätysauditointeja?	Kuuluuko auditointiprosessiin työntekijöiden tai muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien haastatteluja? Toteutetaanko työntekijä-haastatteluja on-site vai off-site?
Reilu kauppa	Kyllä. Saksalainen akkreditointielin DAKKS akkreditoi FLOCERTin.	Ei	N/A	Reilun kaupan järjestelmän valvontaa suorittaa vain yksi sertifiointiyritys, FLOCERT. FLOCERTin auditointien ei tule auditoida samaa tuottajaa yli kolmea kertaa peräkkäin.	3 vuotta	Kyllä	FLOCERT sisältää tiettyihin erityiskysymyksiin keskittyviä auditointeja sekä riskiperusteisia auditointeja normaaliin auditointisykliin. Neljä prosenttia auditoinneista on yllätysauditointeja.	Kyllä. Haastattelujen paikkaa ei ole määritetty, mutta paikan tulee varmistaa haastattelujen luottamuksellisuus sekä luoda haastateltaville mukava ja luotettava ympäristö.
Round Table on Responsible Soy RTRS	Kyllä. RTRS:n akkreditointielimet ovat OAA (Argentiinan kansallinen akkreditointielin), INMETRO (Brasilian kansallinen metriikan, laadun ja teknologian instituutti) ja OUA (Uruguayin kansallinen akkreditointielin).	Ei	N/A	Yksittäisen palveluntarjoajan mahdollisuuksia auditoida samaa toimijaa ei ole rajoitettu. Saman auditointia ei kuitenkaan tulisi auditoida samaa tuottajaa kolmea peräkkäistä kertaa enempää.	Sertifikaatti on voimassa 5 vuotta, mutta seuranta-auditointi on toteutettava kerran vuodessa.	Kyllä	Yllätysauditointeja ei vaadita, mutta niitä voidaan teettää.	Kyllä, vaatimusten mukaisuuden toteamiseksi auditointien tulee usean indikaattorin kohdalla toteuttaa haastatteluja, niin työntekijöiden kuin muiden sidosryhmien ja intressiryhmien kanssa. Haastattelut tehdään paikan päällä.
Roundtable on Sustainable Palm Oil RSPO	Kyllä. RSPO:n käyttämä akkreditointi on Accreditation Services International (ASI).	Ei	N/A	Tällä hetkellä yksittäisen palveluntarjoajan mahdollisuuksia auditoida samaa toimijaa ei ole rajoitettu. Yksittäinen pääauditointi ei kuitenkaan voi toimia samassa roolissa yli kolmea peräkkäistä auditointia enempää. Samaa pääauditointia ei myöskään tulisi samassa kohteessa käyttää auditointitiimin johtajana tai tähän liittyvissä tehtävissä yli kahta kertaa peräkkäin. Rajoitukset koskevat yksittäistä auditointia myös silloin, kun hänen työntekijänsä vaihtuu palveluntarjoajasta toiseen.	Sertifiointi on voimassa 5 vuotta, minkä aikana seuranta-auditointeja tehdään vuosittain.	Kyllä, seuranta-auditointeja tulee tehdä paikan päällä vähintään kerran vuodessa. Etäauditointeja otettiin käyttöön koronapandemian aikana.	Kyllä, korkean riskin kohteissa.	Kyllä, auditointiprosessiin kuuluu työntekijöiden ja muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien haastattelut, jotka tehdään on-site. Auditointiprosessiin kuuluvat myös yhteydenotot muihin relevantteihin sidosryhmiin.

	Edellyttääkö järjestelmä auditointi-yritysten akkreditointia?	Edellyttääkö järjestelmä akkreditointikriteerinä, että auditointia suorittavilla tahoilla on käytössä oma ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi?	Jos järjestelmä ei edellytä auditointiyritysten akkreditointia, mitä muita toimenpiteitä sillä on käytössä auditointien laadun varmistamiseksi?	Rajoitetaanko saman tahon tekemien peräkkäisten auditointien määrää?	Kuinka kauan auditointi/ sertifiointi on voimassa?	Teetetäänkö paikan päällä tehtäviä seuranta-auditointeja?	Onko seuranta-auditointien joukossa yllätysauditointeja?	Kuuluuko auditointiprosessiin työntekijöiden tai muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien haastatteluja? Toteutetaanko työntekijähaastatteluja on-site vai off-site?
SA8000	Kyllä. Akkreditoinnin suorittaa Social Accountability Accreditation Services (SAAS). SAAS on SAI:n itsenäisesti johdettu osasto, ja se noudattaa ISO 17011 -standardia.	Ei	N/A	Yksittäisen auditointiyrityksen suorittamien peräkkäisten auditointien määrää per asiakas ei ole rajattu. Auditointiyritysten tulee kuitenkin kierrättää auditointeja niin, että yksikään auditointi ei suorita auditointisyklin aikana enempää kuin viisi perättäistä auditointia per asiakas.	3 vuotta	Kyllä. Sertifiointisyklin aikana sertifiointeihin yrityksiin tehdään kaksi on-site seuranta-auditointia. Lisäksi sertifioidun yrityksen tulee tehdä itsearviointi kerran syklin aikana.	Seuranta-auditoinnit tehdään tietyin ennaltilmoitetun aikaikkunan sisällä, mutta auditoinnin kohteena olevalle yritykselle ei ilmoiteta tarkkaa auditointipäivämäärää etukäteen.	Kyllä. Yleisellä tasolla haastattelujen paikkaa ei ole määritelty, mutta paikan tulee mahdollistaa luottamuksellisuus eikä haastatteluissa saa olla työntäilyyrityksen johtoa paikalla. Kuitenkin jos muu todistusaineisto ei vahvista työntekijähaastattelujen kautta kerättyä tietoa, edellytetään off-site haastatteluja ja/tai erityisauditointia poikkeamien mahdollisuuden poissulkemiseksi. Lisäksi korkeimman riskin maissa työntekijähaastattelut tulee aina tehdä off-site.
SGF Voluntary Control System	Ei	N/A	Auditioijilla tulee olla auditointikokemusta ja heidän täytyy kouluttautua SGF:n säännöllisesti järjestämissä työpaikoissa. Lisäksi SGF järjestää laadunvalvonta-auditointeja. SGF:n jäsenyritykset voivat olla myös järjestelmään yhteydessä mikäli niillä on huomautettavaa auditointien laadusta.	Ei. Järjestelmässä ollaan kuitenkin laatimassa ohjeita siitä, miten auditointiyritysten ja auditioijien rotaatio tulisi varmistaa.	Sertifikaatti on voimassa 1,5 vuotta, mutta auditointi on toteutettava kerran vuodessa.	Seuranta-auditointeja tehdään paikan päällä silloin kun auditoinnissa nousee esiin vakavia epäkohtia, joiden korjaamista ei ole mahdollista valvoa pelkän dokumentaation avulla.	Yllätysauditointeja toteutetaan satunnaisesti vuosittain. Mikäli vakavia ruoan luotettavuuteen liittyviä epäilyksiä nousee esiin myös seuranta-auditoinnit voivat olla yllätysauditointeja.	Ei
WIETA	Ei	N/A	Kaikkien auditioijien tulee olla jäseniä auditointialan järjestössä APSCA – Association of Professional Social Compliance Auditorissa. Lisäksi WIETA toteuttaa auditioijille kalibrointitarkastuksia, valvonta-auditointeja, auditointiraporttien laadun tarkastusta, vuosittaisia koulutuksia sekä kuukausittaisia ja kvartaaleittain pidettäviä tapaamisia.	Ei	Auditointisykli on 1–3 vuotta auditointitahon riskikategoriasta riippuen	Seuranta-auditointeja tehdään paikan päällä, kun on havaittu nollatoleranssi-kategoriaan kuuluvia tai muita merkitäviä kriteerien vastaisuuksia. Niitä tehdään myös jos tarkistettavat asiat ovat sellaisia, että niitä voidaan evaluoida vain paikan päällä tehtävillä haastatteluilla tai esimerkiksi kattavilla auditointitahon yksikön dokumenttien läpikäynnillä.	Auditoinnit ovat tavallisesti ennaltilmoitettuja. Kuitenkin aina välillä WIETA voi pyytää yllätysauditointeja tai vain lyhyellä varoitusaikalla järjestettäviä auditointeja. Myös ostajat voivat pyytää yllätysauditointeja tai auditointeja lyhyellä varoitusaikalla.	Kyllä. Haastattelut järjestetään on-site. On kuitenkin mahdollista järjestää haastatteluja myös off-site mikäli tämä on tarpeen.

Työntekijät: “sertifiointijärjestelmillä ei ole mitään tekemistä meidän kanssamme”

Vuonna 2018–2019 Finnwatch selvitti työ- ja asuinoloja yhteensä kuudella eri teeplantaasilla Intiassa ja Sri Lankassa⁵². Tutkitut plantaasit olivat kaikki joko Rainforest Alliance-, UTZ-⁵³ ja/tai Reilu kauppa -sertifioituja, ja ne toimittivat teetä sekä suomalaisille että kansainvälisille teebrändeille. Työ- ja asuinoloja koskevien kysymysten lisäksi Finnwatch pyrki työntekijähaastatteluissa selvittämään myös työntekijöiden käsityksiä ja kokemuksia sertifiointijärjestelmistä ja niiden vaikutuksista.

Tutkitusta kuudesta vastuullisuussertifioidusta plantaasista vain kolmessa työntekijät tiesivät niiden olevan sertifioituja. Vaikka sertifiointijärjestelmien logot olivat yleensä hyvin näkyvillä eri puolilla plantaaseja, eivät työntekijät välttämättä tunnistaneet niitä tai erottaneet järjestelmiä toisistaan.

Silloinkin kun työntekijät tiesivät plantaasien olevan sertifioituja he kertoivat, etteivät he ole olleet millään tavalla yhteydessä valvontajärjestelmien tai niiden käyttämien valvojen kanssa. Myöskään yksikään raporttia varten haastatelluista ammattiliittojen edustajista ei ollut koskaan ollut kertomansa mukaan tekemisissä sertifiointijärjestelmien kanssa.

Haastatelluilla työntekijöillä ei yleensä myöskään ollut käsitystä siitä, millaisia kriteereitä järjestelmät asettivat plantaasien työ- ja asuinoloille, eivätkä he pystyneet nimeämään omasta näkökulmastaan mitään sertifiointijärjestelmien etuja. Ainoastaan yhdellä tutkitulla plantaasilla noin puolet haastatelluista työntekijöistä nosti esiin Reilun kaupan lisällä rahoitetun koulutusohjelman, jonka kautta kaikkein köyhimpien perheiden lapset voivat saada taloudellista tukea ammatilliseen koulutukseen. Toisen, niin ikään Reilun kaupan sertifioiman plantaasin työntekijöistä yksi kertoi, että plantaasilla on käytössä erillinen pankkitili, johon “plantaasin ulkomaisesta myynnistä saadut tulot” kanavoidaan yhteistyössä ulkomaisten organisaatioiden kanssa. Finnwatch uskoo, että tässäkin tapauksessa kyseessä oli Reilun kaupan lisä. Työntekijän mukaan varoja käytettiin plantaasin fasiliteettien parantamiseen. Häätapauksissa niitä saatettiin käyttää myös plantaasin vakituisten työntekijöiden tukemiseen taloudellisesti. Työntekijän mukaan varojen allokoinnissa esiintyi kuitenkin suosintaa ja nepotismia.

Myös Reilu kauppa oli Finnwatchin näkemän auditointiraportin mukaan havainnut ongelmia Reilun kaupan lisän käytössä kyseisellä plantaasilla. Reilun kaupan lisästä oli muun muassa myönnetty lainoja plantaasin johdolle ilman asianmukaisia sopimuksia ja riskiarvioita. Plantaasin Reilu kauppa -sertifikaatti hyllytettiin ennen Finnwatchin raportin julkaisemista.

52 Finnwatch, 2019, Teetä ilman sympatiaa?, saatavilla osoitteessa: https://finnwatch.org/images/pdf/Teeta_ilman_sympatiaa_final.pdf

53 Tutkimushetkellä Rainforest Alliancen ja UTZ:n yhdistymisprosessi oli vielä kesken.

Myös muissa tutkimuksissa on todettu, että plantaasien työntekijöiden tietoisuus ja osallistuminen sertifiointijärjestelmien toimintaan on yleensä vähäistä. Tämän on esimerkiksi Intiassa todettu voivan joskus vahvistaa työnantajan ja työntekijöiden välisiä historiallisia, kolonialismin aikakaudelta periytyviä epätasapainoisia valtasuhteita esimerkiksi silloin, kun työntekijät mieltävät sertifiointijärjestelmien tuomat hyödyt työnantajan hyväntekeväisyydeksi työntekijöitä kohtaan.⁵⁴

Finnwatchin tutkimalla intialaisella teetilalla oli sekä Rainforest Alliance-, UTZ- että Reilu kauppa -sertifiointi. Työntekijät eivät kuitenkaan osanneet kertoa juuri mitään järjestelmien tuomista hyödyistä.

54 Ks. esim. Makita, R., 2012, Fair Trade Certification: The Case of Tea Plantation Workers in India. Development Policy Review 30(1). Ks. myös Siegmann, K.A., Fair Trade as Civic Innovation? The case of tea certification in India, https://www.academia.edu/30123156/Fair_Trade_as_Civic_Innovation_The_Case_of_Tea_Certification_in_India (viitattu 7.6.2022)

3.2 Järjestelmien läpinäkyvyys

Toisena tarkastelun kohteena arvioinnissa on järjestelmien avoimuus. Keskeisimmät kysymykset liittyvät siihen, onko ulkopuolisilla tahoilla mahdollisuus tarkistaa, mihin kriteereihin auditointi- tai sertifiointijärjestelmä perustuu ja miten sen auditointimanuaalit tulkitsevat usein hyvin ylätasolla olevia kriteereitä.

Selvitämme myös, julkistaako järjestelmä tietoja siitä, mitkä yritykset ovat saaneet sertifiikaatin tai läpäisseet auditoinnin hyväksyttävästi. Arvioinnin kohteena on myös, ilmoitavatko järjestelmät auditointien tuloksista auditoidun tuotantolaitoksen tai tilan työntekijöille tai muille sen vaikutuspiirissä oleville keskeisille sidosryhmille (ks. myös luku 3.7). Auditointiraporttien tai edes niiden tulosten julkistaminen on sidosryhmille keskeisin tapa saada tietoa järjestelmien toimivuudesta, puuttua mahdollisiin ongelmiin vaatimustenmukaisuuden valvonnassa sekä nostaa esiin mahdollisia väärinkäytöksiä tai epäjohtamukaisuuksia yritysten kuluttajaviestinnässä. Sertifiointi- ja auditointijärjestelmien avoimuuden puutetta on jo pitkään pidetty merkittävänä ongelmana sille, että järjestelmissä olevia ongelmia ei ole pystytty osoittamaan ja ratkaisemaan julkisen keskustelun ja esimerkiksi työntekijöiden osallistumisen kautta.⁵⁵

Selvitämme myös, raportoiko järjestelmä tai sen hyväksymät valvojat auditoinneissa esiin tulevia mahdollisia räikeitä laittomuuksia viranomaisille. Kysymys on tärkeä, kun arvioidaan sertifiointi- ja auditointijärjestelmien suhdetta valtioon ja sääntelyyn. Paikalliset viranomaiset ja tuomioistuimet ulossulkevan yritysten itsesääntelyn on nähty sivuuttavan valtioiden roolin.⁵⁶ Erittäin haitallista viranomaisten ja juridisten oikeussuojakeinojen sivuuttaminen on kehittyvissä maissa, joissa sen voidaan katsoa heikentävän entisestään työsuojeluviranomaisten toimintaa sekä valtion kiinnostusta työlakien tason tai toimeenpanon parantamiseen tai korruption kitkemiseen.

55 Clean Clothes Campaign, 2005, Looking for a quick fix – How weak social auditing is keeping workers in sweatshops, saatavilla osoitteessa: <https://archive.cleanclothes.org/resources/publications/05-quick-fix.pdf/view>; Finnwatch, 2019, Teetä ilman sympatiaa?, saatavilla osoitteessa: https://finnwatch.org/images/pdf/Teeta_ilman_sympatiaa_final.pdf

56 SPERI, 2016, Ethical Audits and the Supply Chains of Global Corporations, saatavilla osoitteessa: <https://speri.dept.shef.ac.uk/wp-content/uploads/2018/11/Global-Brief-1-Ethical-Audits-and-the-Supply-Chains-of-Global-Corporations.pdf>

Taulukko 4: Järjestelmien läpinäkyvyys

	Ovatko järjestelmän kriteerit julkisia?	Onko auditointien teknisiä vaatimuksia koskeva implementointimenuaali julkinen?	Onko kriteerien tulkinnan sisältävä auditointin implementointimenuaali julkinen?	Jaetaanko auditointien tulokset työntekijöiden ja muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien kanssa?	Ovatko auditointiraportit tai auditointien tulokset julkisia?	Ovatko tiedot auditoinnin läpäisseyttä yrityksistä/tuottajista julkisia?	Julkaiseeko järjestelmä vuosittain numeerista tietoa siitä moniko auditoinnin kohteena ollut yritys/tuottaja on läpäissyt ja ei-läpäissyt auditoinnit?	Onko auditointijärjestelmälle annettu ohjeet siitä miten heidän tulee toimia jos he havaitsevat auditointivierailun aikana laittomuksia tai rikokseen viittaavaa toimintaa? Ilmoitetaanko tällaisesta toiminnasta aina viranomaisille?
Amfori, Business Social Compliance Initiative BSCI	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Jos vakavia ihmisoikeusloukkauksia havaitaan, auditoinnissa aletaan noudattaa BSCI:n nollatoleranssi-protokollaa. Protokollan mukaisesti BSCI:n jäsenet päättävät lähettävätkö ne tiedon paikallisille työviranomaisille mikäli se katsotaan relevantiksi tai mahdolliseksi.
Better Cotton Initiative BCI	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä. Tiedot lisenssinhaltijoista ovat julkisia.	Osa tiedoista on saatavilla. Esimerkiksi satokaudella 2019–2020 BCI koulutti 2,7 miljoonaa puuvillatuottajaa, joista 2,4 miljoonalle myönnettiin lisenssi myydä Better Cotton -puuvillaa.	Ei
Fair for life	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä, sertifioidujen toimijoiden tulee ilmoittaa työntekijöille ja tuottajille auditointien tuloksista.	Auditointien tulokset eivät ole julkisia. Sen sijaan yhteenveto sertifioidujen kohteiden tilanteesta on saatavilla Fair for Lifin verkkosivuilla.	Kyllä	Ei	Kyllä, viranomaisille ilmoitetaan riippuen havaitun ongelman laadusta ja vakavuudesta.
Fair Labor Association FLA	Kyllä	FLA:n auditointimetodologian tiivistelmä on julkinen. FLA:n auditointikäyttävät FLA:n auditointimetodologiaa. Sen käyttäminen on suositeltavaa (mutta ei pakollista) FLA:n jäsenyrityksille. Myös jäsenyritysten vaatimustenmukaisuuden arviointiprosessin kuvaus on julkinen.	Kyllä, sekä alihankkijoita koskevien kriteerien (Workplace Code of Conduct) että jäsenyrityksiä koskevien valvontaperiaatteiden (Principles of Fair Labor and Responsible Sourcing / Production) tulkinnan sisältävä implementointimenuaali on julkinen.	Sidosryhmien osallistamista ei edellytetä. FLA:n auditointien tulokset ovat julkisia.	FLA:n auditointien tekemien auditointien tulokset ovat julkisia. Myös FLA:n jäsenyrityksiä koskevien vaatimustenmukaisuusarviointien tulokset ovat julkisia.	FLA:n jäsenyrityksiä koskevien vaatimustenmukaisuusarviointien tulokset ovat julkisia.	FLA:n jäsenyrityksiä koskevien vaatimustenmukaisuusarviointien tulokset ovat julkisia.	Kyllä. Kun törkeitä poikkeamia havaitaan, FLA:n auditointien tulee toimia tietyn protokollan mukaan (Immediate Action Procedure) ja informoida FLA:ta niistä, ml. mahdollisista rikoksista, 24 tunnin kuluessa auditoinnista. Ilmoitus viranomaisille tehdään, jos se katsotaan tarkoituksenmukaiseksi.

	Ovatko järjestelmän kriteerit julkisia?	Onko auditointien teknisiä vaatimuksia koskeva implementointimanaali julkinen?	Onko kriteerien tulkinnan sisältävä auditoinnin implementointimanaali julkinen?	Jaetaanko auditointien tulokset työntekijöiden ja muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien kanssa?	Ovatko auditointiraportit tai auditointien tulokset julkisia?	Ovatko tiedot auditoinnin läpäisseistä yrityksistä/tuottajista julkisia?	Julkaiseeko järjestelmä vuosittain numeerista tietoa siitä moniko auditoinnin kohteena ollut yritys/tuottaja on läpäissyt ja ei-läpäissyt auditoinnit?	Onko auditointijälle annettu ohjeet siitä miten heidän tulee toimia jos he havaitsevat auditointivierailun aikana laittomuuksia tai rikokseen viittaavaa toimintaa? Ilmoitetaanko tällaisesta toiminnasta aina viranomaisille?
Fair Wear Foundation FWF	Kyllä	FWF:n auditointimetodologia ja jäsenyritysten vaatimustenmukaisuuden arviointiin tarkoitettu Brand Performance Check -opas ovat julkisia. FWF:n auditointijat käyttävät FWF:n auditointimetodologiaa. FWF:n auditointimetodologian käyttäminen on suositeltavaa (mutta ei pakollista) sen jäsenyrityksille.	Alihankkijoiden työoloja koskevan Code of Labour Practice -in tulkintaopas ei ole julkinen. FWF on kuitenkin julkaissut aihekohtaisia toimeenpano-oppaita koskien esim. elämiseen riittävää palkkaa ja työmarkkinaosa-puolten välistä vuoropuhelua. Jäsenyritysten arviointiin tarkoitettu Brand Performance Check -opas on julkinen.	Kyllä, silloin kun se on mahdollista eli jos ko. tehtaalla on ammattiliitto tai muu työntekijöiden edustus.	Tehdasauditointien tulokset eivät ole julkisia. Jäsenyritysten toimintaa arvioivien Brand Performance Checkien tulokset ovat julkisia. Vuodesta 2023 lähtien jäsenyrityksiä arvioidaan myös niiden alihankintaketjujen ja vastuullisuusvalvonnan läpinäkyvyyden perusteella, ml. merkittäviä riskejä koskeva raportointi, riskien priorisointi sekä ehkäisevien ja lieventävien toimenpiteiden tulokset.	Jäsenyritysten toimintaa arvioivien Brand Performance Checkien tulokset ovat julkisia.	Jäsenyritysten toimintaa arvioivien Brand Performance Checkien tulokset ovat julkisia.	FWF:n auditointijälle on annettu ohjeet siitä, miten heidän tulee toimia. Epäkohtiin pyritään kuitenkin puuttumaan ensisijaisesti FWF:n jäsenyritysten ja niiden alihankkijoiden välisen yhteistyön kautta, jota FWF ohjaa ja jonka tulokset se varmentaa.
Forest Stewardship Council FSC	Kyllä	Kyllä	Ohjeistusta ja tulkintaoppaita on julkisesti saatavilla vain joistain aihepiireistä, kuten elämiseen riittävä palkka ja alkuperäiskansojen oikeus vapaaseen, tietoon perustuvaan ennakkosuostumukseen.	Kaikki ne, joita on haastateltu auditointien aikana, saavat kopion auditointiraportista. FSC:n auditointiraportit ovat julkisia ja saatavilla järjestelmän verkkosivustolla.	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei
Global Organic Textile Standard GOTS	Kyllä	Ei. Auditointiyritykset käyttävät omia manuaalejaan, joiden tulee kuitenkin perustua GOTS-standardiin ja sen toimeenpanomanuaaliin, jotka ovat julkisia.	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä, tiedot sertifiointihaltijoista ovat saatavilla GOTS:n verkkosivuilla.	Ei	Auditointijalle ilmoitetaan vakavista löydöksistä auditointiyrityksen pääkonttrollille tai GOTS:lle, jotka tekevät päätöksen siitä, mihin toimenpiteisiin löydösten perusteella ryhdytään. Laittomasta ja rikollisesta toiminnasta voidaan ilmoittaa viranomaisille, mutta ei välttämättä automaattisesti.

	Ovatko järjestelmän kriteerit julkisia?	Onko auditointien teknisiä vaatimuksia koskeva implementointimateriaali julkinen?	Onko kriteerien tulkinnan sisältävä auditoinnin implementointimateriaali julkinen?	Jaetaanko auditointien tulokset työntekijöiden ja muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien kanssa?	Ovatko auditointiraportit tai auditointien tulokset julkisia?	Ovatko tiedot auditoinnin läpäisystä yrityksistä/tuottajista julkisia?	Julkaiseeko järjestelmä vuosittain numeerista tietoa siitä moniko auditoinnin kohteena ollut yritys/tuottaja on läpäissyt ja ei-läpäissyt auditoinnit?	Onko auditoiduille annettu ohjeet siitä miten heidän tulee toimia jos he havaitsevat auditointivierailun aikana laittomuuksia tai rikokseen viittaavaa toimintaa? Ilmoitetaanko tällaisesta toiminnasta aina viranomaisille?
ICTI Ethical Toy Program IETP	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei, mutta tehtaiden sertifiointitilastus on saatavilla julkisilta verkkosivuilta.	Kyllä	Kyllä. Tiedot auditointien määrästä, sertifioiduista tehtaista, koeajalla olevista tehtaista ja sertifiointin menettäneistä tehtaista julkistetaan vuosiraporteissa.	Kyllä, auditoidut on ohjeistettu ilmoittamaan IETP:lle mahdollisimman pian, heti kun se on turvallista, mikäli auditoinnissa tavataan henkeä uhkaavia riskejä tai mahdollisesti laittomia tai rikokseen viittaavaa toimintaa.
ISCC	Kyllä	Kyllä	Osittain. Auditointiprosesseja kuvaavat manuaalit ovat saatavilla ISCC:n verkkosivuilla. ISCC tarjoaa järjestelmän käyttäjille lisäksi tarkistuslistoja, joilla he voivat valmistautua auditointeihin. Nämä ovat tarjolla vain kirjautuneille käyttäjille.	Auditointiyrietykset laativat yhteenedon auditointiraportista, joka on ladattavissa ISCC:n verkkosivuilta sertifiointitodistusten kanssa. Aktiivista prosessia, jolla varmistettaisiin, että auditointitulokset tulevat vaikutusten kohteena olevien ryhmien tietoon ei kuitenkaan ole.	Yhteenveto auditointien tuloksista julkaistaan ISCC:n verkkosivuilla yhdessä sertifiointitodistusten kanssa.	Kyllä	Tietoja ei-läpäisystä auditoinneista ei julkaista, mutta tiedot voimassaolevista, vanhentuneista tai pois vedetyistä sertifikaateista ovat saatavilla järjestelmän verkkosivuilta.	Jos auditoidut havaitsevat laitonta tai rikokseen viittavaa toimintaa heidän tulisi välittää tieto viranomaisille ja ISCC:lle.
Marine Stewardship Council MSC	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Kalastusyritysten kohdalla kyllä. Muuhun arvoketjuun kuuluvien toimijoiden kohdalla ei.	Kyllä	Kyllä, järjestelmän verkkosivustolla on saatavilla ajantasaista tietoa sertifikaattihaltijoiden statuksesta (valid, invalid, in-assessment, certified).	Auditoiduille on olemassa ohjeistus, mutta viranomaisia ei informoida automaattisesti.
ProTerra	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei, julkisesti jaetaan vain konsolidoitua tietoa kaikista auditoinneista	Ei, julkisesti jaetaan vain konsolidoitua tietoa kaikista auditoinneista	Kyllä	Kyllä, auditoinneista julkkaistaan konsolidoitua tietoa.	Auditoidut tulee raportoida mahdolliset rikokset sertifiointiyrietykselle sekä ProTerra-säätiölle, joka tekee päätöksen siitä mihin toimenpiteisiin asiassa ryhdytään.

	Ovatko järjestelmän kriteerit julkisia?	Onko auditointien teknisiä vaatimuksia koskeva implementointimanaali julkinen?	Onko kriteerien tulkinnan sisältävä auditointin implementointimanaali julkinen?	Jaetaanko auditointien tulokset työntekijöiden ja muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien kanssa?	Ovatko auditointiraportit tai auditointien tulokset julkisia?	Ovatko tiedot auditoinnin läpäisseistä yrityksistä/tuottajista julkisia?	Julkaiseeko järjestelmä vuosittain numeerista tietoa siitä moniko auditoinnin kohteena ollut yritys/tuottaja on läpäissyt ja ei-läpäissyt auditoinnit?	Onko auditioijille annettu ohjeet siitä miten heidän tulee toimia jos he havaitsevat auditointivierailun aikana laittomuuksia tai rikokseen viittaavaa toimintaa? Ilmoitetaanko tällaisesta toiminnasta aina viranomaisille?
Rainforest Alliance	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei. Auditointiraporttien tiivistelmät ovat kuitenkin julkisia.	Kyllä, auditointiraporttien tiivistelmät ovat julkisia	Kyllä	Kyllä, tiedot sertifikaatin/lisenssinhaltijoista ja niistä, joiden sertifikaatti/lisenssi on hyllytetty, ovat julkisia.	Auditioijien tulee ennen auditointia laatia lista niistä viranomais- ja muista tahoista, jotka voivat tarvittaessa tukea heikossa asemassa olevia uhreja. Mahdolliset uhrin ohjataan viranomais- ja muiden tahojen puoleen heidän suostumuksellaan. Vakavat tapaukset, jotka voivat mahdollisesti olla rikoslain vastaisia, voidaan myös raportoida poliisille, mutta raportointi ei ole automaattista. Mahdollisen rikosasian raportointi poliisille on uhrin ja auditointin kohteena olevan toimijan johdon vastuulla.
Reilu kauppa	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä. Reilu kauppa edellyttää tuottajaorganisaatioita jakamaan auditointien tulokset työntekijöille/organisaation jäsenille sellaisessa muodossa ja sellaisella kielellä, jolla he voivat helposti tutustua niihin.	Ei	Kyllä	Reilun kaupan käyttämä sertifiointiyrittäjä FLOCERT julkaisee tiedot sertifikaatin/lisenssinhaltijoista ja niistä, joiden sertifikaatti/lisenssi on hyllytetty.	Auditoinneissa tehdyt havainnot toimitetaan sertifiointia tekeväälle yritykselle, joka ryhtyy niiden pohjalta toimenpiteisiin. Löydösten luonteesta riippuen toimenpiteitä tehdään yhdessä muiden toimijoiden kanssa tai ne raportoidaan viranomaisille. Viranomaisille ei ilmoiteta automaattisesti.
Round Table on Responsible Soy RTRS	Kyllä	Kyllä	Järjestelmällä ei ole erillistä auditointimanaalia, mutta RTRS-standardin indikaattorit sisältävät ohjeet niiden valvontaan.	Tuottajilla ei ole velvoitetta jakaa auditointien tuloksia työntekijöille tai muille sidosryhmille.	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä, auditioijille on annettu selkeät ohjeet siitä miten toimia tilanteessa, jossa he havaitsevat laittomia tai rikokseen viittaavaa toimintaa. Tietoa siitä, ilmoitetaanko tiedot viranomaisille ei tätä tutkimusta varten saatu RTRS:ltä.

	Ovatko järjestelmän kriteerit julkisia?	Onko auditointien teknisiä vaatimuksia koskeva implementointimanaali julkinen?	Onko kriteerien tulkinnan sisältävä auditoinnin implementointimanaali julkinen?	Jaetaanko auditointien tulokset työntekijöiden ja muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien kanssa?	Ovatko auditointiraportit tai auditointien tulokset julkisia?	Ovatko tiedot auditoinnin läpäisemisestä/yrityksistä/tuottajista julkisia?	Julkaiseeko järjestelmä vuosittain numeerista tietoa siitä moniko auditoinnin kohteena ollut yritys/tuottaja on läpäissyt ja ei-läpäissyt auditoinnit?	Onko auditointijälle annettu ohjeet siitä miten heidän tulee toimia jos he havaitsevat auditointivierailun aikana laittomuuksia tai rikokseen viittaavaa toimintaa? Ilmoitetaanko tällaisesta toiminnasta aina viranomaisille?
Roundtable on Sustainable Palm Oil RSPO	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei, mutta auditointiraportit ovat julkisesti saatavilla verkkosivuilla.	Kyllä	Kyllä	Kaikkien järjestelmässä mukana olevien yritysten ja tuottajien tiedot ovat saatavilla RSPO:n verkkosivuilla ml. tieto heidän sertifiointinsa statuksesta.	Auditointijälle ei ole erityisiä toimintaohjeita laittomuuksiin tai mahdollisiin rikoksiin liittyen. Auditointijat on koulutettu ja heillä on velvollisuus olla valppaina ja havaita mahdollisia laittomia tai rikokseen viittaavia toimia. RSPO:n mukaan auditointijat raportoivat em. ongelmat sertifiointivalvotulle taholle varmistaen näin tämän turvallisuuden.
SA8000	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä, löydökset jaetaan sertifioidun toimijan työntekijöiden kanssa.	Ei	Kyllä	Tilastotietoa myönnettyistä uusista sertifiointeista ja uudelleensertifioinnista, sekä peruutetuista tai eräänntyneistä sertifiointeista on saatavilla järjestelmän verkkosivuilla.	Vain tilanteissa, joissa rikoslakia epäillään rikotun törkeällä tavalla, tulee auditointijalan ilmoittaa löydöksistä viranomaisille. Tällaisia ovat esimerkiksi tilanteet, joissa työntekijät ovat välittömässä vaarassa, pakko-työ, tai pahoinpitely tai fyysinen hyväksikäyttö.
SGF Voluntary Control System	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei. Vain jäsenyrityksillä on pääsy sertifioidun yrityksen sisältävään tietokantaan.	Ei	Vakavissa väärinkäytöstopauksissa on mahdollista antaa tietoja viranomaisille sekä laittaa vireille EU-tason prosesseja tai oikeudenkäyntejä tuottajaa vastaan.
WIETA	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä. Auditointien tuloksista kerrotaan työntekijöiden edustajille auditointien lopussa. Työntekijöitä tulee osallistaa korjaaviin toimenpiteisiin ja heidän tulee kuitata korjaavat toimenpiteet.	Ei	Ei	Ei	Kyllä. Auditointijalle on ohjeistettu olemaan yhteydessä WIETAan. Viranomaisille ilmoittamisesta ei ole ohjeita.

3.3 Kriteerien kattavuus ja laatu

Kuten edellä aikaisemmin todettiin, sertifiointi- ja auditointijärjestelmien kriteeristöissä olevia eroja on paljon, ja erilaisia kriteeristön tiukkuutta ja kunnianhimoa tarkastelevia vertailuja on tehty runsaasti. Finnwatch keskittyy omassa kriteerejä koskevassa arvioinnissaan kahteen työelämän oikeuksien kannalta perustavimpaan kysymykseen, ammatillisen järjestäytymisvapauden aktiiviseen edistämiseen sekä elämiseen riittävän palkan⁵⁷ vaatimukseen. Jälkimmäinen on usein tuloksena edellisestä, so. työehtosopimusneuvotteluista työntekijöiden ja työnantajien välillä. Joissain auditointi- ja sertifiointijärjestelmissä elämiseen riittävää palkkaa on pyritty edistämään myös erillisenä ihmisoikeusperusteisena kysymyksenä.

Ammatillinen järjestäytymisoikeus toteutuu auditointien kohteena olevissa riskimaissa vain harvoin⁵⁸, ja se sivuutetaan sertifiointi- ja auditointijärjestelmien kriteereissä usein kevyesti kieltämällä ammatillisen järjestäytymisen aktiivinen estäminen. Työnantajilta edellytetään vain harvoin aktiivisia toimia järjestäytymisvapauden edistämiseksi. Järjestäytymisen vapautteen ja kollektiiviseen neuvotteluoikeuteen liittyvät ongelmat ovat yleisesti tunnettuja, mutta silti valvontajärjestelmän läpäisevät jatkuvasti tehtaat, joiden työntekijöillä ei käytännössä ole minkäänlaisia mahdollisuuksia järjestäytyä tai neuvotella työehdoista.

Arviointitaulukkomme tarkastelee myös, miten järjestelmät sopeuttavat auditointejaan riskien perusteella esimerkiksi huomioimalla riskimaiden maakohtaisia eroja. Osassa niin sanotuissa riskimaissa on paikallisesta kontekstista nousevia ihmisoikeusriskejä, joiden huomiotta jättäminen voi merkittävästi heikentää auditointien laatua. Tällaisia kysymyksiä voivat olla esimerkiksi kastittomien asema Intiassa, Nepalissa ja Bangladeshissa tai siirtotyöntekijöiden rekrytointi- ja asiakirjamaksut Thaimaassa tai Malesiassa.

57 Elämiseen riittävällä palkalla (*living wage*) tarkoitetaan palkkaa, jolla työntekijä kykenee hankkimaan itselleen ja perheelleen perustasoisen, mutta paikallisesti hyväksyttävän elintason. Tällainen palkka riittää tyydyttämään perheenjäsenten perustarpeet (esimerkiksi riittävän ravinnon, asumisen, terveydenhuollon, vaatetuksen, liikkumisen ja lasten koulutuksen) sekä mahdollistaa pienimuotoisen säästämisen ja osallistumisen sosiaaliseen ja kulttuuriseen elämään. Lisätietoa elämiseen riittävästä palkasta ihmisoikeutena: Finnwatch, 2015, Elämiseen riittävä palkka ihmisoikeutena, saatavilla osoitteessa: <https://finnwatch.org/images/pdf/RaporttiERP.pdf>

58 Ks. esim. ITUC, 2020, Global rights index 2020 – The World's Worst Countries for Workers, saatavilla osoitteessa: https://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/ituc_globalrightsindex_2020_en.pdf

Taulukko 5: Kriteerien kattavuus ja laatu

	Edellytetäänkö auditointien kohteena olevilta yrityksiltä omaa, niiden arvoketjuun suuntautuvaa ihmisoikeuksia koskevaa huolellisuusvelvoitetta? Kysymys ei koske alkutuotantoa.	Suosittelanko tai edellyttääkö järjestelmä auditointeja/sertifiointeja käyttäviltä yrityksiltä vastuullisia ostokäytäntöjä (esimerkiksi pidempiä ostosopimuksia, erilaisia takuuhintamekanismeja tai sertifioitujen/auditointujen raaka-aineiden käytön lisäämistä)?	Edistetäänkö järjestäytymisvapautta aktiivisesti?	Edellytetäänkö elämiseen riittävää palkkaa? Jos kyllä, miten kriteeriä implementoidaan?	Mukautetaanko kriteereitä/auditointeja riskiperusteisesti esimerkiksi maakohtaisten riskien perusteella?
Amfori, Business Social Compliance Initiative BSCI	Amfori BSCI:n jäsenten tulee sitoutua toimimaan huolellisesti sekä a) arvioidaan vaikutuksensa sekä riskinsä BSCI:n eettisen toimintaohjeiston arvoja ja periaatteita vasten; b) tunnistaa ne hankintaketjunsa, joissa negatiivisia vaikutuksia voi esiintyä sekä c) ryhtyä toimenpiteisiin, joilla tavoitellaan negatiivisten vaikutusten estämistä ja/ tai niihin puuttumista BSCI:n eettisen toimintaohjeiston mukaisesti. BSCI-auditointien kohteena olevilta yrityksiltä Amfori BSCI:n eettinen toimintaohjeisto edellyttää sosiaalisen johtamisen järjestelmää ja vaatimusten ulottamista niiden omaan alihankintaketjuun. Auditotavilla yrityksillä tulee olla oma ihmisoikeussitoumus ja niiden tulee implementoida riskeihin perustuvaa huolellisuusvelvoitepohjaista johtamisjärjestelmää.	Kyllä. Amfori BSCI:n eettisen ohjesäännön mukaan BSCI:n jäsenten ei tule saattaa alihankkijoitaan (esim. kohtuuttoman hinnan tai toimitusaikataulun kautta) tilanteeseen, jossa niillä ei ole mahdollista noudattaa Amfori BSCI:n eettistä ohjesääntöä.	Ei. BSCI kuitenkin edistää työntekijöiden osallistumista valitusmekanismien käyttöönottosa.	Ei. Amfori BSCI kuitenkin tarjoaa tehtaalle pikatyökäulun, joilla ne voivat laskea työntekijöilleen elämiseen riittävän palkan. Auditointien tulee laskea elämiseen riittävä palkka sekä sisällyttää sitä koskeva data auditointiraporttiin sekä verrata elämiseen riittävää palkkaa tehtaassa maksettuun palkkatasoon.	Ei
Better Cotton Initiative BCI	N/A	Kyllä. BCI:n vähittäiskauppa- ja brändijäsenten tulee sitoutua hankkimaan Better Cotton -puuvillaa kestävästi puuvillan hankintasuunnitelman mukaisesti. Hankintasuunnitelman tavoitteena tulee olla, että kaikki jäsenen käyttämä puuvilla on kestävä (<i>"more sustainable"</i>). Better Cotton -puuvillan lisäksi BCI hyväksyy kestäväksi myös luomu- ja kierätyspuuvillan sekä Reilun kaupan puuvillan.	Kyllä. Maissa, joiden lainsäädäntö kieltää työntekijäjärjestöjen toiminnan, tuottajien tulee tarjota työntekijöille vaihtoehtoisia tapoja järjestäytyä. Tuottajien ja työntekijäjärjestöjen tulee varmistaa, että kaikki työntekijät kokevat, että heidän intressinsä huomioidaan. Yleisimmin puutteita on naisten aseman huomioidamisessa. Lisäksi tuottajien tulee varmistaa, että työntekijöiden edustajilla on käytössään kohtuulliset fasilitetit. Järjestäytymisvapautta koskevat kriteerit eivät koske pienviljelijöitä.	Ei. Pienviljelijöiden toimeentulon parantaminen on kuitenkin yksi BCI:n strategisista tavoitteista strategia-kaudelle 2021–2030.	Ei
Fair for life	N/A	Kyllä, järjestelmä edellyttää reilun kaupan -sertifioitujen raaka-aineiden ostojen lisäämistä.	Kyllä. Työntekijöiden oikeudesta järjestäytyä viestitään aktiivisesti työntekijöille (sertifiointisyklin 2. vuosi). Jos laki rajoittaa järjestäytymisen vapautta tai kollektiivisia neuvotteluja työnantajan tulee antaa työntekijöiden valita omat edustajansa.	Kyllä, elämiseen riittävää palkkaa tulee maksaa sertifiointisyklin 3. vuonna. Elämiseen riittävä palkka voidaan laskea käyttämällä kansalaisyhteiskunnan laatimia olemassaolevia laskentamalleja tai työnantajan itsensä laatimaa laskelmaa, joka perustuu selvityksiin ja työntekijähaastatteluihin.	Auditointien on koulutettu soveltamaan sertifiointin kriteereitä paikalliseen kontekstiin sekä identifioimaan ja keskittymään auditointeissa olennaisiin riskeihin. Järjestelmässä ei kuitenkaan ole maakohtaisia sertifiointikriteereitä.

	Edellytetäänkö auditointien kohteena olevilta yrityksiltä omaa, niiden arvoketjuun suuntautuvaa ihmisoikeuksia koskevaa huolellisuusveloitetta? Kysymys ei koske alkutuotantoa.	Suositteleeeko tai edellyttääkö järjestelmä auditointeja/sertifiointeja käytäviltä yrityksiltä vastuullisia ostokäytäntöjä (esimerkiksi pidempiä ostosopimuksia, erilaisia takuuhintamekanismeja tai sertifioitujen/auditointujen raaka-aineiden käytön lisäämistä)?	Edistetäänkö järjestäytymisvapautta aktiivisesti?	Edellytetäänkö elämiseen riittävää palkkaa? Jos kyllä, miten kriteeriä implementoidaan?	Mukautetaanko kriteereitä/auditointeja riskiperusteisesti esimerkiksi maakohtaisten riskien perusteella?
Fair Labor Association FLA	FLA edellyttää, että sen jäsenyritykset noudattavat asianmukaista huolellisuutta soveltuvien alihankkijoidensa kohdalla, mutta jäsenyritysten koko arvoketju ei kuulu vaatimuksen piiriin. Valmistavan teollisuuden ohjelmassa mukana olevien jäsenyritysten soveltuvia alihankkijoita ovat esimerkiksi tuotantolaitokset, joissa valmistetaan vaatteita (ml. leikkaus ja ompelu), kokoonpanotehtaat sekä tuotteiden pakkaamot. Maatalousohjelmassa mukana olevien jäsenten soveltuvia alihankkijoita ovat viljelytilat ja osuuskunnat. Ohjelman piiriin kuuluu myös maatalousraaka-aineen tiloilla tai osuuskunnissa tapahtuva prosessointi.	Kyllä, FLA:n jäsenyritysten tulee esim. tehdä yhteistyötä alihankkijoidensa kanssa alihankkijoiden työntekijöihin kohdistuvien haitallisten vaikutusten vähentämiseksi, vastuuttaa niiden oma henkilökunta tuotesuunnittelun ja hankinnan toteuttamisesta siten, että kielteiset vaikutukset alihankkijoiden työntekijöille voidaan välttää sekä tarjota kannustimia vastuullisille alihankkijoille.	Kyllä, työntekijöille tulee kertoa FLA:n Workplace Code of Conduct -toimintaperiaatteiden vaatimuksista, jotka sisältävät työntekijöiden ammatillista järjestäytymisvapautta ja kollektiivista neuvottelu-oikeutta koskevia kriteereitä. Vaatimusten tulee myös olla saatavilla paikallisille kielille käännettynä tuotantolaitosten yleisissä tiloissa. Maissa, joiden lainsäädäntö rajoittaa ay-oikeuksia, työnantaja ei saa estää työntekijöiden vaihtoehtoisia tapoja järjestäytyä. Myös sellaisten liittojen, jotka edustavat vain työntekijöiden vähemmistöä, kanssa tulee neuvotella ja niiden tulee voida olla jäsentensä mukana esimiesten kanssa käytävissä keskusteluissa. FLA:n jäsenyrityksiä, jotka ovat ostajia, koskevat valvontaperiaatteet edellyttävät, että ne konsultoivat ammattiliittoja. FLA:n jäsenyrityksiä, jotka ovat tuottajia, koskevat valvontaperiaatteet edellyttävät, että ne kouluttavat omaa henkilökuntaansa ay-oikeuksista ja toimimisesta ammattiliittojen kanssa.	FLA:n mukaan työntekijöille tulee maksaa palkkaa, joka riittää turvaamaan työntekijöiden perustarpeet ja pienimuotoisen säästämisen. Vähimmäisvaatimus kuitenkin on, että työntekijöille maksetaan lakisääteistä minimipalkkaa. Jos minimipalkka ei täytä työntekijöiden perustarpeita, palkkoja tulee asteittain korottaa perustarpeiden kattamiseen riittävälle tasolle. FLA lanseerasi vuonna 2015 sen jäsenyrityksille ohjeistuksen, jonka tavoitteena oli varmistaa elämiseen riittävän palkan toteutuminen sen jäsenyritysten alihankintaketjuissa vuoteen 2018 mennessä. Vuonna 2020 lähestymistapaa päivitettiin. FLA:n vuonna 2020 julkaistu Fair Compensation Strategy velvoittaa sen jäsenyritykset arvioimaan niiden alihankkijoiden maksamien palkkojen ja elämiseen riittävän palkan välisen erotuksen ja laatimaan suunnitelman erotuksen umpeenkuroumiseksi. Tukeakseen tätä työtä FLA on kehittänyt erilaisia työkaluja, kuten Fair Compensation Dashboardin, jossa hyödynnetään Global Living Wage -koalition laskemia arvioita elämiseen riittävästä palkasta ja peilaamaan niitä FLA:n jäsenyritysten alihankkijoilta kerättyyn palkkadataan.	Maat riskipainotetaan sen perusteella, miten työelämän oikeudet niissä yleisellä tasolla toteutuvat. Korkean riskin maissa (esim. Bangladesh, Kiina) olevat alihankkijat ovat yliedustettuina otannassa, kun tehtaita FLA:n auditointien tekemisiin rinnakkaisauditointeihin valitaan. Maatalousohjelmassa FLA:n auditointi keskittyy korkean riskin maihin. Tarvittaessa FLA voi myös julkaista maa- tai aihekohtaista ohjeistusta sen jäsenyrityksille.
Fair Wear Foundation FWF	Kyllä, FWF edellyttää, että sen jäsenyritykset noudattavat ihmisoikeuksia koskevaa asianmukaista huolellisuutta. Sekä FWF:n Code of Labour Practices että sen asianmukaisen huolellisuuden toimintaperiaatteet koskevat kuitenkin vain vaatteiden tuotantoketjujen vaiheita "kankaan jälkeen", ei koko arvoketjua.	FWF edellyttää, että sen jäsenet mukauttavat ostokäytäntöjään vastuullisemmiksi, ml. kaikkia uusia alihankkijoita koskeva huolellisuusveloite ennen tilausten tekemistä, tuotannon suunnittelu, joka mahdollistaa kohtuulliset työajat sekä hinnoittelu, joka mahdollistaa vähintään lakisääteiset minimipalkat.	Kyllä, jäsenyritysten tulee ryhtyä tiettyihin toimenpiteisiin ammatillisen järjestäytymisvapauden ja kollektiivisen neuvottelu-oikeuden edistämiseksi, niille suotuisan toimintaympäristön varmistamiseksi ja ay-aktiivien suojelemiseksi. Toimenpiteitä ovat mm. hankintastrategia, jossa etusijalla ovat alihankkijat ja maat, joissa työntekijät voivat harjoittaa vapaasti ay-oikeuksiaan, suorat sopimukset ammattiliittojen kanssa, jotka takaavat työntekijöille mahdollisuuden osallistua työolojen valvontaan ja korjaamiseen, sekä vaikuttaminen toimintamaiden poliittisiin päättäjiin ay-oikeuksien edistämiseksi ja turvaamiseksi.	Brand Performance Check sisältää neljä elämiseen riittävään palkkaan liittyvää indikaattoria. Jos jäsenyrityksen alihankkija maksaa työntekijöille vain lakisääteistä minimipalkkaa eikä jäsen ole ryhtynyt asiassa toimenpiteisiin, katsotaan se jäsenyrityksen toiminnan arvioinnissa riittämättömäksi. FWF on laatinut useita työkaluja, joiden tarkoituksena on auttaa sen jäseniä kuroma umpeen vallitsevien palkkojen ja elämiseen riittävien palkkojen välistä erotusta niiden tuotantoketjuissa (FWF Wage Ladder Benchmarking Tool) tai joiden avulla jäsenyritykset voivat arvioida palkankorotusten vaikutusta tuotteiden kuluttajahintoihin (Fair Wage App).	FWF laatii maakohtaisia selvityksiä, joiden tarkoituksena on auttaa sen jäsenyrityksiä tunnistamaan maakohtaiset riskitekijät ja kohdistamaan huomiota erityisesti niihin. FWF laatii myös aihepiirikohdattaisia oppaita sekä ad hoc oppaita, joiden tarkoitus on auttaa jäseniä vastaamaan erilaisiin kriiseihin (esim. koronapandemia, Ukrainan sota) ja joita jäsenet voivat käyttää maakohtaisten riskianalyyseihin rinnalla.

	Edellytetäänkö auditointien kohteena olevilta yrityksiltä omaa, niiden arvoketjuun suuntautuvaa ihmisoikeuksia koskevaa huolellisuusvelvoitetta? Kysymys ei koske alkutuotantoa.	Suosittaleeko tai edellyttääkö järjestelmä auditointeja/sertifiointeja käytäviltä yrityksiltä vastuullisia ostokäytäntöjä (esimerkiksi pidempiä ostosopimuksia, erilaisia takuuhintamekanismeja tai sertifioitujen/auditointujen raaka-aineiden käytön lisäämistä)?	Edistetäänkö järjestäytymisvapautta aktiivisesti?	Edellytetäänkö elämiseen riittävää palkkaa? Jos kyllä, miten kriteeriä implementoidaan?	Mukautetaanko kriteereitä/auditointeja riskiperusteisesti esimerkiksi maakohtaisten riskien perusteella?
Forest Stewardship Council FSC	N/A	Ei	Työolojen on oltava Kansainvälisen työjärjestö ILO:n perussopimusten mukaisia, ml. ammatillista järjestäytymisvapautta ja kollektiivista neuvotteluvoimaa koskevat sopimukset. Työntekijöitä tulee kouluttaa ILO:n perussopimuksista.	Metsäsertifiointin kohdalla palkkojen tulee olla joko toimialakohtaisten standardien, työehtosopimusten tai elämiseen riittävän palkan mukaisia, jos näiden määritelmien mukaiset palkat ovat korkeampia kuin lakisääteinen minimipalkka. Vain jos mitään em. palkoista ei ole määritelty, tulee sertifiointin kohteena olevan tuottajan sopia työntekijöiden kanssa menettelytavoista elämiseen riittävän palkan määrittämiseksi. Muuta arvoketjua koskevissa sertifiointikriteereissä ei ole palkkaa koskevia kriteereitä. FSC ei enää ole Global Living Wage -koalition jäsen.	Kyllä, kansalliset standardit kehitetään FSC:n standardien asettamisprosessin mukaisesti, ja ne hyväksytään FSC Internationalin toimesta. Alkuvuodesta 2022 kansallisia standardeja oli 83 kappaletta. Joissain maissa on useita kansallisia standardeja eri metsätyypeille. Suomea koskevaa kansallista standardia ollaan päivittämässä vuoden 2022 aikana.
Global Organic Textile Standard GOTS	GOTS:n mukaan sen sosiaalisten kriteerien riittävä toimeenpano edellyttää YK:n ohjaavien periaatteiden noudattamista, mutta GOTS-standardissa ei ole huolellisuusvelvoitteen noudattamista koskevia yksityiskohtaisia vaatimuksia. Luonnosversio GOTS:n päivitetystä kriteeristöstä sisältää eksplisiittisen vaatimuksen sertifioiduille yrityksille noudattaa ihmisoikeuksia koskevaa huolellisuutta.	Ei	Järjestäytymisvapautta tulee kunnioittaa. Työnantajan on osoitettava avointa ja tukevaa suhtautumista ammattiliittoihin. Työntekijöille tulee kertoa (esim. työpaikan ilmoitustauluilla, työsuhteissa) heidän oikeudestaan järjestäytyä. Jos lainsäädäntö rajoittaa työntekijöiden oikeutta järjestäytyä, työnantajan tulee sallia työntekijöiden vapaasti valita edustaja, jonka kanssa työnantaja voi käydä vuoropuhelua.	Ei, mutta elämiseen riittävää palkkaa voidaan edellyttää jatkossa. Tähän valmistautumiseksi sertifioiduilta yrityksiltä edellytetään jo nyt, että ne laskevat elämiseen riittävän palkan ja erotuksen maksamisensa palkkojen ja elämiseen riittävien palkkojen välillä. Työnantajia myös kannustetaan eron umpeen kuromiseen.	Auditointiyritysten odotetaan tekevän omat riskiarvionsa, ja mukauttavan auditointeja niiden tulosten perusteella. Esimerkki korkean riskin tilanteista on GOTS-sertifioitujen ja sertifioiduttomien tuotteiden rinnakkaiskäsitely tuotantolaitoksissa.
ICTI Ethical Toy Program IETP	Ei	Ei tavallisesti, mutta koronapandemian aikana IETP julkaisi vastuullisten ostokäytäntöjen ohjeen tukeakseen ostajien vastuullisuustyötä.	Tehtailla tulee olla käytössään politiikat, jotka sisältävät työntekijöiden oikeuden järjestäytyä sekä neuvotella kollektiivisesti. Poliitiikan tulee olla julkinen ja kirjoitettu paikallisella virallisella kielellä.	Ei	Samoja vaatimuksia sovelletaan globaalisti, mutta tiettyjen maiden auditioijille annetaan eriyttäviä ohjeistusta arvioida tiettyjä kysymyksiä. Esimerkiksi Kaakkois-Aasiassa auditioijat keskittyvät työntekijähaastatteluisissa ja dokumenttien tarkastuksissa selvittämään onko työntekijöiden passeja takavarikoitu tai onko työntekijöiltä peritty rekrytointimaksuja.
ISCC	N/A	Ei	Auditoinneissa tulee saada työntekijähaastatteluihin perustuva vahvistus sille, että työnantaja tukee tai ei ainakaan estä työntekijäkomiteoiden toimintaa. Ammattiliittojen jäsenillä on taattu mahdollisuus suorittaa tehtäviään ainakin normaalien työtuntien ulkopuolisena aikana.	Kyllä, mutta ISCC ei tarjoa laskentamallia elämiseen riittävän palkan laskemiseen. Auditioijan tulee arvioida ja analysoida tilanne auditoitavan teollisuudenalan ja maan tilanteen mukaan.	Kyllä, auditointien fokus ja laajuus määritetään riskiarvioinnin perusteella. Tämä tarkoittaa, että mitä korkeammaksi auditoitavan kohteen riskit arvioidaan, sitä perusteellisemmin auditointi tehdään, jotta voidaan varmistaa sertifioidun kohteen vaatimustenmukaisuus.

	Edellytetäänkö auditointien kohteena olevilta yrityksiltä omaa, niiden arvoketjuun suuntautuvaa ihmisoikeuksia koskevaa huolellisuusvelvoitetta? Kysymys ei koske alkutuotantoa.	Suosittaleeko tai edellyttääkö järjestelmä auditointeja/sertifiointeja käyttäviltä yrityksiltä vastuullisia ostokäytäntöjä (esimerkiksi pidempiä ostosopimuksia, erilaisia takuuhintamekanismeja tai sertifioitujen/auditointujen raaka-aineiden käytön lisäämistä)?	Edistetäänkö järjestäytymisvapautta aktiivisesti?	Edellytetäänkö elämiin riittävää palkkaa? Jos kyllä, miten kriteeriä implementoidaan?	Mukautetaanko kriteereitä/auditointeja riskiperusteisesti esimerkiksi maakohtaisten riskien perusteella?
Marine Stewardship Council MSC	N/A	Ei	Ei. Kalastusyritysten kohdalla kriteerit eivät kata työelämän oikeuksia. Muun arvoketjun osalta kriteerit kattavat vain pakko- ja lapsityön.	Ei. Kalastusyritysten kohdalla kriteerit eivät kata työelämän oikeuksia. Muun arvoketjun osalta kriteerit kattavat vain pakko- ja lapsityön.	Työolot kuuluvat auditointien piiriin vain merenelävistä valmistettujen tuotteiden arvoketjuun kuuluvien jäljitettävyyssertifikaatin haltijoiden kohdalla. Työolojen osalta auditoinnit tehdään ns. proxy-auditointeina paitsi jos yritykset pystyvät osoittamaan, että niiden kohdalla pakko- tai lapsityön riski on pieni, jolloin niitä ei auditoida työolojen osalta. Osa MSC:n hyväksymistä proxy-auditoinneista mukauttaa kriteereitä/auditointeja riskien perusteella.
ProTerra	N/A	Järjestelmä suosittalee paikallisia ja pitkäaikaisia ostosuhteita.	Sertifioitujen yritysten tulee esittää todisteet siitä, että tuottajat kunnioittavat työntekijöiden oikeutta järjestäytyä ja perustaa ammattiliittoja, ja että työntekijöille on tarjottu koulutusta työelämänoikeuksista ml. järjestäytymisen vapaus.	Ei	Kyllä, järjestelmässä on käytössä erilaiset tulkintakriteerit euroopalaisille tuottajille ja pientuottajille.
Rainforest Alliance	N/A	Kaikkien ostajien on maksettava sertifioituista tuotteista markkinahintojen lisäksi ns. vastuullisuuslisää (<i>Sustainability Differential</i>) ja investointitukea (<i>Sustainability Investment</i>). Vastuullisuuslisälle on asetettu tietty vähimmäismäärä. Investointituen määrä on neuvottelukysymys, josta päätetään ostosopimusta tehdessä. Banaaneille ja muille hedelmille investointituen määrä on vakioitu. Lisäksi ostoyritykset voivat vapaaehtoisesti sitoutua kontribuoimaan elämiseen riittäviin palkkoihin omissa alihankintaketjuissaan.	Oikeudesta järjestäytyä tulee tiedottaa työntekijöille työpaikoilla heidän ymmärtämällään kielillä kirjallisesti. Työntekijöiden edustuksellisilla järjestöillä tulee myös olla mahdollisuus käyttää työpaikan ilmoitustauluja omasta toiminnastaan tiedottamiseen. Työntekijöiden edustajille on annettava kohtuullisesti palkallista vapaa-aikaa työntekijöiden edustamiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi. Tarvittaessa johdon on myös tarjottava työntekijöiden edustajille kohtuulliset fasilitteetit, ml. kokoustilat, tiedotuskanavat ja lastenhoito. Jos ay-oikeuksia rajoitetaan lailla, johdon on sallittava vaihtoehtoisten riippumattomien työntekijäjärjestöjen toiminta, neuvottelu ja vuoropuhelu johdon kanssa. Järjestäytymisvapautta koskevat vaatimukset koskevat sekä alkutuotantoa että jäljitettävyyssertifikaatin haltijoita; alkutuotannossa niitä sovelletaan kuitenkin vain viljelytiloihin, jotka työllistävät vähintään 5 työntekijää.	Työntekijöille on maksettava joko lakisääteistä minimipalkkaa tai työehtosopimuksessa sovittua palkkaa sen mukaan, kumpi on korkeampi. Alkutuotannon kohdalla työntekijöille maksettuja palkkoja on kuitenkin arvioitava vuosittain suhteessa elämiseen riittävän palkan laskelmaan, ja jos ne jäävät alle elämiseen riittävän tason, johdon on yhteistyössä työntekijöiden edustajien kanssa laadittava suunnitelma erotuksen umpeenkuromiseksi. Suunnitelmasta tulee käydä ilmi tavoitteet, toimenpiteet, aikataulu ja vastuuhenkilöt. Lisäksi vapaavaltaisena toimenpiteenä ostajat voivat halutessaan osallistua elämiseen riittävän palkan maksamiseen alkutuottajien työntekijöille omissa toimintaketjuissaan. Rainforest Alliance on Global Living Wage -koalition (GLWC) jäsen.	Riskianalyysyjä tehdään tilaja toimitusketjutasolla sekä Rainforest Alliancen tasolla. Kun yritys rekisteröityy Rainforest Alliancen sertifiointialustalle, vaatimusten kohdalla työntekijöille määrätty sen toimintaympäristön perusteella. Tilasalla tietoja käytetään lieventävien toimenpiteiden tunnistamiseen, jotka sitten sisällytetään tilan hallinnointia koskevaan suunnitelmaan. Toimitusketjun tasolla riskiarviointia käytetään mahdollisten riskien tunnistamiseen ja vaadittavien tarkastusten tyyppien ja tiheyden määrittämiseen. Riskianalyysin perusteella on mahdollista, että sosiaalista vastuuta koskevia kriteereitä sisällytetään myös toimitusketjujen auditointeihin. Sertifiointiprosessin kautta kerättyä dataa käytetään riskikarttojen luomiseen. Kartoista käy ilmi, miten suuri esimerkiksi lapsityövoiman tai pakkotyön riski on jossain tietyssä maassa. Sertifioitujen tuottajien paikkannustietoja käytetään mm. metsäkatoriskien tunnistamiseen. Riskikartat ovat sekä tuottajien ja yritysten mutta myös auditointiyriytysten käytössä. Auditointiyriytokset voivat niiden avulla keskittää auditointeja korkean riskin alueille.

	Edellytetäänkö auditointien kohteena olevilta yrityksiltä omaa, niiden arvoketjuun suuntautuvaa ihmisoikeuksia koskevaa huolellisuusvelvoitetta? Kysymys ei koske alkutuotantoa.	Suositteleeeko tai edellyttääkö järjestelmä auditointeja/sertifiointeja käyttäviltä yrityksiltä vastuullisia ostokäytäntöjä (esimerkiksi pidempiä ostosopimuksia, erilaisia takuuhintamekanismeja tai sertifioitujen/auditointujen raaka-aineiden käytön lisäämistä)?	Edistetäänkö järjestäytymisvapautta aktiivisesti?	Edellytetäänkö elämiseen riittävää palkkaa? Jos kyllä, miten kriteeriä implementoidaan?	Mukautetaanko kriteereitä/auditointeja riskiperusteisesti esimerkiksi maakohtaisten riskien perusteella?
Reilu kauppa	N/A	Kyllä, suurimmassa osassa sertifioituja tuotteita ostajien edellytetään maksavan vähintään Reilun kaupan minimihintaa sekä kiinteää Reilun kaupan lisää tuottajille. Ostajien tulee myös kommunikoida ostosuunnitelmistaan tuottajille sekä sitoutua reiluihin kaupankäyntitapoihin. Lisäksi ketjun ensimmäisen ostajan tulee tarjota tuottajille ennakorahoitusta.	Reilun kaupan työntekijästandardin mukaan oikeudesta järjestäytyä tulee tiedottaa työntekijöille työpaikalla heidän ymmärtämällään kielellä. Työpaikoilla tulee olla jonkinlainen demokraattisesti valittu ja itsenäinen työntekijäkomitea, joka edustaa työntekijöitä ja voi neuvotella työnantajan kanssa. Aloilla, joilla ei ole voimassa olevaa työehtosopimusta yritysten tulee proaktiivisesti pyrkiä työehtosopimuksen neuvotteleamiseen työntekijöiden edustajan kanssa.	Jos työntekijöille maksettava korvaus on alle elämiseen riittävän palkan, työnantajan tulee varmistaa, että palkat nousevat vuosittain kohti elämiseen riittävää palkkaa. Nousutahti neuvotellaan ammattiliiton/muun työntekijöitä edustavan tahon kanssa. Elämiseen riittävän palkan laskelmat laaditaan osana Global Living Wage -koalitiota (GLWC), jonka jäsen Reilu kauppa on. Vuonna 2021 Reilun kaupan määrittelemä pohjapalkka banaani-työntekijöille oli 70 prosenttia GLWC:n määrittelemästä elämiseen riittävästä palkasta. Reilun kaupan lisää käytetään pohjapalkan ja elämiseen riittävän palkan välisen eron kuromiseen.	Kyllä
Round Table on Responsible Soy RTRS	N/A	RTRS:n jäsenyritysten tulee raportoida mitä toimenpiteitä ne ovat tehneet ja aikovat tehdä tulevina vuosina ja sitä pidemmällä ajanjaksolla tuottaakseen tai ostaakseen lisää RTRS-sertifioitua soijaa.	Tietoa toimenpiteistä ei saatu järjestelmältä.	Ei	Tietoa toimenpiteistä ei saatu järjestelmältä.
Roundtable on Sustainable Palm Oil RSPO	N/A	Mikäli tuotteisiin liittyy tehdään RSPO:ta koskevia vastuullisuusväittämiä ja tuotteessa on ei-sertifioitua palmuöljyä (ei-sertifioitua palmuöljyä saa olla maksimissaan 5 prosenttia palmuöljystä) syy tähän tulee perustella ja tulee laatia toimenpidesuunnitelma, jonka avulla siirrytään kohti kokonaan sertifioitua palmuöljyä.	Kyllä. Työntekijöille tulee ilmoittaa näiden oikeudesta järjestäytyä erillisellä dokumentilla, joka tulee olla saatavilla työntekijöiden ymmärtämällä kielellä. Oikeus järjestäytyä tulee myös selittää työntekijöille.	Kyllä. RSPO:n kriteerit edellyttävät elämiseen riittävän palkan maksamista kaikille työntekijöille ml. työntekijöille, jotka työskentelevät suorite- tai urakkaperusteisella palkalla. Siihen asti, että RSPO tarjoaa omat elämiseen riittävän palkan laskelmat, on otettu käyttöön väliaikainen järjestely, joka edellyttää, että niissä maissa/alueilla, joille on laskettu Global Living Wage -koalition (GLWC) mallin mukainen elämiseen riittävä palkka, käytetään ko. laskelmaa. Maissa, joissa GLWC:n mallia ei ole saatavilla käytetään väliaikaisesti kansallista minimipalkkaa. Mikäli ruokakorilaskelmiin sidotusta minimipalkasta on määrätty työehtosopimuksessa tätä palkkaa tulisi käyttää pohjana minimipalkan toimeenpanoon asteittain. Lisäksi sertifioitavan toimijan edellytetään laativan arvion nykyisistä palkoista sekä erilaisista työntekijöille tarjottavista työsuhte- eduista. RSPO kehittää parhaillaan elämiseen riittävän palkan laskelmia palmuöljytuotantoalueille käyttäen hyväksi GLWC:n Anker-metodologiaa.	Kyllä

	Edellytetäänkö auditointien kohteena olevilta yrityksiltä omaa, niiden arvoketjuun suuntautuvaa ihmisoikeuksia koskevaa huolellisuusvelvoitetta? Kysymys ei koske alkutuotantoa.	Suosittaleeko tai edellyttääkö järjestelmä auditointeja/sertifiointeja käytäviltä yrityksiltä vastuullisia ostokäytäntöjä (esimerkiksi pidempiä ostosopimuksia, erilaisia takuuhintamekanismeja tai sertifioitujen/auditointujen raaka-aineiden käytön lisäämistä)?	Edistetäänkö järjestäytymisvapautta aktiivisesti?	Edellytetäänkö elämiseen riittävää palkkaa? Jos kyllä, miten kriteeriä implementoidaan?	Mukautetaanko kriteereitä/auditointeja riskiperusteisesti esimerkiksi maakohtaisten riskien perusteella?
SA8000	Kyllä, SA8000 edellyttää ihmisoikeuksia koskevaa huolellisuutta yrityksen tavara- ja palvelusarvojen ja alihankkijoiden sekä yksityisten työväliyritystoimistojen suhteen. Huolellisuusvelvoiteprosessin tulokset tulee huomioida uusien liikekumppaneiden valinnassa ja hankintapäätöksiä tehtäessä. Sertifioinnin kohteena olevien yritysten suoriutuminen tässä suhteessa kuuluu auditointien piiriin.	SAI:lla ei ole virallista suhdetta SA8000-sertifioitujen yritysten asiakkaisiin. SAI kuitenkin edistää ostajien ja toimittajien keskinäistä Code of Conductia edistääkseen jaettua vastuuta toimitusketjuissa, ja sen Social Fingerprint -työkalu auttaa ostajia hallitsemaan sosiaalisesti vastuullisia toimitusketjuja.	Järjestäytymisvapaus on sisällytettävä työntekijöiden perehdyttämiseen tai muuhun koulutukseen, ja järjestäytymisvapautta ja kollektiivisia työehtosopimusneuvotteluja koskevat yrityksen politiikat on julkaistava näkyvästi työpaikalla kielillä, joita työntekijät ymmärtävät. Maissa, joissa riippumattomien ammattiliittojen perustamista rajoitetaan lailla, työnantajan on annettava työntekijöille mahdollisuus valita vapaasti edustajansa. SA8000:n ohjeistus ohjaa auditointia varmentamaan ammatillista järjestäytymisvapautta koskevien kriteerien täyttymisen ensisijaisesti työntekijöiden off-site haastatteluilla.	Kyllä, auditointujen yritysten on maksettava elämiseen riittävää palkkaa 18–24 kuukauden kuluessa sertifioinnista. Elämiseen riittävän palkan laskentamalli on esitelty kriteerien tulkinnan sisältävässä auditointien implementointimanuaalissa. Jokaisen auditoidun yrityksen on ylläpidettävä toimipaikkakohtaista elämiseen riittävän palkan laskelmaa. Arviot kuuluvat auditointien piiriin. SAI on Global Living Wage -koalition (GLWC) jäsen.	Kyllä, SAAS on kehittänyt erityisen prosessin, jonka perusteella valvontaprosessit voidaan kategorisoida maakohtaisen riskitason mukaan. Korkeimman riskin maissa auditointeihin kuuluu työntekijöiden off-site haastattelut. Korkean tai korkeimman riskin maissa toimiviin auditointiryhmiin kohdistetaan enemmän valvontaa akkreditointiprosessin aikana.
SGF Voluntary Control System	Ei. SGF kuitenkin edellyttää, että sertifioitujen yritysten valuttavat sertifioinnin vaatimukset (ml. sitoutumisen sosiaalisen vastuun periaatteet sisältävän AIJN:n eettisen ohjeiston) omille hedelmätoimittajilleen sekä pakkaamoille.	Ei	Ei	Ei	Ei
WIETA	Kyllä	WIETAn eettinen toimintaohjeisto ja kriteeristö sisältää sitoumuksen eettiseen hankintaan.	Kyllä. Työntekijöille ja heidän edustajilleen tulee tarjota kaikki relevantti tieto, jonka avulla he voivat käydä merkityksellisiä neuvotteluja työnantajan kanssa. Yritysten tulee omaksua avoin asenne ammattiliittojen ja muiden työntekijöitä edustavien elimien toimintaa kohtaan sekä varmistaa ammattiliittojen pääsy työpaikalle.	Ei. Kriteeristössä kuitenkin vaaditaan, että auditoinnin kohteena olevan toimijan tulee olla tietoinen elämiseen riittävän palkan elementeistä sekä osallistua keskusteluun siitä, miten elämiseen riittävä palkkataso voitaisiin saavuttaa.	N/A (järjestelmä toimii vain yhdessä maassa)

Elämiseen riittävän palkan valvonta petti SA8000-sertifioiduissa tehtaissa Intiassa

SA8000 on yksi harvoista sertifioinneista, jotka edellyttävät, että työntekijöille maksetaan elämiseen riittävää palkkaa. Käytännössä SA8000-sertifioitujen tuotantolaitosten tulee kuitenkin maksaa työntekijöille elämiseen riittävää palkkaa vasta kahden vuoden kuluttua ensimmäisestä sertifioinnista. Kahtena ensimmäisenä sertifiointivuotena riittää, että tuotantolaitos maksaa työntekijöille vähintään lakisääteistä minimipalkkaa ja että se on tehnyt laskelman elämiseen riittävästä palkkatasosta sekä laatinut suunnitelman maksamiensa palkkojen nostamisesta elämiseen riittävälle tasolle. Suunnitelman toimeenpanoa seurataan ensimmäisen sertifiointiauditoinnin jälkeisissä auditoinneissa. Kriteeristön täyttymisen varmistamiseksi myös auditoinneista vastaavien sertifiointielinten tulee tehdä laskelma elämiseen riittävästä palkkatasosta jota vasten auditoinnin kohteena olevien tuotantolaitosten tekemää laskelmaa peilataan.⁵⁹

Finnwatch on kenttätutkimuksissaan toistuvasti törmännyt ongelmiin SA8000:n elämiseen riittävää palkkaa koskevan kriteeristön toimeenpanossa⁶⁰. Esimerkiksi vuonna 2018 Finnwatch tutki työoloja suomalaisen sisustus- ja tekstiilialan yrityksen Vallilan alihankkijan R.K. Exportsin tehtaalla Tamil Nadun osavaltiossa Intiassa.⁶¹ Kävi ilmi, että paikallinen kodintekstiiliteollisuuden etujärjestö oli onnistunut hankkimaan oikeuden päätöksellä jäsenilleen, ml. R.K. Exportsille, erivapauden olla maksamatta tekstiiliteollisuuden minimipalkkoja kunnes kodintekstiilialalle olisi joskus tulevaisuudessa määritelty oma minimipalkka. Näin ollen R.K. Exports maksoi vuonna 2018 työntekijöilleen edelleen vuoden 2004 minimipalkkoja, joihin ei oltu inflaatiotarkistusten lisäksi tehty muita korotuksia. Jo vuonna 2014 Tamil Nadun osavaltio oli tehnyt tekstiilialan täysin elämiseen riittämättömiin minimipalkkoihin korotuksia, jotka osin lähes kaksinkertaistivat alan palkat. Vaikka R.K. Exports ei siis maksanut edes voimassa olevien minimipalkkamääräysten mukaisia palkkoja, se oli ollut jo pitkään SA8000-sertifioitu.

Finnwatchin puututtua asiaan SA8000-sertifioinnin omistava SAI tarkisti kesällä 2019 SA8000-standardin auditointeja koskevaa ohjeistusta. Tarkistetun ohjeistuksen mukaan työntekijöille pitää maksaa vähintään viranomaisien vahvistamaa minimipalkkaa silloinkin kun palkat on kyseenalaistettu oikeusteitse.⁶² SA8000-sertifioituja kodintekstiilitehtaita oli vuonna 2019 Tamil Nadussa SAI:n mukaan noin 100. Koska minimipalkkamääräysten

59 Social Accountability International SAI, 2016, Guidance document for Social Accountability 8000 (SA8000@:2014), luku 8, saatavilla osoitteesta: <https://sa-intl.org/wp-content/uploads/2020/02/SA8000-2014-Guidance-Document.pdf>

60 Ks. myös Finnwatch, 2016, Kaalimaan vartijat, s. 42, saatavilla osoitteessa: https://finnwatch.org/images/pdf/Kaalimaan-Vartijat_web.pdf

61 Finnwatch, 2019, Working conditions in the making of Balmuir and Vallila products in India, saatavilla osoitteessa: <https://finnwatch.org/images/pdf/IndiaFF.pdf>

62 Social Accountability Accreditation Services, 2020, Audit Requirements for Accredited Certification Bodies for the SA8000 Program, https://sa-intl.org/wp-content/uploads/2021/10/SAAS_Procedure_200_v-4.2_March.2020.pdf

kyseenalaistaminen oikeudessa on tekstiilialalla Tamil Nadussa yleinen käytäntö, SAI:n tarkistetulla linjauksella olisi voinut olla vaikutuksia paljon laajemminkin myös muussa tekstiiliteollisuudessa. Finnwatch ehtikin tuolloin jo iloita siitä, että SAI:n tarkistettua ohjeistustaan tuhannet työntekijät tulisivat saamaan parempaa palkkaa.⁶³

Tamil Nadun viranomaiset vahvistivat kodintekstiilialalle oman minimipalkan joulukuussa 2021. Tätä raporttia varten SAI vahvisti, että kaikki SA8000-sertifioidut kodintekstiilitehtaat Karurissa maksavat nyt työntekijöille vähintään kodintekstiilialan minimipalkkoja, ja että yritysten, jotka ovat aiemmin maksaneet työntekijöilleen korkeampia tekstiilialan minimipalkkoja, tulee jatkaa korkeampien palkkojen maksamista. SAI:n mukaan se on hiljattain ottanut käyttöön uuden tietokannan ja analysoi parhaillaan vuosien 2019–2021 palkkadataa ymmärtääkseen paremmin, mitä palkkaa työntekijöille maksettiin ennen joulukuuta 2021. Sen mukaan jos datasta käy ilmi, että minimipalkkaa koskevista vaatimuksista on poikettu, puutteet tulee korjata. SAI ei vahvistanut Finnwatchille, tarkoittaako tämä sitä, että mahdolliset palkkasaatavat tulee korvata työntekijöille.

Vähintään lakisääteisten minimipalkkojen maksamisen pitäisi kuitenkin olla itsestäänselvyys. Usein minimipalkkakaan ei kuitenkaan vielä riitä elämiseen. Vastuullisuussertifioituissa tuotantoketjuissa suurimmat haasteet liittyvät yleensä siihen, miten palkat saadaan nostettua minimipalkoista elämiseen riittävälle tasolle. Finnwatch pyysikin SAI:lta myös päivitystä sen työstä elämiseen riittävien palkkojen edistämiseksi. Jo vuonna 2019 SAI nimittäin lupasi Finnwatchille, että se kehittää tapoja soveltaa elämiseen riittäviä palkkoja määrittelevän Global Living Wage -koalition laskelmia koko Tamil Nadun osavaltioon.⁶⁴ Lisäksi SAI:n mukaan SA8000-auditointeja oltiin päivittämässä siten, että niiden yhteydessä tehtävien elämiseen riittävän palkan arviointien tulisi jatkossa perustua pelkästään Global Living Wage Coalitionin kehittämään ns. Anker-metodologiaan, eikä tuotantolaitosten ja sertifiointielinten omia laskelmia enää hyväksyttäisi.

Edellä mainittu kesällä 2019 tehty tarkistus SA8000-standardin mukaisia auditointeja koskevaan ohjeistukseen on edelleen viimeisin SAI:n verkkosivuilta löytyvä elämiseen riittäviä palkkoja koskevan kriteeristön toimeenpanoon liittyvä päivitys. SAI:n hyväksymän elämiseen riittävän palkan laskentamallin sisältävä SA8000-kriteeristön tulkintaopas on puolestaan viimeksi päivitetty vuonna 2016.

Vastauksessaan Finnwatchille SAI myönsi, että sen työssä elämiseen riittävien palkkojen edistämiseksi on ollut viivästyksiä, mutta tästä huolimatta työ on edennyt. SA8000-standardia ollaan päivittämässä, mutta jo ennen päivitetyn standardin julkaisemista SAI aikoo tehdä muutoksia elämiseen riittäviä palkkoja koskeviin kriteereihin.

63 Finnwatch, 2019, Sertifiointijärjestelmän ryhtiliike Intiassa: tuhansille työntekijöille lisää palkkaa, <https://finnwatch.org/fi/blogi/665-sertifiointijaerjestelmaen-ryhtiliike-intiassa-tuhansille-tyoentekijoeille-lisaaeae-palkkaa>

64 Ks. Global Living Wage Coalition, Living Wage for Tiruppur, Tamil Nadu, India, <https://www.globallivingwage.org/living-wage-benchmarks/urban-india/>. Ks. myös Global Living Wage Coalition, Garment Industry in Tiruppur, Tamil Nadu, India, <https://www.globallivingwage.org/case-studies/garment-industry-in-tiruppur-tamil-nadu-india/>

Siihen asti kun nämä muutokset toimeenpannaan kuluttajilla ja muilla sidosryhmillä ei kuitenkaan ole edes teoriassa mahdollisuutta tietää, maksetaanko SA8000-sertifioimilla tehtailla työntekijöille elämiseen riittävää palkkaa vai ei.

Ompelija Tamil Nadussa.

3.4 Raaka-aineiden jäljitettävyys ja kuluttajaviestintä

Ennen kuin vastuullisuusauditoidut tuotteet saadaan markkinoille, niistä käytävään kauppaan ja logistiikkaan liittyy myös erilaisia jäljitettävyysstandardeja. Jäljitettävyysstandardit, eli nk. chain of custody -standardit ovat yleisiä erityisesti maataloustuotteissa, joissa tuotteilla on vaara sekoittua muuhun, ei-vastuullisuusvalvonnan piirissä olevaan, tuotantoon. Tavallisimmin käytettyjä jäljitettävyysmekanismeja ovat eriateinen fyysinen seuranta ja massabalanssi. Tietyillä toimialoilla (kuten palmuöljyssä ja soijassa) käytetään myös sertifiointien erillisostoon perustuvaa ns. book and claim -järjestelmää.

Fyysisessä jäljitettävyudessa (*identity preserved*) auditoitu tuote voidaan jäljittää kuluttajalta takaisin alkutuottajaan asti. Kevyemmässä erilliskäsittelyssä (*segregation*) sertifioitu/auditoitu tuote voi sekoittua muiden alkutuottajien sertifioituun/auditoituun tuotantoon, mutta kaikki käsitellyt tuotteet ovat kuitenkin sertifioituja/auditoituja. Massabalanssim-

kanismissa (*mass balance*) sertifioitu/auditoitu tuote sekoittuu muihin, myös ei-sertifioituihin/auditoituihin tuotteisiin, mutta tuotteen määrää seurataan sen massan avulla. Sertifikaattien erillisostoon perustuvissa järjestelmissä (*book and claim*) käydään kauppaa vain sertifikaateilla eikä myyjällä ja ostajalla ole muuta kauppasuhdetta⁶⁵.

Finnwatchin arviointitaulukossa käydään läpi auditointi- ja sertifiointijärjestelmien käyttämiä jäljitettävyydsstandardeja silloin, kun ne ovat järjestelmän auditointien ja sertifiointin kohteen kannalta relevantteja. Voidaan ajatella, että tiukat, fyysiseen jäljitettävyyteen perustuvat mekanismit ovat parhaita kuluttajien oikeuksien kannalta. Fyysisessä jäljitettävyydessä kuluttaja tietää saavansa tuotteen, joka tai jonka raaka-aineet tosiasiallisesti täyttävät sertifiointin kriteerit.

Tiukkojen jäljitettävyydkriteerien voidaan myös tietyn kriittisen pisteen jälkeen katsoa kannustavan tuottajia ja teollisuutta laajemmin sertifiointin piiriin. Kun prosessoitavan sertifioidun raaka-aineen määrä on riittävän suuri, ei välttämättä enää ole kannattavaa ylläpitää erillisiä tuotantoprosesseja sertifioidulle ja ei-sertifioidulle raaka-aineelle, vaan kaikki tuotanto kannattaa tehdä sertifioidulla raaka-aineella. Fyysinen jäljitettävyyden tai sopimussuhteen jäljitettävyyden voidaan katsoa välttämättömäksi myös YK-periaatteiden edellyttämien korjaavien toimenpiteiden mahdollistamiseksi (ks. luku 3.7). Toisaalta tarkka jäljitettävyyden voi aiheuttaa tuottajille ylimääräisiä kustannuksia ja vaikeuttaa pien-tuottajien markkinoille pääsyä erityisesti silloin, kun sertifioidun tai auditoidun raaka-aineen kokonaisuus markkinoista on pieni. Tässä selvityksessä jäljitettävyydsstandardeja ei ole arvioitu, ts. järjestelmät voivat tarjota asiakkailleen sertifioituna myös raaka-aineita, joita ei voida jäljittää takaisin tiloille/tehtaisiin (esimerkiksi massabalanssi) tai joilla ei välttämättä ole mitään fyysistä yhteyttä sertifioituun raaka-aineeseen (sertifikaattien erilliskauppa, *book & claim*). Tulevaisuudessa voidaan kuitenkin pitää selvänä, että jäljitettävyyden merkittävyys tulee entisestään kasvamaan. On todennäköistä, ja YK-periaatteiden valossa toivottavaa, että sertifioitujen tai auditoitujen raaka-aineiden ja tuotteiden ostajat voivat jäljittää ne takaisin tuotantotasolle ja kantaa näin vastuunsa esimerkiksi sertifioidussa tuotannossa mahdollisesti esiin tulevista haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista.

Auditoitujen ja/tai sertifioitujen tuotteiden markkinoille tulon liittyy myös tuotteista tehtävä markkinointiviestintä. Osa sertifiointi- ja auditointijärjestelmistä antaa luvan käyttää esimerkiksi niiden merkkiä tai logoa yksittäisiä tuotteita koskevassa vastuullisuusviestinnässä. Järjestelmien kriteerit vastuullisuusväittämien käyttöön vaihtelevat kuitenkin suuresti. Koska erilaisilla merkeillä, logoilla ja sanallisilla väittämillä pyritään ohjaamaan kuluttajien ostokäyttäytymistä, on Finnwatch tarkastellut sitä, millaisilla kriteereillä käyttö-oikeuksia myönnetään.

65 Book and claim -järjestelmän kuvaus, ks. Finnwatch 2016, Viidakon lait, s. 23–24, saatavilla osoitteessa: <https://finnwatch.org/images/palmuoljyweb.pdf>; ks. myös Finnwatch, 2021, Soijaa Brasiliasta, saatavilla osoitteessa: <https://finnwatch.org/fi/julkaisut/soijaa-brasiliasta>

Taulukko 6: Raaka-aineiden jäljitettävyys ja kuluttajaviestintä

	Onko järjestelmällä auditoitujen/sertifioitujen raaka-aineiden seuranta koskeva chain of custody -standardi?	Kuinka suuri osa raaka-aineista on oltava kriteerien mukaisia, jotta tuotteesta voidaan tehdä vastuullisuusväittämiä?
Amfori, Business Social Compliance Initiative BSCI	N/A	N/A
Better Cotton Initiative BCI	Massabalanssi. Better Cotton -puuvilla ei ole jäljitettävissä viljelytilalta vaatteeseen. Fyysinen jäljitettävyys, jonka perusteella sen vähittäiskauppa- ja brändijäsenet voisivat tehdä tuotteista vastuullisuusväittämiä, on kuitenkin yksi BCI:n strategisista tavoitteista strategiakaudeksi 2021–2030.	BCI:n mukaan sen vähittäiskauppa- ja brändijäsenet voivat käyttää BCI-merkkiä tuotteissa viestimään kestävästä puuvillan hankinnastaan, mutta eivät esittäkseen suoraan tuotteisiin liittyviä väittämiä, sillä BCI ei sertifioi tuotteita. Merkkiä käyttävien BCI:n jäsenten hankkimasta puuvillasta vähintään 10 prosenttia pitää olla Better Cotton -puuvillaa. Lisäksi niiden pitää mm. suhteuttaa BCI-merkin käyttö tuotteissa niiden hankkimien Better Cotton -puuvillan määrään, eikä kuluttajia saa johtaa harhaan. Kuluttajille tulee BCI-merkin yhteydessä kertoa tuotteissa, miten tuotteen hankinta tukee Better Cotton -puuvillan tuotantoa sekä ilmoittaa massabalanssiin perustuvan seurantamekanismin käytöstä.
Fair for life	Kyllä	Fair for Life -järjestelmässä on kaksi erilaista merkintäkäytäntöä, joiden käyttö riippuu sertifioitujen raaka-aineiden määrästä: 1) Tuotteet, jotka sisältävät suuren määrän sertifioituja raaka-aineita (esimerkiksi ruoka, jossa vähintään 80 prosenttia sertifioituja maataloustuotteita) voivat käyttää FFL-merkkiä tuotepakkauksessa ja niitä voidaan kutsua reilun kaupan tuotteeksi. 2) Tuotteet, joissa on pieniä määriä sertifioituja raaka-aineita (esimerkiksi ruoka, jossa on 20–80 prosenttia sertifioituja maataloustuotteita) eivät voi normaalisti käyttää FFL-merkkiä tuotepakkauksessa mutta niissä voidaan todeta, että "tuotteen valmistuksessa käytetty reilun kaupan raaka-aineita". Poikkeus sääntöön voidaan myöntää jos suurin osa raaka-aineista on reilu kauppa -sertifioituja.
Fair Labor Association FLA	FLA edellyttää maatalousohjelmassa mukana olevilta yrityksiltä ohjelman piirissä olevien raaka-aineiden 100 prosenttista jäljitettävyttä. Ohjelman piirissä olevat raaka-aineet vaihtelevat yrityskohtaisesti (esim. kaakao, palmuöljy, hasselpähkinä).	N/A
Fair Wear Foundation FWF	N/A	Jäsenyritysten toiminnan arviointiin keskittyvän Brand Performance Checkin tulosten perusteella jäsenyritykset luokitellaan kategoriaan, joka vastaa parhaiten niiden suoriutumisen tasoa. Kategoriat ovat johtaja, hyvä, vaatii parantamista ja hyllytetty. Johtaja ja hyvä -kategorioihin kuuluvat jäsenet voivat käyttää FWF:n logoa vaatteissaan FWF:n viestintäpolitiikan mukaisesti. Alkutuotanto ei kuitenkaan kuuluu Brand Performance Checkien piiriin, eikä FWF aseta vastuullisuusvaatimuksia tekstiilikuitujen tuotannolle "ennen kangasta".
Forest Stewardship Council FSC	Massabalanssi, erilliskäsittely (<i>segregation</i>), fyysinen jäljitettävyys (<i>identity preserved</i>)	FSC-merkkejä on kolme: FSC 100% -merkki kertoo, että tuote on valmistettu kokonaan FSC-sertifioiduista materiaaleista. FSC RECYCLED -merkki kertoo, että materiaali on täysin kierrätettyä. FSC Mixed -merkillä varustetuissa tuotteissa vähintään 70 prosenttia on FSC-sertifioituista metsistä peräisin olevia materiaaleja. Lisäksi tuotteissa on joko kierrätettyjä materiaaleja tai FSC-kontrolloitua puuta (tai molempia) enintään 30 prosenttia.
Global Organic Textile Standard GOTS	GOTS todentaa luomukuidun kulkua vaatteiden- ja tekstiilien tuotantoketjussa. Kun GOTS-sertifioitu yritys myy tuotteita eteenpäin, erälle myönnetään transaktiosertifikaatti ko. yrityksen auditointiyhtymän toimesta. Tuotteiden ostaja vastaanottaa transaktiosertifikaatin myyjältä, ja esittää sen todistukseksi omalle auditointiyhtymälleen siitä, että se on käyttänyt GOTS-sertifioituja tuotteita omien tuotteidensa valmistuksessa, tai myydessään tuotteen eteenpäin.	GOTS merkkejä on kaksi: luomumerkki kertoo siitä, että tuotteessa on vähintään 95 prosenttia luomukuitua tai kuitu on tuotettu luomutuotantoon siirtymisen aikana. Merkki "made with x % organic" kertoo, että tuotteessa on vähintään 70 prosenttia luomu- tai siirtymävaiheen kuitua. Lisäksi tuotteen koko sadonkorjuun jälkeisen prosessointi- ja valmistusketjun tulee olla GOTS-sertifioitu.
ICTI Ethical Toy Program IETP	N/A	N/A
ISCC	Kyllä. Sekä ISCC EU- ja ISCC PLUS -standardissa mahdollisia seurantajärjestelmiä ovat massabalanssi sekä sertifioidun raaka-aineen erilliskäsittely (<i>identity preserved/hard IP</i> sekä <i>bulk commodity/soft IP</i>). Lisäksi kontrolloitu raaka-aineiden sekoitus (<i>controlled blending</i>) on käytettävissä ISCC PLUS -standardissa.	Vastuullisuusväittämien tekemiseen ei ole tuotteen sisältävää sertifioitua raaka-ainetta koskevia minimirajoja. Tuotteeseen liitettävistä vastuullisuusväitteistä voidaan tehdä mikäli tuotteesta 20 prosenttia voidaan linkittää ISCC-sertifioituun materiaaliin. Mikäli ISCC-sertifioitua materiaalia koskeva osuus on vähemmän kuin 90 prosenttia, sertifioidun sisällön prosenttiosuus tulee ilmoittaa.
Marine Stewardship Council MSC	Massabalanssi, erilliskäsittely (<i>segregation</i>)	Vähintään 95 prosenttia
ProTerra	Kyllä. Mahdollisia seurantajärjestelmiä ovat massabalanssi, sertifioidun raaka-aineen erilliskäsittely (<i>segregation</i>) ja fyysinen jäljitettävyys (<i>identity preserved</i>).	Järjestelmä tarjoaa kaksi erilaista merkkiä ei-tuotteessa esitettävälle väittämille sekä tuotteissa esitettävälle väittämille. Lisäksi väittämien käytölle on erilaiset kriteerit yhdestä raaka-aineesta ja monesta raaka-aineesta koostuvilla tuotteilla. Esimerkiksi yhdestä raaka-aineesta koostuvassa sertifioitussa tuotteessa tulee 100 prosenttia sisällöstä olla ProTerra-sertifioitua.
Rainforest Alliance	Kyllä, mahdollisia järjestelmiä ovat massabalanssi (kaakaolle, appelsiinimehulle, palmuöljylle ja hasselpähkinöille), erilliskäsittely (<i>segregation</i>) ja fyysinen jäljitettävyys (<i>identity preserved</i>)	Kun tuotteessa on vain yhtä raaka-ainetta: 90 prosenttia, tai jos kyseessä on massabalanssiraaka-aine, 100 prosenttia. Kun tuotteessa on montaa raaka-ainetta: 90 prosenttia nimitystä pääraaka-aineesta, tai jos kyseessä on massabalanssiraaka-aine, 100 prosenttia. Yrityksen ja palmuöljyn kohdalla osuudet ovat toistaiseksi vielä 50 ja 30 prosenttia, mutta ajan myötä osuuksia nostetaan vähintään 90 prosenttiin.

	Onko järjestelmällä auditoitujen/sertifioitujen raaka-aineiden seuranta koskeva chain of custody -standardi?	Kuinka suuri osa raaka-aineista on oltava kriteerien mukaisia, jotta tuotteesta voidaan tehdä vastuullisuusväittämiä?
Reilu kauppa	Kyllä. Mahdollisia seurantajärjestelmiä ovat massabalanssi (kaakaolle, sokerille, teelle, mehulle, kullalle sekä Fairtrade Sourcing -ohjelman kautta hankitulle puuvillalle), erilliskäsittely (<i>segregation</i>) ja fyysinen jäljitettävyys (<i>identity preserved</i>).	Kun tuotteessa on vain yhtä raaka-ainetta: 100 prosenttia. Kun Reilun kaupan tuotteessa on monta raaka-ainetta: kaikkien raaka-aineiden, joita on olemassa Reilu kauppa -sertifioituna tulee olla Reilu kauppa -sertifioituja. Lisäksi Reilun kaupan raaka-aineiden yhteenlaskettu osuus tuotteesta tulee olla vähintään 20 prosenttia. Reilun kaupan raaka-ainemerkin sisältävä tuote: Kaikki ko. raaka-aine tulee olla Reilu kauppa -sertifioitua (muiden raaka-aineiden ei tarvitse olla).
Round Table on Responsible Soy RTRS	Kyllä. Mahdollisia seurantajärjestelmiä ovat maakohtainen massabalanssi, massabalanssi, sertifioidun raaka-aineen erilliskäsittely (<i>segregation</i>) ja sertifikaattikauppa (<i>book & claim</i>).	Sekä yhtä raaka-ainetta että montaa raaka-ainetta sisältävissä tuotteissa tulee olla edes jonkin verran sertifioitua raaka-ainetta, mutta määrää ei ole spesifioitu. RTRS uudistaa parhaillaan sekä chain of custody -standardiaan että logonsa käyttöä ja markkinointiväittämiä koskevia ohjeita, eli tilanne voi muuttua lähitulevaisuudessa.
Roundtable on Sustainable Palm Oil RSPO	Kyllä. Mahdollisia seurantajärjestelmiä ovat massabalanssi, sertifioidun raaka-aineen erilliskäsittely (<i>segregation</i>), fyysinen jäljitettävyys (<i>identity preserved</i>) sekä sertifikaattien erilliskauppa (<i>book & claim</i>).	Kun tuotteessa on vain yhtä raaka-ainetta: 95 prosenttia palmuöljystä tulee olla sertifioitua. Kun tuotteessa on useampia raaka-aineita: 95 prosenttia palmuöljystä tulee olla sertifioitua.
SA8000	N/A	N/A
SGF Voluntary Control System	Ei	N/A
WIETA	Ei	Vuoden 2019 jälkeen 100 prosenttia rypäleräaaka-aineiden sertifiointi vaaditaan viineille, joissa käytetään WIETA Fair Labour -sertifiointimerkkiä

3.5 Järjestelmien vaikuttavuus

Vastuullisuusvalvontaa tekeviä sertifiointi- ja auditointijärjestelmiä on arvosteltu voimakkaasti siitä, että ne eivät ole vuosikymmenten saatossa pystyneet merkittävästi muuttamaan työoloja parempaan suuntaan. Kansainvälisen Clean Clothes -kampanjan jo vuonna 2005 julkaistu laajoihin työntekijähaastatteluihin perustunut raportti arvosteli voimakkain sanakääntein auditointeja tehottomiksi⁶⁶. Kymmenen vuotta myöhemmin, vuoden 2016 tammikuussa julkaistussa raportissaan Sheffield Political Economy Research Institute syytti vastuullisuusvalvontaa suorittavia järjestelmiä siitä, että ne ovat lähinnä vahvistaneet yritysten olemassa olevia, työntekijöiden kannalta haitallisia tuotantomalleja sekä ylläpitäneet ekologisia ja sosiaalisia ongelmia tuotantomaissa⁶⁷. Vuonna 2019 vaate- ja tekstiiliteollisuuden vastuullisuutta tarkkaileva verkosto Clean Clothes -kampanja julkaisi uuden raporttinsa vastuullisuusjärjestelmistä. Raportin johtopäätöksenä peräänkuulutettiin auditointijärjestelmille viranomaisvalvontaa ja vaadittiin niitä vastuuseen laiminlyönneistä⁶⁸. Vuonna 2020 erilaisten järjestöjen ja yritysten yhdessä hallinnoimien sertifiointi- ja auditointijärjestelmiin tarkkailuun keskittynyt Multi-Stakeholder Initiative Integrity -instituutti julkaisi laajan raportin, jonka johtopäätöksenä instituutti esitti, että järjestelmien toiminnassa on vakavia puutteita. Instituutin kritiikki kohdistui muun muassa siihen, että järjestelmien kriteerit ovat heikkoja eivätkä ne ole onnistuneet parantamaan ihmisoikeusloukkausten uhrien asemaa⁶⁹.

Onkin mahdollista, että järjestelmissä on keskitytty vaatimustenmukaisuuden varmistamiseen ilman, että samalla on määritelty ja seurattu toimenpiteiden pitkän aikavälin vaikuttavuutta. Vaikuttavuuden seurantaan on herätty myös osassa vastuullisuusjärjestelmiä, ja esimerkiksi ISEAL laati jo vuonna 2014 Impact Code -ohjeiston järjestelmien vaikuttavuuden arviointiin. Ohjeisto koostuu vaikuttavuuden seurantaan liittyvistä parhaista käytännöistä. Ohjeisto velvoittaa järjestelmät määrittelemään toiminnalleen pitkän aikavälin tavoitteet, toimintastrategiat niiden saavuttamiseksi ja indikaattorit toiminnan vaikuttavuuden mittaamiseksi. Lisäksi vastuullisuusjärjestelmien on kerättävä systemaatt-

66 Clean Clothes Campaign, 2005, Looking for a quick fix - How weak social auditing is keeping workers in sweatshops, saatavilla osoitteessa: <https://archive.cleanclothes.org/resources/publications/05-quick-fix.pdf/view>

67 SPERI, 2016, Ethical Audits and the Supply Chains of Global Corporations, saatavilla osoitteessa: <https://speri.dept.shef.ac.uk/wp-content/uploads/2018/11/Global-Brief-1-Ethical-Audits-and-the-Supply-Chains-of-Global-Corporations.pdf>

68 Clean Clothes Campaign, 2019, Fig Leaf for Fashion – How social auditing protects brands and fails workers; Kansalaisjärjestöt ovat laajemminkin esittäneet, että järjestelmien mukaista valvontaa suorittavat auditointiyritykset pitäisi voida asettaa oikeudelliseen vastuuseen aiheuttamistaan vahingoista. Ks. esim. Business and Human Rights Resource Centre, 2021, Social audit liability: Hard law strategies to redress weak social assurances, saatavilla osoitteessa: https://media.business-humanrights.org/media/documents/2021_CLA_Annual_Briefing_v5.pdf

69 MSI Integrity, 2020, Not Fit-for-Purpose – The Grand Experiment of Multi-Stakeholder Initiatives in Corporate Accountability, Human Rights and Global Governance, saatavilla osoitteessa: https://www.msi-integrity.org/wp-content/uploads/2020/07/MSI_Not_Fit_For_Purpose_FORWEBSITE.FINAL_.pdf

tisesti dataa sekä analysoitava ja raportoitava toimintansa vaikutuksista säännöllisesti.⁷⁰ Finnwatchin arvioinnissa selvitetään seuraavtko järjestelmät ylipäätään oman toimintansa vaikuttavuutta, ja onko vaikuttavuudelle asetettu julkisia indikaattoreita. Erikseen on mainittu jos järjestelmän on todettu noudattavan ISEAL:n määrittämiä parhaita käytäntöjä eli olevan siten ISEAL:n vaikuttavuutta koskevien vaatimusten piirissä.

Taulukko 7: Järjestelmän vaikuttavuus

	Mitä tukitoimenpiteitä järjestelmällä on käytössä niille auditoiduille yrityksille/tuottajille, jotka eivät ole läpäisseet auditointia tai joilla on ongelmia järjestelmän yksittäisten kriteerien täyttämässä?	Seuraataanko järjestelmän aikaansaamia laajempia vaikutuksia systemaattisesti? Onko vaikutusten arviointiin asetettu mittareita?
Amfori, Business Social Compliance Initiative BSCI	Amfori BSCI:llä on oma koulutusohjelma, joka tarjoaa koulutusta tehtaile. Amfori BSCI järjestää myös kansallisia pyöreän pöydän keskusteluja ajan-kohtaisista aiheista, ja sillä on paikallinen yhteyshenkilö Bangladeshissa, Kiinassa, Intiassa, Turkissa ja Latinalaisessa Amerikassa.	Ei, mutta vuonna 2010 laadittiin vaikuttavuutta koskeva tutkimus BSCI:stä ruokasektorilla. Vuonna 2020 julkaistiin myös vaikuttavuustutkimus koskien Kiinassa toteutettua tuottajien kapasiteetin kasvattamista.
Better Cotton Initiative BCI	Growth and Innovation -rahaston kautta BCI tarjoaa tuottajille koulutusta, jonka tavoitteena on auttaa tuottajia ottamaan käyttöön viljelytekniikoita, jotka täyttävät BCI:n kriteerit. Satokaudella 2020–2021 rahaston avulla koulutettiin 1,8 miljoonaa tuottajaa. Satokaudella 2021–2022 koulutuksen strategiset painopistealueet olivat Intia, Pakistan, Turkki, Mosambik ja Mali. Koulutuksista vastaavat BCI:n paikalliset kumppanit. Kumppanit tekevät myös ns. valmistarkistuksia tiloille, jotka vasta hakevat lisensointia, sekä auttavat pienviljelijöistä ja keskiuurista tuottajista koostuvia lisensoituja tuottajajaksikoita kehittämään omaa toimintaansa. Ne myös seuraavat tuottajajaksikoiden jatkuvan kehityksen suunnitelmien toimeenpanoa.	Kyllä. Indikaattorit ovat 1) torjunta-aineiden käyttö, 2) lannoitteiden käyttö, 3) veden käyttö kasteluun, 4) sato, 5) kannattavuus, 6) lapsityön kitkeminen (yhteistyö paikallisten asiantuntijajärjestöjen kanssa), 7) lapsityön kitkeminen (tietoisuuden lisääntyminen) ja 8) naisten asema. BCI on vuonna 2022 käynnistänyt vaikutustenarviointikehikon uudistamiseen tähtäävän projektin. BCI on ISEALin jäsen ja täyttää ISEALin vaatimukset, jotka edellyttävät, että järjestelmällä on käytössä prosessit vaikutustensa seuraamiseksi sekä niiden tekijöiden tunnistamiseksi, joiden johdosta järjestelmä joko on saavuttanut tai ei ole saavuttanut tavoitteitaan. Prosessi tarjoaa tietoa järjestelmän kehittämiseen.
Fair for life	Ostajien (ie. "reilun kaupan partnerit") edellytetään tukevan tuottajia. Lisäksi Fair for Lifen toimiston työntekijät tarjoavat tukea sertifiointijärjestelmän kriteerien ymmärtämiseen.	Järjestelmän pitkän aikavälin vaikutusten arvioimiseksi järjestelmän muutosteoria kuvattiin vuonna 2018, ja keskeiset indikaattorit vaikutusten seuraamiseksi määriteltiin tässä yhteydessä (indikaattoreita ovat esimerkiksi sertifioidun tilojen määrä, sertifioidun kattamien tilojen ja työntekijöiden määrä, sertifioidun tuotteiden myyntimäärät, yleisimmät auditoinneissa havaitut puutteet). Pysyvän monitorointijärjestelmän rakentaminen aikaansaadun muutoksen seuraamiseksi on kuitenkin vasta kehitysvaiheessa.
Fair Labor Association FLA	FLA:n henkilökunta voi tukea jäsenyrityksiä korjaavien toimenpidesuunnitelmien laatimisessa. FLA:n alueellinen henkilökunta voi tukea yrityksiä työoloihin ja alihankintaketjun valvontaan liittyvissä kysymyksissä maissa, joihin niiden alihankintaketjut ulottuvat. Yrityksiä tuetaan myös mm. räätälöityjen suositusten, koulutusten, oppimateriaalien ja vertaistuen kautta.	FLA on julkaissut tapaustutkimuksia järjestelmän vaikutuksista tietyssä aihepiirissä tai maassa, kuten esimerkiksi elämiseen riittävät palkat ja työaika Kiinassa ja Turkissa tai lapsityö maataloustuotannossa Norsunluurannikolla ja Turkissa. FLA ei kuitenkaan seuraa järjestelmän vaikutuksia kokonaisvaltaisesti.
Fair Wear Foundation FWF	Koulutuksia eri aiheista, kuten FWF:n Code of Labour Practices, viestintä tai väkivalta ja häirintä. Koulutustarjonta määräytyy FWF:n toimintamaissa riskianalyyysien perusteella. FWF:n mukaan työpaikkakoulutuksen kysyntä on kasvanut viime vuosina.	FWF mukaan sillä on käytössään prosessit vaikutusten seuraamiseksi. FWF ei kuitenkaan julkaise kattavaa vaikutustenarviota. Sen sijaan se julkaisee aihepiiriikohtaisia tapaustutkimuksia järjestelmän vaikutuksista esim. sukupuolittuneeseen väkivaltaan, työmarkkinaosapuolten väliseen vuoropuheluun ja elämiseen riittäviin palkkoihin. Vuodesta 2023 lähtien FWF:n jäsenyrityksiä arvioidaan myös sen perusteella, miten paljon työolot niiden alihankkijoiden tuotantolaitoksissa ovat parantuneet.
Forest Stewardship Council FSC	Järjestelmä ei tarjoa tukitoimintoja	Kyllä, indikaattorit on ryhmitelty taloudellisiin, sosiaalisiin, ekologisiin ja yleisiin. Sosiaalisia indikaattoreita ovat mm. työntekijöiden hyvinvointi, suhteet työn- tai yrityksen johtoon sekä yhteisöjen ja alkuperäiskansojen hyvinvointi. FSC myös ylläpitää ns. impact dashboardia, johon se kerää tietoa järjestelmän vaikutuksista ulkopuolisten tahojen tekemistä tieteellisistä tutkimuksista. FSC on ISEALin jäsen ja täyttää ISEALin vaatimukset, jotka edellyttävät, että järjestelmällä on käytössä prosessit vaikutustensa seuraamiseksi sekä niiden tekijöiden tunnistamiseksi, joiden johdosta järjestelmä joko on saavuttanut tai ei ole saavuttanut tavoitteitaan. Prosessi tarjoaa tietoa järjestelmän kehittämiseen.
Global Organic Textile Standard GOTS	Konsultointi, auditointiyritysten tarjoama osaamisen kehittäminen	Kyllä. GOTS teettää sertifiointia haltijoille kyselyitä, joissa kysytään mm. onko GOTS-sertifiointi tuonut niiden liiketoiminnalle lisäarvoa sekä miten paljon yrityksen liiketoiminta on kasvanut sertifiointin jälkeen. GOTS:in käytössä oleva järjestelmä sen vaikutustenarvioimiseksi ei kata ihmisoikeusnäkökohtia. Järjestelmää ollaan kehittämässä.

70 ISEAL, 2014, Assessing the Impacts of Social and Environmental Standards Systems: ISEAL Code of Good Practice, saatavilla osoitteessa: <https://www.isealalliance.org/defining-credible-practice/iseal-codes-good-practice>

	Mitä tukitoimenpiteitä järjestelmällä on käytössä niille auditoiduille yrityksille/tuottajille, jotka eivät ole läpäisseet auditointia tai joilla on ongelmia järjestelmän yksittäisten kriteerien täyttämässä?	Seuraataanko järjestelmän aikaansaamia laajempia vaikutuksia systemaattisesti? Onko vaikutusten arviointiin asetettu mittareita?
ICTI Ethical Toy Program IETP	Tehtaille tarjotaan erilaisia koulutusmahdollisuuksia kuten webinaareja, verkkomateriaaleja, henkilökohtaisia koulutuksia, foorumeita sekä parhaisiin käytäntöihin keskittyviä pyöreän pöydän keskusteluja. IETP:n korjaaviin toimenpiteisiin keskittynyt ohjelma tarjoaa kuiluanalyyssejä sekä juurisyihin keskittyviä analyysejä niille, jotka eivät pysty toiminnassaan täyttämään järjestelmän kriteereitä. Järjestelmä osallistaa myös tehtaiden johtoa keskustelemaan ratkaisuista sekä antaa neuvontaa haasteiden ratkaisemiseen.	Järjestelmä seuraa säännöllisesti auditoinneissa esiin nousevia vaatimusten vastaisuuksia ja tarkastelee niiden avulla tehtaiden kapasiteetin kehittymistä. IETP:n ylläpitämästä työntekijöiden valitusmekanismista saatuja tietoja käytetään myös varmistamaan järjestelmän vaikuttavuutta.
ISCC	ISCC tarjoaa standardoituja ja kustomoituja koulutuksia sertifiointeja tekeville yrityksille ja järjestelmää käyttäville tahoille. Järjestelmää käyttävät tahot voivat käyttää auditointiprosesseja kuvaavia manuaaleja hyödyksi sisäisissä arvioinneissaan ja koulutuksissaan sekä valmistautuessaan auditointeihin. Lisäksi tarjotaan tarkastuslistoja auditointeihin varautumiseksi. Auditointeja tekevien yritysten vastuulla on vastata sertifiointia koskeviin tarkempiin kysymyksiin. Standardeja koskevia kysymyksiä voi lähettää ISCC:lle verkkosivujen kautta.	Kyllä. Vuonna 2015 toteutettiin analyysi auditointiraporteista. Yksi käytetty mittari oli havaittujen ja ratkaistujen epäkohtien määrä ja niistä seuranneet positiiviset vaikutukset parempiin sosiaalisiin standardeihin ja työoloihin tiloilla ja plantaaseilla. Vuonna 2019 julkaistiin laajempi vaikutuksia arviointu raportti. Raportti tarkastelee ISCC:n toimintaa kokonaisuutena tarkastellen vastuullisuussertifiointin roolia ja rajoitteita sekä arvioi järjestelmän tosiasiallista vaikuttavuutta.
Marine Stewardship Council MSC	MSC auttaa kalastusyrityksiä, joita ei vielä ole sertifioitu, vastaamaan MSC:n vaatimuksiin erilaisin työkaluin (Fisheries Improvement Projects). Jo sertifioidut yritykset voivat myös hakea MSC Ocean Stewardship -rahas-tosta projektiavustusta hankkeisiin, jotka keskittyvät suojelemaan merien monimuotoisuutta.	Kyllä, MSC seuraa sen vaikutuksia 22 indikaattoria vasten. Uhanalaisten ja erittäin uhanalaisten sekä suojeltujen kalalajien status sekä MSC-merkin tunnettavuus kuluttajien keskuudessa ovat esimerkkejä MSC:n käyttämistä indikaattoreista; indikaattorit eivät kata sosiaalisia näkökohtia. MSC on ISEALin jäsen ja täyttää ISEALin vaatimukset, jotka edellyttävät, että järjestelmillä on käytössä prosessit vaikutustensa seuraamiseksi sekä niiden tekijöiden tunnistamiseksi, joiden johdosta järjestelmä joko on saavuttanut tai ei ole saavuttanut tavoitteitaan. Prosessi tarjoaa tietoa järjestelmän kehittämiseen.
ProTerra	Epämuodollisia tuottajia tukevia tapauskohtaisia yhteistyöprojekteja paikallisten kumppaneiden (esim. agronomien ja kansalaisjärjestöjen) kanssa.	Kyllä
Rainforest Alliance	Tuottajille ja Rainforest Alliancen kenttähenkilöstölle tarjotaan tukea Associated Trainer -verkoston kautta, minkä lisäksi Rainforest Alliance Quality of Implementation -tiimit myös tukevat tuottajia. Ne myös antavat palautetta sekä sertifiointielimille että Rainforest Allianceselle. Palautetta käytetään järjestelmän kehittämiseen.	Kyllä, indikaattorit liittyvät useisiin tulosalueisiin, ml. sosiaaliset vaikutukset. Sosiaalisten vaikutusten seuraamiseen käytetyt indikaattorit ovat: 1) lapsityövoimaa, pakkotyötä, syrjintää ja työpaikkaväkivaltaa ja häirintää arvioidaan, ehkäistään ja korjataan tehokkaasti, 2) viljelijöiden, työntekijöiden ja yhteisöjen muita ihmisoikeuksia kunnioitetaan täysimääräisesti, 3) maataloustyöntekijöiden ja heidän perheidensä elin- ja työolot ovat terveellisiä ja turvallisia ja 4) maanviljelijöiden, työntekijöiden ja heidän perheidensä elintaso on parantunut (elämiseen riittävää palkkaa- tai toimeentulotasoa kohti). Rainforest Alliance on ISEALin jäsen ja täyttää ISEALin vaatimukset, jotka edellyttävät, että järjestelmillä on käytössään prosessit vaikutustensa seuraamiseksi sekä niiden tekijöiden tunnistamiseksi, joiden johdosta järjestelmä joko on saavuttanut tai ei ole saavuttanut tavoitteitaan. Prosessi tarjoaa tietoa järjestelmän kehittämiseen.
Reilu kauppa	Paikalliset tukityöntekijät keskustelevat proaktiivisesti tuottajien kanssa auditointien tuloksista ja kriteerien vastaisuuksista tavoitteenaan löytää kohtia, joissa tuottajat tarvitsevat tukea varmistukseen tuotannon kriteerienmukaisuuden. Mikäli mahdollista ja hyödyllistä, yleisempiä ongelmia voidaan pyrkiä korjaamaan myös tarjoamalla kohdennettuja työpajoja esimerkiksi pyrittäessä parantamaan pientuottajaorganisaatioiden hallintoa. Tukitoiminnoilla pyritään myös parantamaan tuottajien omia valvontajärjestelmiä, jotta he voivat itse havaita esimerkiksi lapsityövoimaa tai seksuaalista väkivaltaa tai kehittää omaa henkilöstöhallintoaan (esimerkiksi parantamalla työntekijöille ja kausityöntekijöille tarjottavia palveluita).	Kyllä. Indikaattoreita ovat muun muassa pääsy reilumman kaupankäynnin ehtojen piiriin ja reilummat tuottajahinnat pientuottajille, investoinnit pientuottajiin, heidän järjestöihinsä sekä yhteisöihinsä; vahvemmat, hyvin johdetut ja demokraattiset pientuottajajärjestöt; pientuottajien ja heidän järjestöjensä tietotaidon ja kapasiteetin kasvaminen; ympäristön suojeleminen ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen. Reilu kauppa on ISEALin jäsen ja täyttää ISEALin vaatimukset, jotka edellyttävät, että järjestelmillä on käytössä prosessit vaikutustensa seuraamiseksi sekä niiden tekijöiden tunnistamiseksi, joiden johdosta järjestelmä joko on saavuttanut tai ei ole saavuttanut tavoitteitaan. Prosessi tarjoaa tietoa järjestelmän kehittämiseen.
Round Table on Responsible Soy RTRS	Järjestelmä ei tarjoa tukitoimintoja	Kyllä, indikaattoreita ovat korkean suojeleuarvon alueiden määrä, suoraan ja epäsuoraan palkattujen työntekijöiden määrä, käytettyjen torjunta-aineiden määrä hehtaaria kohden sekä havaittujen kriteerien vastaisuuksien määrät maata kohden. RTRS on parhaillaan laatimassa seuranta- ja arviointijärjestelmää, jonka avulla se voi tulevaisuudessa seurata paremmin omaa vaikuttavuuttaan.
Roundtable on Sustainable Palm Oil RSPO	Jäsentensä pyynnöstä RSPO:n sihteeristö kouluttaa järjestelmässä mukana olevia yrityksiä. RSPO tarjoaa myös RSPO Interpretation Forum (RIF), joka tarjoaa jäsenille RSPO-standardeja koskevaa tulkinta-apua sekä vastaa sertifiointeja koskeviin kysymyksiin.	RSPO:n muutosteoria kuvaa ne suuntaviivat, joilla RSPO pyrkii saavuttamaan visionsa tehdä kestävästi tuotetusta palmuöljystä normin markkinoilla. Muutosteoria kuvaa organisaation tavoittelemat tuotokset, tulokset ja vaikutukset. Osana muutosteoriaa RSPO on myös identifioinut listan indikaattoreista, joita sen tulee seurata arvioidessaan vaikutustaan. Järjestelmän tuloksia ja vaikutuksia seurataan, ja niistä kerrotaan kahden vuoden välein julkistettavassa raportissa ISEALin vaatimusten mukaisesti. RSPO on ISEALin jäsen ja täyttää ISEALin vaatimukset, jotka edellyttävät, että järjestelmillä on käytössä prosessit vaikutustensa seuraamiseksi sekä niiden tekijöiden tunnistamiseksi, joiden johdosta järjestelmä joko on saavuttanut tai ei ole saavuttanut tavoitteitaan. Prosessi tarjoaa tietoa järjestelmän kehittämiseen.
SA8000	SAI tarjoaa ilmaista koulutusta ja osaamisen kehittämistä brändeille ja auditoiduille yrityksille ihmisoikeuskysymyksissä, kuten elämiseen riittävä palkka.	SAI:n mukaan sillä on käytössään sisäinen prosessi järjestelmän kehittämiseen saadun palautteen perusteella. Tietoa järjestelmän suoriutumisesta ja vaikutuksista kerätään SAI:n kehittämään tietokantaan. SAI ei kuitenkaan raportoi kattavasti vaikutuksistaan; kattava raportointi on tarkoitus ottaa käyttöön vuonna 2023.
SGF Voluntary Control System	Puhelinpalvelu teknisiä kysymyksiä varten	Ei
WIETA	Esimerkiksi koulutuksia, hankkeita pakkotyön torjuntaan liittyen, tukitoimia järjestelmän arvoketjuasiiantuntijoilta, konsultaatioita sekä johdon ja ammattiliittojen välistä sovelteluimintaa.	Kyllä. Käytössä on useita indikaattoreita kuten auditointien ja korjaavien toimenpiteiden vaikutukset sekä parannukset ihmisoikeustilanteeseen.

3.6 Ilmastotoimia ja biodiversiteettia koskevat kriteerit

Ilmastokriisi ja luontokato ovat edenneet pitkälle, ja ne ovat tulevien vuosikymmenien keskeisiä yritysvastuukysymyksiä. Ilmastomuutoksen ennakoitavissa olevat haitalliset ihmisoikeusvaikutukset ovat sitä suurempia, mitä enemmän maapallo lämpenee. Vuonna 2016 voimaan astunut Pariisin sopimus⁷¹ on kansainvälinen oikeudellisesti sitova asiakirja maapallon lämpenemisen rajoittamisesta selvästi alle 2 celsiusasteeseen suhteessa esiteollisella kaudella vallinneeseen tasoon. Pariisin sopimuksessa pyritään rajoittamaan lämpeneminen 1,5 asteeseen. Haitallisten vaikutusten osalta turvallisempaan pidetyn 1,5 asteen tavoitteen saavuttaminen edellyttää hallitustenvälisen ilmastopaneeli IPCC:n vuonna 2018 julkaistun erikoisraportin mukaan nettohiilidioksidipäästöjen vähentämistä 45 prosentilla vuoteen 2030 mennessä vuoden 2010 tasoon nähden sekä muiden kasvihuonekaasupäästöjen ripeää vähentämistä. Näiden lisäksi globaali hiilineutraalius tulee saavuttaa viimeistään vuoteen 2050 mennessä.⁷² Tämä tarkoittaa, että myös yritysten on vähennettävä päästöjään niin sanottuun nettonollaan vuoteen 2050 mennessä.⁷³

Finnwatchin arvioinnissa auditointi- ja sertifiointijärjestelmiä arvioidaan myös ilmastoa ja luontokatoa koskevien kriteereiden osalta. Ilmaston osalta selvitetään edellyttävätkö järjestelmät auditointien ja sertifiointien kohteilta ilmastopäästöjen raportointia, päästövähennyksiä tai muita ilmastotoimia. Luontokadon osalta selvitetään biodiversiteetin suojelemiseksi edellytettäviä toimia sekä metsäkadon torjuntaa koskevia kriteereitä.

71 Pariisin sopimus on saatavilla suomeksi osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160076>

72 IPCC, 2018, Global Warming of 1.5 °C: Summary for Policymakers, s. 12, saatavilla osoitteessa: <https://www.ipcc.ch/sr15/>

73 Ks. myös Finnwatch, 2021, Kaikki haluavat nettonollaan mutta mitä se tarkoittaa?, saatavilla osoitteessa: <https://finnwatch.org/fi/tutkimukset/887-kaikki-haluavat-nettonollaan,-mutta-mitae-se-oikeastaan-tarκοittaa>

Taulukko 8: Ilmastotavoitteet ja -kriteerit

	Onko järjestelmässä päästöraportointia, päästövähennyksiä tai muita ilmastoa koskevia vaatimuksia?	Onko järjestelmässä biodiversiteetin suojelua ja/tai metsäkadon torjuntaa koskevia vaatimuksia?
Amfori, Business Social Compliance Initiative BSCI	Ei. Tuottajien tulee ottaa käyttöön itselleen relevantteja prosesseja, joilla suojellaan ympäristöä. Ympäristön suojelu voi liittyä myös energian käyttöön tai kasvihuonekaasuihin, mutta tähän liittyen ei ole erillisiä vaatimuksia.	Ei, ks. edellinen kohta
Better Cotton Initiative BCI	BCI:n kriteerit kattavat maanhoitoon liittyviä käytäntöjä (esim. lannoitteiden käyttö, maaperän hiilivarastojen kasvattaminen), jotka voivat auttaa vähentämään päästöjä ja ehkäisemään maaperän köyhtymistä sekä tukea ilmastomuutoksen sopeutumista. BCI tavoittelee 50 prosentin päästövähennyksiä jokaista tuotettua puuvillatonna kohti, mutta päästövähennystavoitteita ei ole asetettu tuottajayksikkö- tai tilatasolla.	Kyllä. Tuottajilla tulee olla käytössään biodiversiteettisuunnitelma, joka koostuu seuraavista elementeistä: 1) biologisen monimuotoisuuden tunnistaminen ja kartoittaminen, 2) heikentyneiden luontoarvojen tunnistaminen ja ennallistaminen, 3) hyödyllisten hyönteispopulaatioiden lisääminen integroidun tuholaistorjuntasuunnitelman mukaisesti, 4) viljelykierron varmistaminen ja 5) rantavyöhykkeiden suojeleminen.
Fair for life	Kyllä, järjestelmässä on perustason vaatimuksia energian käyttöön sekä ilmastoon liittyen. Uusiutuvan energian käyttöön sekä päästövähennyksiin liittyvät vaatimukset eivät ole pakollisia vaan osa ns. bonuskriteereitä.	Kyllä. Sertifiointisyklin aikana sertifioitujen yksiköiden tulee laatia kuvaus elinympäristöistä, kasveista ja eläimistä sekä tunnistaa vaarantuneet tai uhanalaiset lajit. Vaatimuksena on myös, että toiminnalla ei saa olla merkittävää negatiivista vaikutusta vaarantuneisiin tai uhanalaisiin lajeihin tai niiden elinympäristöihin. Sertifioituidut yksiköt eivät saa tuhota tai raivata luonnontilaisia tai vanhoja metsiä. Mikäli metsämaata on raivattu viljelyksille alle 10 vuotta sitten, se voidaan hyväksyä sertifioinnin piiriin vain jos tuottaja on pyrkinyt korjaamaan tai vähentämään aiheuttamaansa vahinkoa tai jos se varmistaa että vahinkoa ei enää satu.
Fair Labor Association FLA	Ei	Ei
Fair Wear Foundation FWF	Ei	Ei
Forest Stewardship Council FSC	FSC kertoo myötävaikuttavansa ilmastomuutoksen lieventämiseen edistämällä vastuullista metsänhoitoa ja turvaamalla metsien tuottamia ekosysteempipalveluja kuten hiilensidontaa ja -varastointia sekä edistämällä puumateriaalien kierrättämistä.	Kyllä, kriteereihin kuuluu vaatimuksia metsien monimuotoisuuden ylläpitämiseksi, ml. lajisto ja ekosysteemit, sekä korkean suojeluarvon metsien ylläpitämiseksi varovaisuusperiaatetta noudattaen. Monimuotoisuus on myös yksi FSC:n käyttämistä mittareista arvioitaessa järjestelmän vaikuttavuutta.
Global Organic Textile Standard GOTS	Ei	Ei
ICTI Ethical Toy Program IETP	Ei, mutta IETP tarjoaa erillisen auditointimoduulin (Environmental Assessment), joka tarkastelee ilmastoon liittyviä kysymyksiä.	Ei, mutta IETP tarjoaa erillisen auditointimoduulin (Environmental Assessment), joka tarkastelee biodiversiteettiin liittyviä kysymyksiä.
ISCC	Kyllä. ISCC EU -järjestelmän alla vaaditaan kasvihuonekaasulaskelmat seuraavien arvoketjun osien osalta: a) raaka-aineiden tuotanto (kerääminen, kaivaminen tai viljely), b) prosessointilaitokset (yritykset, jotka prosessoivat raaka-aineet/väli tuotteet ja muuttavat näin raaka-aineiden fyysisiä tai kemiallisia ominaisuuksia) ja c) kuljetus ja jakelu. Riippuen tuotetun polttoaineen tyypistä ja markkinoista, joissa sitä käytetään, on käytössä erilaisia kasvihuonekaasujen laskentamalleja. ISCC PLUS -järjestelmän alla kasvihuonekaasujen laskenta on vapaaehtoista ja se voidaan toteuttaa erillisellä kasvihuonekaasuja koskevalla ISCC PLUS -lisäosalla.	Kyllä, biomassaa ei saa tuottaa alueella, jolla on korkea monimuotoisuus tai joka on merkittävä hiilivarasto tai turvemaa. Vuoden 2008 tammikuun alun jälkeen korkean biodiversiteetin tai korkean hiilivaraston sisältävien alueiden tilaa ei saa muuttaa. Muita vaatimuksia ovat elinympäristöjen heikentämisen välttäminen, ekologisten painopistealueiden määrittely pölyttäjien ja biodiversiteetin suojelemiseksi, biodiversiteettia koskevan toimenpidesuunnitelman laatiminen, kasvillisuuden ylläpitäminen tai ennallistaminen lähteiden ja luonnontilaisten vesistöjen läheisyydessä sekä vaatimukset koskien haitallisten vieraslajien tai geenimuunneltujen lajikkeiden viljelyä koskien.
Marine Stewardship Council MSC	Ei	Kyllä. Kriteerit pyrkivät varmistamaan, että kalastettavien lajien kannat pysyvät terveinä ja tuottavina ja että ekosysteemien muut lajit ja elinympäristöt pysyvät elinvoimaisina.
ProTerra	Kyllä. Sertifioitujen tahojen tulee inventoida kasvihuonekaasupäästönsä sekä luoda ohjelma päästöjen vähentämiseksi ja kompensoimiseksi. Ajan kuluessa sertifioitujen tahojen tulee ottaa käyttöön toimia, joilla ne minimoivat energiakulutuksen uusiutumattomista lähteistä ja siirtyvät käyttämään enenevässä määrin uusiutuvaa energiaa kuten aurinko- ja tuulivoimaa tai paikallisia kierrätettyjä energialähteitä.	Kyllä. Sertifioiduilta alueilta ei ole voinut raivata luonnontilaisia kasvillisuutta maanviljelyyn tai muuhun taloudelliseen käyttöön vuoden 2008 jälkeen. Sertifioitujen tahojen tulee identifoida ja ylläpitää alueella olevia biodiversiteetiltaan rikkaita ympäristöjä sekä ennallistaa kasvillisuutta vesistöjen ympärillä sekä rinteillä ja kukkuloilla sekä muilla vastaavilla ekosysteemin herkkillä alueilla. Haitallisten vieraslajien leviämistä tulee kontrolloida.
Rainforest Alliance	Standardi sisältää kestäväan maatalouteen liittyviä kriteereitä, ml. energia- tehokkuus. Esimerkiksi lannan käsittelyyn ja kompostointiin, peltometsäviljelyyn, regeneratiiviseen viljelyyn ja metsäkadon torjuntaan (ks. alla) liittyvät kriteerit tukevat hiilen varastointia. Vapaavalintaisena kriteerinä tuottajat voivat myös asettaa itselleen päästövähennystavoitteet, laatia ja toteuttaa suunnitelman päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi sekä seurata tavoitteiden saavuttamista vuosittain.	Kyllä. Viljelyä ei esimerkiksi saa harjoittaa vuoden 2014 jälkeen pelloksi raivatulla entisellä luonnontilaisella metsäalueella, ja luonnontilaisen metsän suojelemiseksi tulee olla laadittu suunnitelma, jonka toimeenpano varmistetaan auditointien aikana.
Reilu kauppa	Kyllä. Tilojen edellytetään selvittävän kasvihuonekaasupäästöjään sekä ottamaan käyttöön toimenpiteitä päästöjen vähentämiseksi sekä hiilensidontan lisäämiseksi. Prosessointia tekevissä tuotantolaitoksissa ei-uusiutuvia polttoaineita käyttävien laitosten tulee pitää kirjaa energiankäytöstä, tehdä energiansäästötoimenpiteitä sekä vaihtaa uusiutuviin energiamuotoihin niin pitkälle kuin mahdollista. Yrityksillä, jotka ostavat Reilun kaupan hiilikrediittejä tulee olla päästövähennyssuunnitelma (jossa on sitouduttu päästöjen vähentämiseen) sekä päästölaskelma, joka on kolmannen osapuolen verifioima.	Kyllä. Kriteereihin kuuluu biodiversiteettia koskeva osuus, joka sisältää vaatimuksia uhanalaisten lajien suojelusta, suojavyöhykkeiden perustamisesta sekä suojelualueiden suojelusta. Sertifioitujen tilojen tulee osallistua aktiivisesti paikallisiin tai alueellisiin ympäristöhankkeisiin tai niillä tulee olla oma biodiversiteettisuunnitelma. Niiden tulee myös tarvittaessa evaluoida mahdollisuuksiaan tuotannon monipuolistamiseen ja peltometsäviljelyyn.

	Onko järjestelmässä päästöraportointia, päästövähennyksiä tai muita ilmastoa koskevia vaatimuksia?	Onko järjestelmässä biodiversiteetin suojelua ja/tai metsäkadon torjuntaa koskevia vaatimuksia?
Round Table on Responsible Soy RTRS	Kyllä, järjestelmässä on vaatimuksia siitä, että sertifioidut tilat pyrkivät vähentämään päästöjään sekä lisäämään kasvihuonekaasujen sidontaa.	Kyllä, tiettyjä alueita (luonnontilaisia metsiä, kosteikkoja jne.) ei ole saanut raivata tai ottaa muuhun käyttöön toukokuun 2009 jälkeen. 3.6.2016 jälkeen raivausta tai muuta käyttöönottoa ei ole sallittu millään luonnontilaisilla alueilla, rinteillä ja alueilla, jotka on lailla varattu luonnonsuojeluun tai sosiaalisiin tarkoituksiin.
Roundtable on Sustainable Palm Oil RSPO	Kyllä. Järjestelmässä on vaatimuksia koskien päästölähteiden ja -nielujen tunnistamista, inventoimista ja seuranta. Päästöjen vähentämiseksi tulee laatia suunnitelma, jonka tulee kattaa niin nykyiset kuin tulevat toiminnot.	Kyllä. Maanraivauksen ei tule aiheuttaa metsäkatoa tai vahingoittaa suojeltavia alueita kuten korkean suojeluarvon alueita (high conservation value HCV) tai merkittäviä hiilivarastoja (high carbon stock HCS) sisältäviä metsiä. Korkean suojeluarvon alueet ja merkittävät hiilivarastot tunnistetaan ja niitä suojellaan ja parannetaan. Mikäli maata on raivattu ilman suojeluarvojen arviointia marraskuun 2005 jälkeen tai ilman suojeluarvojen ja hiilivarastojen arviointia 15.11.2018 jälkeen, noudatetaan RSPO:n erillistä korjaavia toimenpiteitä ja kompensatioita koskevaa prosessia (Remediation and Compensation procedure RaCP).
SA8000	Ei	Ei
SGF Voluntary Control System	Ei	Ei
WIETA	Ei, mutta tuottajien edellytetään dokumentoivan ympäristöön liittyvät riskinsä sekä ilmastonmuutoksen vaikutukset toimintaansa sekä ryhdyttävä toimenpiteisiin näiden vähentämiseksi. WIETAn mukaan hiilidioksidipäästöjä ja ilmastoa koskevia indikaattoreita valvotaan ja raportoidaan sen toisessa vastuullisuusohjelmassa IPW:ssä (Integrated Production of Wine).	Ei

3.7 Järjestelmien yhteensopivuus YK-periaatteiden kanssa

Yrityksillä on velvollisuus kunnioittaa ihmisoikeuksia niiden koko arvoketjussa. Tämä yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia on määritelty YK:n ihmisoikeusneuvostossa vuonna 2011 hyväksytyissä YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevissa ohjaavissa periaatteissa.⁷⁴ YK-periaatteiden mukaan yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia tarkoittaa, että yritysten on vältettävä omassa toiminnassaan aiheuttamasta tai myötävaikuttamasta haitallisten ihmisoikeusvaikutusten aiheutumiseen, ja puututtava haitallisiin vaikutuksiin jos niitä esiintyy. Lisäksi yritysten on pyrittävä ehkäisemään tai lieventämään niiden toimintaan, tuotteisiin tai palveluihin liiketoimintasuhteiden perusteella liittyviä haitallisia vaikutuksia silloinkin kun ne eivät ole itse myötävaikuttaneet niiden aiheutumiseen. Haitalliset ihmisoikeusvaikutukset poistavat henkilöltä mahdollisuuden nauttia omista ihmisoikeuksistaan tai heikentävät sitä.

YK-periaatteiden noudattaminen ei vielä toistaiseksi ole yrityksille lakisäätettä, mutta sekä Suomessa kansallisella tasolla että EU-tasolla on käynnissä sääntelyhankkeita, jotka tähtäävät YK-periaatteisiin perustuvien yritysvastuulakien säätämiseen. Yritysvastuusääntelyn myötä sertifiointijärjestelmien rooli tulee todennäköisesti korostumaan entisestään, ja järjestelmien on varmistettava että niiden toimintalogiikka vastaa YK-periaatteiden mukaista prosessia.⁷⁵

Monet auditointi- ja sertifiointijärjestelmien työelämän oikeuksia, syrjinnän kieltoa, ilmastomuutoksen torjuntaa ja muita ihmisoikeuskysymyksiä koskevat kriteerit ja niiden valvonta ovat jo itsessään yksi työkalu YK-periaatteiden mukaisessa huolellisuusvelvoitteessa. Ihmisoikeusperusteisen auditoinnin kohteena olevan tahon toimintaa koskevien kriteerien lisäksi YK-periaatteet ja niiden toimintalogiikka on kuitenkin huomioitava myös valvontajärjestelmien rakenteessa ja prosesseissa.

YK-periaatteet edellyttävät, että yritysten, jotka ovat aiheuttaneet tai myötävaikuttaneet haitallisten ihmisoikeusvaikutusten aiheutumiseen, on ryhdyttävä toimenpiteisiin niiden korjaamiseksi uhreille tai tehtävä yhteistyötä muiden kanssa vaikutusten korjaamiseksi hyväksytyinä pidettävien prosessien avulla.⁷⁶ Mikäli sertifiointijärjestelmä ei esimerkiksi tarjoa sertifioituille raaka-aineille jäljitettävyyttä tuotantotehtaaseen tai -tilalle yrityksen

74 YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet ovat saatavilla suomeksi osoitteesta: https://tem.fi/documents/1410877/2870803/Yrityksiä+ja+ihmisoikeuksia+koskevat+ohjaavat+periaatteet_su.pdf

75 Ks. myös esim. European Center for Constitutional and Human Rights, Brot für die Welt ja Misereor, 2021, Human rights fitness of the auditing and certification industry, saatavilla osoitteesta: https://www.ecchr.eu/fileadmin/Publikationen/ECCHR_BfdW_MIS_AUDITS_EN.pdf

76 YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat periaatteet, periaate 22. Ks. myös OHCHR, Accountability and Remedy Project, ARP III: Non-State-based grievance mechanisms, <https://www.ohchr.org/en/business/ohchr-accountability-and-remedy-project/phase3-non-state-based-grievance-mechanisms> (viitattu 7.6.2022)

on vaikeaa tai mahdotonta osallistua haitallisten vaikutusten korjaamiseen sen arvoketjussa.

Myös vaatimus korjaavien toimenpiteiden ja korvausten tarjoamisesta (*remedy*) tulisi olla osa sertifiointi- ja auditointijärjestelmien kriteereitä. Korjaavat toimenpiteet sisältyvät YK-periaatteiden niin sanottuun kolmanteen pilariin. Keskeistä on myös, missä määrin negatiivisten ihmisoikeusvaikutusten kohteena olevat uhrit ovat mukana korjaavien toimenpiteiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Osallistaminen on keskeinen keino varmistaa, että korjaavat toimenpiteet ovat uhrien kannalta hyväksyttäviä ja että ne vastaavat uhrien tarpeita.

Auditointi- ja sertifiointijärjestelmät voivat myös itse omalla toiminnallaan vaikuttaa merkittävästi ihmisoikeuksien toteutumiseen. Järjestelmät esimerkiksi päättävät mihin ihmisoikeuksiin ne keskittyvät ja millaista toimintaa ne omilla auditoinneillaan sallivat tai pyrkivät estämään. Tästä syystä yksi Finnwatchin arvioinnissa kysyttävistä kysymyksistä liittyy siihen, onko järjestelmä arvioinut huolellisuusvelvoitteen mukaisesti omat ihmisoikeusriskinsä ja mitä riskejä se on osana tätä prosessia tunnistanut.

YK-periaatteet käsittelevät auditointi- ja sertifiointijärjestelmiä periaatteiden ei-valtiollisia valitusmekanismeja koskevassa kohdassa. Periaatteet edellyttävät järjestelmissä olevilta valitusmekanismeilta useiden erilaisten kriteerien täyttymistä. Kriteerit ovat perusteltuja, sillä valitusmekanismi voi toimia vain, jos ihmiset, joita varten mekanismi on tarkoitettu, tietävät siitä, luottavat siihen ja kykenevät käyttämään sitä. Huonosti suunniteltujen tai toteutettujen valitusmekanismien vaarana on, että asianosaisten näkemys valituksen tehokkuudesta heikentyy jos asianosaiset eivät luota järjestelmään tai saa sen kautta ääntään kuuluviin.⁷⁷

Tässä raportissa näiden kriteerien (YK-periaate numero 31) täyttymistä on arvioitu erillisessä kysymyksessä. Arvioinnissa on kiinnitetty huomiota muun muassa valitusmekanismiin julkiseen saatavuuteen sekä järjestelmän että valvonnan kohteena olevan toimijan tasolla sekä siihen, onko valitus mahdollista tehdä eri kielillä ja tarvittaessa myös esimerkiksi suullisesti sekä monikielisen ohjeistuksen ja muun tuen saatavuuteen. Lisäksi arvioinnissa on huomioitu, perustuuko valitusten käsittely julkisesti saatavilla olevaan prosessiin, pidetäänkö osapuolet informoituna käsittelyn etenemisestä valitusprosessin aikana ja johtaako prosessi kansainvälisten ihmisoikeusstandardien mukaisiin korjaaviin toimenpiteisiin⁷⁸. Järjestelmiltä on myös kysytty onko vaikutusten kohteena olevilla ryhmillä mahdollisuus osallistua valitusmekanismiin suunnitteluun ja hyödynnetäänkö mekanismin kautta saatua palautetta järjestelmän kehittämisessä.

⁷⁷ YK-periaatteet, periaatteet 28–31, saatavilla osoitteessa: https://tem.fi/documents/1410877/2870803/Yrityksi%C3%A4+ja+ihmisoikeuksia+koskevat+ohjaavat+periaatteet_su.pdf/ba12d115-4b4d-47e8-a94c-af07956a032a/Yrityksi%C3%A4+ja+ihmisoikeuksia+koskevat+ohjaavat+periaatteet_su.pdf

⁷⁸ Ks. Improving accountability and access to remedy for victims of business-related human rights abuse through non-State-based grievance mechanisms: report of the United Nations High Commissioner for Human Rights, saatavilla osoitteessa: <https://digitallibrary.un.org/record/3870713>

Taulukko 9: Yhteensopivuus YK-periaatteiden kanssa

	Jos haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia havaitaan voivatko ostajat osallistua korjaaviin toimenpiteisiin, ts. tarjoaako järjestelmä jäljitettävyyden takaisin auditoiduille/sertifioituille tiloille/tuotantolaitoksille?	Vaatiiko järjestelmä, että haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista kärsineille ihmisille tarjotaan korjaavia toimenpiteitä (<i>remedy</i>)?	Mikä rooli työntekijöillä tai muilla vaikutusten kohteena olevilla ryhmillä on korjaavia toimenpiteitä koskevan suunnitelman toimeenpanon varmentamisessa?	Onko järjestelmällä itsellään käytössä ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvalvoiteprosessi?	Mitä ihmisoikeusriskejä järjestelmä on havainnut toimintaansa liittyen osana huolellisuusvalvoiteprosessiaan?	Onko järjestelmällä käytössä valitusmekanismi, joka täyttää YK-periaatteissa asetetut kriteerit ei-juridisille valitusmekanismeille (ks. UNGP-periaate 31)?
Amfori, Business Social Compliance Initiative BSCI	Kyllä	Ei	Ei virallista roolia	Ei	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, mutta se kattaa vain osan YK-periaatteissa asetetuista kriteereistä.
Better Cotton Initiative BCI	Ei	Ei	Tuottajien on laadittava suunnitelma korjaavista toimenpiteistä, mutta työntekijöiden osallistamista prosessiin ei edellytetä. Tuottajat raportoivat korjaavan toimenpidesuunnitelman toimeenpanosta vuosittaisissa itsearvioinneissa. Toimeenpano varmennetaan lisensointiauditointien yhteydessä toisen tai kolmannen osapuolen auditointien toimesta. Lisensointiauditointien yhteydessä haastatellaan työntekijöitä.	Ei, mutta BCI on ISEALin jäsen ja täyttää ISEALin vaatimukset, jotka edellyttävät järjestelmää identifioimaan ja puuttumaan asioihin, jotka voivat haitata järjestelmän tavoitteiden saavuttamista. Lisäksi vuonna 2020 BCI perusti pakkotyön ja ihmisarvoisen työn asiantuntijatyöryhmän. Työryhmän tarkoituksena on antaa BCI:lle suosituksia järjestelmän pakkotyön tunnistamiseen, lievittämiseen ja korjaamiseen liittyvien käytäntöjen kehittämiseksi. Työryhmään kuuluu 12 asiantuntijaa, jotka ovat kansalaisyhteiskunnan, vähittäiskaupan ja brändien edustajia tai vastuullisiin ostokäytäntöihin erikoistuneita konsultteja.	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, mutta se kattaa vain osan YK-periaatteissa asetetuista kriteereistä.
Fair for life	Kyllä, FFL-sertifioidut erät voidaan jäljittää takaisin tuottajatasolle.	Korjaavista toimenpiteistä on kriteerit seuraavien loukkausten osalta: Lapsityö: Jos lapsityötä havaitaan, lapsi tulee poistaa työpaikalta ja hänen turvallisuutensa on varmistettava; sertifioidun yksilön tulee laatia suunnitelma tukitoimenpiteistä, joilla varmistetaan, että lapsi pääsee koulutuksen piiriin siihen asti, että hän tulee täysi-ikäiseksi. Maa-oikeudet: Mikäli alueella on minkäänlaisia kiistoja maa-oikeuksiin liittyen, ne tulee dokumentoida ja käsitellä vastuullisesti. Mikäli maa-oikeuksiin liittyen tulee tarvetta kompensatioihin, niistä tulee sopia yhdessä vaikutusten kohteena olevien kanssa ja ne tulee toimeenpanna viivyttämättä.	Ideaalitilanteessa sertifioituilla yksiköillä tulisi olla työntekijöiden valitsema työntekijäedustaja, joka vastaa osaltaan sertifiointista ja sertifiointikriteerien täyttämisestä, ja joka on mukana korjaavien toimenpiteiden toteuttamisessa. Jos tällaista edustajaa ei ole, yksikön johdon tulee ottaa käyttöön prosesseja, joilla varmistetaan työntekijöiden näkemysten kuuleminen korjaavien toimenpiteiden implementoinnissa.	Ei	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, joka kattaa suurimman osan tai kaikki YK-periaatteissa asetetuista kriteereistä.

	Jos haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia havaitaan voivatko ostajat osallistua korjaaviin toimenpiteisiin, ts. tarjoaako järjestelmä jäljitettävyyden takaisin auditoiduille/sertifioituille tiloille/tuotantolaitoksille?	Vaatiiko järjestelmä, että haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista kärsineille ihmisille tarjotaan korjaavia toimenpiteitä (<i>remedy</i>)?	Mikä rooli työntekijöillä tai muilla vaikutusten kohteena olevilla ryhmillä on korjaavia toimenpiteitä koskevan suunnitelman toimeenpanon varmentamisessa?	Onko järjestelmällä itsellään käytössä ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi?	Mitä ihmisoikeusriskejä järjestelmä on havainnut toimintaansa liittyen osana huolellisuusvelvoiteprosessiaan?	Onko järjestelmällä käytössä valitusmekanismi, joka täyttää YK-periaatteissa asetetut kriteerit ei-juridisille valitusmekanismeille (ks. UNGP-periaate 31)?
Fair Labor Association FLA	Kyllä. Esimerkiksi auditointien aikana havaittu lapsityö, pakkotyö ja häirintä tuodaan ostajaryitysten tietoon.	Kyllä. Jäsenyritysten tulee tukea uhrien pääsyä oikeudellisten tai ei-oikeudellisten korjaavien toimenpiteiden piiriin. Sekä FLA:n ostaja- että tuottajajäseniä koskevissa valvontaperiaateissa jäsenyrityksiltä edellytetään prosesseja valitusten ja auditointilöydösten käsittelemiseksi ja korjaamiseksi. Auditointien aikana havaittu lapsityö, pakkotyö ja häirintä tuodaan ostajaryitysten tietoon, ja niiden edellytetään puuttuvan löydöksiin tapauskohtaisesti.	Valmistavan teollisuuden ohjelmassa sidosryhmien, ml. ammattiliitot ja työntekijät, osallistaminen korjaavien toimenpidesuunnitelmien laatimiseen on esimerkki parhaista käytännöistä. Sidosryhmien osallistamista ei kuitenkaan edellytetä. Työntekijöillä ei ole roolia suunnitelmien toimeenpanon varmentamisessa.	FLA pyrkii jatkuvasti parantamaan omaa toimintaansa. FLA:n hallitus on perustanut komiteoita, joiden kautta se pyrkii varmistamaan, että FLA:n standardit, metodologia ja käytännöt vastaavat kansainvälisessä vertailussa parhaita ihmisoikeuksia koskevia käytäntöjä. Näiden prosessien kautta FLA on tunnistanut omaan toimintaansa liittyviä ihmisoikeusriskejä kuten esimerkiksi FLA:n Workplace Code of Labor Practicen soveltuvuus tietyissä tilanteissa tai kysymyksissä. Näitä ovat mm. siirtotyöntekijöitä koskeva pakkotyön riski, sukupuolittunut väkivalta, työelämän oikeuksien toteutuminen arvoketjujen ensimmäisen portaan ja alkutuotannon väliin jäävissä portaissa sekä auditointien tehokkuus korkean riskin maissa.	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, joka kattaa suurimman osan tai kaikki YK-periaatteissa asetetuista kriteereistä.

	Jos haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia havaitaan voivatko ostajat osallistua korjaaviin toimenpiteisiin, ts. tarjoaako järjestelmä jäljitettävyyden takaisin auditoiduille/sertifioituille tiloille/tuotantolaitoksille?	Vaatiiko järjestelmä, että haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista kärsineille ihmisille tarjotaan korjaavia toimenpiteitä (<i>remedy</i>)?	Mikä rooli työntekijöillä tai muilla vaikutusten kohteena olevilla ryhmillä on korjaavia toimenpiteitä koskevan suunnitelman toimeenpanon varmentamisessa?	Onko järjestelmällä itsellään käytössä ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi?	Mitä ihmisoikeusriskejä järjestelmä on havainnut toimintaansa liittyen osana huolellisuusvelvoiteprosessiaan?	Onko järjestelmällä käytössä valitusmekanismi, joka täyttää YK-periaatteissa asetetut kriteerit ei-juridisille valitusmekanismeille (ks. UNGP-periaate 31)?
Fair Wear Foundation FWF	Kyllä	Kyllä. FWF edellyttää sen jäsenyrityksiltä ihmisoikeuksia koskevaa asianmukaista huolellisuutta, ml. korjaavat toimenpiteet. Vuodesta 2023 lähtien jäsenyrityksiä arvioidaan mm. sen perusteella, miten ne puuttuvat tiettyjen toimialalla tyypillisten riskien juurisyihin tai edistävät ammatillista järjestäytymistä ja sosiaalista vuoropuhelua. FWF:n valitusmekanismeja koskevan linjauksen mukaan mm. lapsityötä ja elämiseen riittämättömiä palkkoja sekä työntekijöiden turvallisuutta tai henkeä uhkaavia olosuhteita tai tilanteita koskeviin valituksiin tulee vastata kiireellisesti, ja jäsenyritysten tulee varmistaa, että FWF:n laatima suunnitelma korjaavista toimenpiteistä toimeenpannaan. Joissain tapauksissa, jos epäkohdat ovat vakavia, eikä jäsenyrityksen alihankkija ole puuttunut niihin suunnitelman mukaisesti, FWF voi vaatia sen jäsenyritystä vetäytymään liikesuhteesta ko. alihankkijan kanssa. FWF:n on konsultoitava vaikutusten kohteena olevia työntekijöitä ennen vetäytymisvaatimuksen esittämistä. Sen yhteydessä myös FWF:n jäsenyrityksen roolia jäljelle jäävien vaikutusten korjaamisessa tarkastellaan uudelleen.	Työntekijöiden edustajia pitää silloin, kun se on mahdollista, informoida auditointien tuloksista ja osallistaa korjaavan toimenpidesuunnitelman laatimiseen. Työntekijöillä ei kuitenkaan ole roolia suunnitelmien toimeenpanon varmentamisessa. Lisäksi FWF:n ihmisoikeuksia koskevaa asianmukaista huolellisuutta koskevat toimintaperiaatteet edellyttävät, että jäsenyritykset konsultoivat sidosryhmiä kaikissa huolellisuusvelvoiteprosessin vaiheissa.	FWF:n kriteerit ja indikaattorit päivitetään neljän vuoden välein. Tämä prosessi on johtanut uusien indikaattorien sisällyttämiseen Brand Performance Checkiin (esim. elämiin riittävää palkkaa koskevat indikaattorit vuonna 2018, työmarkkinaosapuolten välistä vuoropuhelua koskevat indikaattorit vuonna 2022). Myös FWF:n omaa johtamisjärjestelmää, tuotantomaiden henkilökunnan koulutusta sekä auditointien laadunvalvontaa on vuosien saatossa kehitetty.	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, joka kattaa suurimman osan tai kaikki YK-periaatteissa asetetuista kriteereistä.

	Jos haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia havaitaan voitko ostajat osallistua korjaaviin toimenpiteisiin, ts. tarjoaako järjestelmä jäljitettävyyden takaisin auditoiduille/sertifioituille tiloille/tuotantolaitoksille?	Vaatiiko järjestelmä, että haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista kärsineille ihmisille tarjotaan korjaavia toimenpiteitä (<i>remedy</i>)?	Mikä rooli työntekijöillä tai muilla vaikutusten kohteena olevilla ryhmillä on korjaavia toimenpiteitä koskevan suunnitelman varmentamisessa?	Onko järjestelmällä itsellään käytössä ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvalvoiteprosessi?	Mitä ihmisoikeusriskejä järjestelmä on havainnut toimintaansa liittyen osana huolellisuusvalvoiteprosessiaan?	Onko järjestelmällä käytössä valitusmekanismi, joka täyttää YK-periaatteissa asetetut kriteerit ei-juridisille valitusmekanismeille (ks. UNGP-periaate 31)?
Forest Stewardship Council FSC	Tuotteiden, joissa on joko FSC 100 %- tai FSC Recycled -merkki, kohdalla jäljitettävyyden on mahdollista. Massabalanssitoimitusketjujen (tuotteet, joissa on merkintä FSC Mixed) jäljittäminen sertifioidulle metsätalalle ei ole helppoa, mutta silloinkin tuottajat voidaan yleensä rajata hyvin pieneen joukkoon. Vuodesta 2023 alkaen isotooppianalyysi tulee pakolliseksi korkean riskin toimitusketjuissa. Isotooppianalyysi parantaa jäljitettävyyttä sellaisten tuotteiden kohdalla, joiden tuotannossa on yhdistetty useasta eri lähteestä tulevaa raaka-ainetta (esim. paperi). FSC:llä on käytössä myös blockchain, ja siihen ollaan lisäämässä dataa sosiaalisesta vastuullisuudesta, jolloin tämä tieto on arvoketjun toimijoiden saatavilla myös monimutkaisemmissa ketjuissa.	FSC edellyttää, että tilanteissa, joissa työstä on aiheutunut työntekijän omaisuudelle haittaa tai jos työntekijä on sairastunut ammattitautiin, työntekijälle pitää maksaa oikeudenmukaisen korvaus. FSC:n haitallisten vaikutusten korjaamisesta tai korvaamisesta työntekijöille koskevia käytäntöjä ollaan päivittämässä vuoden 2022 aikana.	Se, että mahdolliset poikkeamat on korjattu, varmistetaan paikan päällä tehtävällä seuranta-auditoinnilla. Paikan päällä tehtävien auditointien aikana tulee haastatella sidosryhmiä.	Ei, mutta FSC on ISEALin jäsen ja täyttää ISEALin vaatimukset, jotka edellyttävät järjestelmää identifioimaan ja puuttumaan asioihin, jotka voivat haitata järjestelmän tavoitteiden saavuttamista.	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, mutta se kattaa vain osan YK-periaatteissa asetetuista kriteereistä. FSC:n haitallisten vaikutusten korjaamisesta tai korvaamisesta työntekijöille koskevia käytäntöjä ollaan päivittämässä vuoden 2022 aikana.
Global Organic Textile Standard GOTS	Kyllä. GOTS itse tarjoaa jäljitettävyyden kuidun ensimmäisestä käsittelypaikasta (loukuttaminen; <i>gin</i>) lähtien, jäljitettävyyden ensimmäisestä käsittelypaikasta viljelytilalle kuuluu luomusertifiointiin piiriin. GOTS on kehittämässä jäljitettävyydestietokantaa, jonka tarkoituksena on parantaa jäljitettävyydestietojen saatavuutta.	Ei	Ei roolia	GOTS:illa on käytössä järjestelmän sisäinen seuranta- ja arviointiprosessi, joka tuottaa tietoa järjestelmän kehittämiseen, ml. GOTS:n kriteerit ja vaatimustenmukaisuudenvalvonta. GOTS:n käytössä oleva prosessi sen vaikutustenarvioimiseksi ei kuitenkaan kata ihmisoikeusnäkökohtia. Prosessia ollaan kehittämässä.	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, mutta se kattaa vain osan YK-periaatteissa asetetuista kriteereistä.
ICTI Ethical Toy Program IETP	Kyllä	Kyllä. Järjestelmän korjaavia toimenpiteitä koskeva ohjelma pyytää tietoa ja valvoo ihmisoikeusloukkauksien korjaamista ja korvaamista esimerkiksi tilanteissa, joissa tehtailta on löytynyt pakkotyötä tai lapsityötä. Tehtaiden tulee toimittaa suunnitelma korjaavista toimenpiteistä sekä todisteet niiden toteuttamisesta.	Kun auditoinneissa havaitaan ongelmia, työntekijöitä konsultoidaan mikäli se on tarpeen korjaavien toimenpiteiden todentamiseksi. Mikäli ongelmia raportoidaan IETP:n valitusmekanismin kautta IETP ottaa erikseen yhteyttä vaikutusten kohteena oleviin varmistaakseen, että korjaavat toimenpiteet toteutetaan.	Ei	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, joka kattaa suurimman osan tai kaikki YK-periaatteissa asetetuista kriteereistä.

	Jos haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia havaitaan voivatko ostajat osallistua korjaaviin toimenpiteisiin, ts. tarjoaako järjestelmä jäljitettävyyden takaisin auditoiduille/sertifioituille tiloille/tuotantolaitoksille?	Vaatiiko järjestelmä, että haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista kärsineille ihmisille tarjotaan korjaavia toimenpiteitä (<i>remedy</i>)?	Mikä rooli työntekijöillä tai muilla vaikutusten kohteena olevilla ryhmillä on korjaavia toimenpiteitä koskevan suunnitelman toimeenpanon varmentamisessa?	Onko järjestelmällä itsellään käytössä ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi?	Mitä ihmisoikeusriskejä järjestelmä on havainnut toimintaansa liittyen osana huolellisuusvelvoiteprosessiaan?	Onko järjestelmällä käytössä valitusmekanismi, joka täyttää YK-periaatteissa asetetut kriteerit ei-juridisille valitusmekanismeille (ks. UNGP-periaate 31)?
ISCC	Kyllä, kun käytetään fyysisesti jäljitettävää (<i>identity preserved</i>) raaka-ainetta	Ei	Työntekijöitä ja muita vaikutusten kohteena olevia ryhmiä saatetaan haastatella auditoiduista toimenpiteistä kun verifioidaan korjaavien toimenpiteiden toimeenpanoa. Mikäli havaitaan viitteitä negatiivisista ekologisista, sosiaalisista tai kulttuurisista vaikutuksista auditoitavalla tilalla tai plantaasilla, laaditaan osallistava sosiaalinen vaikutusten arviointi, johon osallistetaan relevantteja sidosryhmiä kuten paikallisia yhteisöjä ja alkuperäiskansoja.	Ei vielä	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, mutta se ei kata YK-periaatteissa asetettuja kriteereitä.
Marine Stewardship Council MSC	MSC:n avulla jäljitettävyyttä on usein (mutta ei aina) mahdollista myös massabalanssitoimitusketjuissa. Järjestelmä ei jaa tietoa poikkeamista ostajayritysten kanssa.	Ei	Ei roolia	Ei, mutta MSC on ISEALin jäsen ja täyttää ISEALin vaatimukset, jotka edellyttävät järjestelmää identifioimaan ja puuttumaan asioihin, jotka voivat haitata järjestelmän tavoitteiden saavuttamista. MSC:n tavoitteet liittyvät kuitenkin ekologiseen kestävytyteen.	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, mutta se kattaa vain osan YK-periaatteissa asetetuista kriteereistä.
ProTerra	Kyllä	Tuottajat, joiden toiminnassa havaitaan tiettyjä ihmisoikeusloukkauksia suljetaan sertifioinnin ulkopuolelle. Tuottajat voivat päästä takaisin mikäli ne osoittavat, että ihmisoikeusloukkauksia ei enää tapahdu ja että uhreille on tarjottu riittävä kompensatio.	Ei roolia	Ei	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, mutta se ei kata YK-periaatteissa asetettuja kriteereitä.
Rainforest Alliance	Ei, sillä silloinkaan kun jäljitettävyyttä on mahdollista, järjestelmä ei jaa tietoa poikkeamista ostajayritysten kanssa.	Kyllä, sekä auditointien aikana havaitut poikkeamat että valitusmekanismien kautta tietoon tulleet epäkohdat tulee korjata. Järjestelmä tunnistaa kahdenlaisia korjaavia toimenpiteitä (<i>remedy</i>). Välittömien vahinkojen riskeihin tulee puuttua vähintään 12 viikon kuluessa; ihmisoikeusloukkauksiin 48 tunnin kuluessa. Muissa tapauksissa vaaditaan suunnitelma korjaavista toimenpiteistä juurisyihin puuttumiseksi sen varmistamiseksi, että epäkohdat eivät toistu. Esimerkiksi tilanteissa joissa työntekijöille on maksettu vähemmän kuin minimipalkka, korjaavan toimenpiteen tulisi olla palkkarästien korvaaminen työntekijälle.	Jokaisen sertifiointin haltijan on perustettava Assess and Address -komitea (tai nimettävä henkilö) hoitamaan Rainforest Alliancen korjaavia toimenpiteitä koskevan protokollan täytäntöönpanoa, ml. korjaavia toimenpiteitä koskevan suunnitelman laatiminen. Suurten yksittäisten sertifioitujen tilojen komiteassa on oltava vähintään yksi työntekijöiden edustaja. Jos tilalla on ammattiliitto tai työntekijäjärjestö, työntekijöiden edustaja(t) tulee valita kyseisen järjestön kautta.	Ei, mutta Rainforest Alliance on ISEALin jäsen ja täyttää ISEALin vaatimukset, jotka edellyttävät järjestelmää identifioimaan ja puuttumaan asioihin, jotka voivat haitata järjestelmän tavoitteiden saavuttamista.	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, joka kattaa suurimman osan tai kaikki YK-periaatteissa asetetuista kriteereistä.

	Jos haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia havaitaan voivatko ostajat osallistua korjaaviin toimenpiteisiin, ts. tarjoaako järjestelmä jäljitettävyyden takaisin auditoiduille/sertifioituille tiloille/tuotantolaitoksille?	Vaatiiko järjestelmä, että haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista kärsineille ihmisille tarjotaan korjaavia toimenpiteitä (<i>remedy</i>)?	Mikä rooli työntekijöillä tai muilla vaikutusten kohteena olevilla ryhmillä on korjaavia toimenpiteitä koskevan suunnitelman toimeenpanon varmentamisessa?	Onko järjestelmällä itsellään käytössä ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi?	Mitä ihmisoikeusriskejä järjestelmä on havainnut toimintaansa liittyen osana huolellisuusvelvoiteprosessiaan?	Onko järjestelmällä käytössä valitusmekanismi, joka täyttää YK-periaatteissa asetetut kriteerit ei-juridisille valitusmekanismeille (ks. UNGP-periaate 31)?
Reilu kauppa	Erilliskäsittely sertifioitu raaka-aine voidaan jäljittää takaisin sertifioituille tiloille/tuotantolaitoksille. Mutta silloinkaan kun jäljitettävyyden on mahdollista, järjestelmä ei jaa tietoa poikkeamista ostajayritysten kanssa.	Kyllä. Sertifioituilla toimijoilla tulee olla käytössä valitusmekanismi, joka mahdollistaa korjaavat toimenpiteet ilman viivytyksiä. Korjaavia toimenpiteitä edellytetään myös mikäli havaitaan lapsityövoiman hyväksikäyttöä (tätä varten on luotu erillinen Child Labour remediation policy).	Työntekijöillä ja viljelijöillä on pääsy oman työnantajansa/tuottajaorganisaationsa auditointiraportteihin, ts. heillä on pääsy löydettyjä ongelmia koskeviin tietoihin sekä seuranta-auditoinnin jälkeen tieto tehdyistä korjaavista toimenpiteistä.	Kyllä. Reilu kauppa laatii parhaillaan myös Reilun kaupan riskikarttaa (julkaistaan kesällä 2022), joka tuo näkyväksi sen YK-periaatteisiin pohjautuvat systeemiset riskit sekä vaikutusten arvioinnin. Reilu kauppa on myös ISEALin jäsen ja täyttää ISEALin vaatimukset, jotka edellyttävät järjestelmää identifioimaan ja puuttumaan asioihin, jotka voivat haitata järjestelmän tavoitteiden saavuttamista.	Elämiseen riittävä palkka ja elämiseen riittävä toimeentulo; lapsityövoiman hyväksikäyttö; pakkotyö ja sukupuoleen liittyvä väkivalta; sukupuoleen, etnisyyteen tai muuhun taustaan liittyvä syrjintä; järjestäytymisen vapaus ja ammattiyhdistystoiminta; työolot; ympäristöön liittyvät oikeudet	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, joka kattaa suurimman osan tai kaikki YK-periaatteissa asetetuista kriteereistä.
Round Table on Responsible Soy RTRS	Kyllä, kun käytetään erilliskäsittelyä sertifioitua raaka-ainetta.	Järjestelmältä ei saatu tietoa korjaavista toimenpiteistä.	Ei roolia	Ei	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, mutta se ei kata YK-periaatteissa asetettuja kriteereitä.
Roundtable on Sustainable Palm Oil RSPO	Kyllä. Jos ostaja ostaa/käsittelee segregoitua tai identity preserved -palmoöljyä järjestelmä mahdollistaa jäljitettävyyden takaisin sertifioituun yksikköön.	Järjestelmältä ei saatu tietoa korjaavista toimenpiteistä.	Ei roolia	Ei, mutta RSPO on ISEALin jäsen ja täyttää ISEALin vaatimukset, jotka edellyttävät järjestelmää identifioimaan ja puuttumaan asioihin, jotka voivat haitata järjestelmän tavoitteiden saavuttamista.	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, joka kattaa suurimman osan tai kaikki YK-periaatteissa asetetuista kriteereistä.

	Jos haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia havaitaan voivatko ostajat osallistua korjaaviin toimenpiteisiin, ts. tarjoaako järjestelmä jäljitettävyyden takaisin auditoiduille/sertifioituille tiloille/tuotantolaitoksille?	Vaatiiko järjestelmä, että haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista kärsineille ihmisille tarjotaan korjaavia toimenpiteitä (<i>remedy</i>)?	Mikä rooli työntekijöillä tai muilla vaikutusten kohteena olevilla ryhmillä on korjaavia toimenpiteitä koskevan suunnitelman toimeenpanon varmentamisessa?	Onko järjestelmällä itsellään käytössä ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi?	Mitä ihmisoikeusriskejä järjestelmä on havainnut toimintaansa liittyen osana huolellisuusvelvoiteprosessiaan?	Onko järjestelmällä käytössä valitusmekanismi, joka täyttää YK-periaatteissa asetetut kriteerit ei-juridisille valitusmekanismeille (ks. UNGP-periaate 31)?
SA8000	SAI:lla ei ole virallista suhdetta SA8000-sertifioitujen yritysten asiakkaisiin. Ostajat voivat pyytää SA8000-sertifioituja tavarantoimittajiaan jakamaan tietoja auditointilöydöksistä, ml. poikkeamat, ja ryhtyä toimiin niiden mukaisesti.	Jos poikkeama liittyy työntekijälle aiheutu-neeseen henkilövahinkoon, korjaavia toimenpiteitä edellytetään.	Jokaisen sertifioidun yrityksen on perustettava Social Performance Team SPT, joka koostuu sekä työntekijöiden edustajista että yrityksen johdosta. SPT:n tehtävänä on edistää ja toimeenpanna SA8000-johdatusjärjestelmä, ja sen kautta työntekijät voivat suoraan seurata yrityksen suoriutumista ja SA8000:n vaatimusten noudattamista.	SAI pyrkii jatkuvasti kehittämään järjestelmäänsä positiivisten vaikutusten varmistamiseksi työntekijöille ja yhteisöille sen käytössä olevien resurssien puitteissa. Kehitystyön pohjana on mm. SAAS:ilta, sidosryhmiltä ja valitusmekanismien tai koulutusten kautta saatu palaute. SA8000-standardi on viimeksi päivitetty vuonna 2014 ja sen tulkintaan liittyvä auditointiopas vuonna 2016. Standardia ollaan parhaillaan päivittämässä; päivitetty standardi on tarkoitus julkaista vuonna 2023. SAI:n mukaan sosiaalisen vastuun valvontajärjestelmien hallinnoimiseen liittyy monia ihmisoikeusriskejä. Näitä ovat mm. sertifiointin kohteena olevat toimijat, jotka tarkoitukselliset pyrkivät johtamaan harhaan, auditointiyri-tysten ja yksittäisten auditointien eturistiriidat, rajalliset aika- ja muut resurssit. Lisäksi rakenteelliset tekijät saattavat estää sertifioituja toimijoita saavuttamasta hyvää tasoa. Monet näistä johtuvat markkinatekijöistä. Ostajat haluavat paljon tietoa ja merkittäviä tuloksia, mutta ovat usein haluttomia maksamaan niihin liittyviä kustannuksia.	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, mutta se kattaa vain osan YK-periaatteissa asetetuista kriteereistä.
SGF Voluntary Control System	Ei	Ei	Ei roolia	Ei	N/A	Järjestelmällä ei ole käytössään valitusmekanismia.
WIETA	Kyllä	Mikäli haitallisia vaikutuksia tai WIETAn kriteeristön vastaisia asioita havaitaan johdon tulee välittömästi ryhtyä korjaaviin toimenpiteisiin (<i>remedy</i>).	Työntekijöiden edellytetään osallistuvan korjaaviin toimenpiteisiin sekä kuittaavan korjaavat toimenpiteet suoritetuksi.	Ei	N/A	Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, joka kattaa suurimman osan tai kaikki YK-periaatteissa asetetuista kriteereistä.

RSPO-auditointi sivuutti työntekijöiden huolet

Finnwatch tutki vuosina 2020–2021 suomalaiselle Neste Oyj:lle palmuöljyperäistä rasvan happotislettä (PFAD) toimittavan IOI Groupin Mekassar-tilaa⁷⁹. Finnwatch kiinnostui tilasta saatuaan yhteydenoton tilalla työskentelevän siirtotyöntekijä sukulaiselta. Hän kertoi Finnwatchille yrittäneensä ratkoa tilan ongelmia lukuisia kertoja siinä onnistumatta.

Finnwatchin tekemissä haastatteluissa, dokumenttitarkastuksissa sekä dialogissa IOI Groupin kanssa monet työntekijän sukulaisen kertomat asiat saivat vahvistuksen. IOI Groupin Mekassar-tilalla Malesiassa työskentelevät työntekijät olivat maksaneet isoja rekrytointimaksuja, asuivat surkeissa oloissa ja heitä oli erehdytetty rekrytoinnissa. Työntekijöille oli luvattu kahdeksan tunnin työpäivät ja kuukausipalkat, mutta he olivatkin joutuneet tekemään pitkää päivää suoritekohtaisella palkalla. Mekassar-tilalla toiminut työntekijä oli väärentänyt työntekijöiden nimiä dokumentteihin, joilla perusteltiin työnantajan asettaman tavoitteen saavuttamatta jättämistä ja siten minimipalkkaa alemman palkan maksamista. Avustava esihenkilö oli myös lyönyt työntekijöitä. Finnwatchin kanssa käydyn dialogin jälkeen IOI ryhtyi useisiin korjaaviin toimenpiteisiin.

Mekassar-tila kuuluu Bukit Leelaun sertifiointiyksikköön, joka oli uudelleensertifioitu syksyllä 2020 sen jälkeen kun RSPO-auditointeja tekevät auditoidijat olivat vierailleet tilalla. Auditointivierailuun oli kuulunut muun muassa haastattelu työntekijäkomitean työntekijäedustajan kanssa. Finnwatchin tekemissä haastatteluissa ko. työntekijä vahvisti tavanneensa RSPO-auditoidijan auditoinnin aikana. Työntekijän mukaan hän oli kertonut auditoidijalle ongelmista ja kertonut myös, että ongelmista on raportoitu jo aiemmin kirjallisesti RSPO:lle.

Tästä huolimatta auditoinnissa ei auditointiraportin mukaan havaittu mitään ongelmia. Auditointiraportin mukaan tilalta ei ole löytynyt todisteita rekrytointimaksujen perimisestä, ja työntekijöillä oli hallussaan kirjalliset työsopimukset, jotka oli laadittu työntekijän omalle kielelle. Auditointiraportin mukaan ei löytynyt todisteita siitä, että tilan työntekijöihin olisi kohdistettu väkivaltaa tai muuta häirintää. Lisäksi auditointiraportti väitti tilan käsittelevän tehokkaasti työntekijöiltä ja muita osapuolilta tulevat valitukset.

Finnwatch katsoi julkaisemassaan raportissa RSPO-auditoinnin antaneen vakavalla tavalla väärän kuvan tarkastuksen kohteena olevan tilan tilanteesta, ja sivuuttaneen kokonaan haavoittuvassa asemassa olevien työntekijöiden niin auditoinnin aikana kuin sitä ennen esiin tuomat perustellut huolet.

⁷⁹ Finnwatch, 2021, Siirtotyöntekijöiden oikeudet öljypalmuotannossa Malesiassa –CASE: IOI Group, Mekassar, saatavilla osoitteessa: <https://finnwatch.org/fi/julkaisut/siirtotyöntekijöiden-oikeudet-oeljypalmuotannossa-malesiassa>

4. Yhteenvedo valvontajärjestelmien arvioinnista

Kokonaisuutena järjestelmien suoriutumista on arvioitu karkealla laskutavalla pisteytämällä parhaat käytännöt ja selkeät puutteet. Parhaista käytännöistä (vihreä) järjestelmille annettiin yksi piste ja selkeistä puutteista (punainen) vähennettiin yksi piste. Keltaisia ja harmaita arvioita ei ole pisteytetty. Tarkemmat arviointikriteerit värikoodien takana on esitetty liitteessä 1. Arvioinnin tulokset on esitetty taulukossa 10.

Parhaiten arvioinnissa pärjäsivät Reilu kauppa ja Rainforest Alliance -sertifioinnit. Aikaisemmin vuonna 2016 tehdyssä arvioinnissa Reilu kauppa oli ylivoimainen, mutta nyt Utz-sertifioinnin kanssa yhdistynyt Rainforest Alliance on kehittänyt järjestelmäänsä lukuisilla tavoilla: se on muun muassa ottanut käyttöön tuottajille maksettavan vastuullisuuslisän ja investointituen, lisännyt kriteereihinsä vaatimuksen elämiseen riittävästä palkasta sekä tiukentanut sääntöjään merkkiin liittyvästä kuluttajaviestinnästä.

Ilahduttavasti lähes kaikki muutkin arvioinnin kohteena niin nyt kuin vuonna 2016 olleet valvontajärjestelmät olivat kehittäneet toimintaansa. Kehitystä on tapahtunut myös keskeisimpien kriteerien kohdalla: entistä useampi järjestelmä on vahvistanut vaatimuksiaan elämiseen riittävästä palkasta ja kertoo edistävänsä entistä aktiivisemmin järjestäytymisen vapauden toteutumista. Useat arvioinnissa mukana olleista järjestelmistä hyödynnevät Global Living Wage Coalitionin (GLWC) kehittämän Anker-metodologian mukaisia palkkalaskelmia elämiseen riittäviin palkkoihin liittyvän kriteeristön toimeenpanossa, ja tarkastelluista järjestelmistä kolme (Rainforest Alliance, Reilu kauppa ja SA8000) ovat sen jäseniä. FSC on vuoden 2016 jälkeen eronnut GLWC:stä.

Erilaisten valvontajärjestelmiä prosesseja vertailtaessa on otettava huomioon se, että järjestelmien valvonnan kohde ja rajaukset, eli ns. scope, vaihtelee. Finnwatchin arviointi ei arvota järjestelmien valvonnan kohteita ja rajoituksia vaan sitä, miten ne suoriutuvat oman scopen sisällä. Vaikka siis esimerkiksi erilaisia mereneläviä sertifioiva MSC saa kokonaisarvioinnissa enemmän pisteitä kuin työelämän oikeuksia tuotantolaitoksissa valvova Amfori BSCI, ei tästä voida päätellä että MSC valvoisi sosiaalisen vastuun kysymyksiä paremmin kuin BSCI. Päinvastoin: MSC:n scope on hyvin kapea, ja se sivuuttaa sosiaalisen vastuun kysymykset kalastusaluksilla lähes kokonaan ja nojaa tuotantolaitosten tarkastelussa muihin järjestelmiin, ml. Amfori BSCI:hin.

Parhaiten järjestelmien arviointia voi käyttää apuna vertailuun tilanteessa, jossa järjestelmät valvovat tai sertifioivat samaa asiaa. Finnwatchin arvioinnissa sekä viiniä että puuvillaa sertifioivista vastuullisuusvalvontajärjestelmistä parhaaksi nousee Reilu kauppa, tuotantolaitosten työoloja valvovista vastuullisuusjärjestelmistä SA8000 ja palmuöljytuoto-

tantoa sertifioivista järjestelmistä RSPO. Yritysten huolellisuusvelvoiteprosesseja valvovat FLA ja FWF osoittautuivat arvioinnissa tasavahvoiksi.

Kuten vuonna 2016, myös nyt ylivoimaisesti heikoimmin kokonaisarvioinnissa pärjäsi mehuteollisuuden valvontajärjestelmä SGF Voluntary Control System. Se sai punaisen arvion kaikkiaan 21:ssä arviointikysymyksessä. Edellisen arvioinnin aikana vuonna 2016 SGF selitti kriteeriensä heikkouksia sillä, että järjestelmää ollaan päivittämässä. Päivitykset eivät ole kuitenkaan johtaneet parannuksiin. SGF totesikin Finnwatchille, että se ei pidä järjestelmäänsä sosiaalisen tai ympäristövastuun valvontajärjestelmänä⁸⁰. Tästä huolimatta se viestii julkisesti, että mehuteollisuuden vastuullisuuslinjausten (AIJN CoC⁸¹) noudattaminen on sen sertifioinnin kohteena.

Eniten kehitettävää kaikilla järjestelmillä oli niiden yhteensopivuudessa YK:n ihmisoikeuksia ja yritystoimintaa koskevien ohjaavien periaatteiden kanssa. Esimerkiksi vain hyvin harvoissa järjestelmissä vaikutusten kohteena olevia työntekijöitä osallistettiin korjaavien toimenpiteiden toimeenpanoon. Alle puolet järjestelmistä varmistaa, että haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista kärsineille henkilöille tarjotaan korjaavia toimenpiteitä ja korvauksia (*remedy*). Ainoastaan Reilu kauppa oli itse ottanut käyttöön omaa järjestelmäänsä koskevan huolellisuusvelvoiteprosessin, jossa se arvioi omia ihmisoikeusvaikutuksiaan ja pyrkii lieventämään ja ehkäisemään negatiivisia ihmisoikeusvaikutuksia. Arviointeja laadittaessa kävi myös ilmi, että osa raaka-aineita sertifioivista järjestelmistä, kuten FSC, MSC ja Rainforest Alliance, oli myös ottanut käyttöön sosiaalisen vastuun kriteereitä jäljitettävyysskriteeristöissään (ns. chain of custody -standardit). Tämä tarkoittaa, että ne edellyttävät nyt myös sertifioituja raaka-aineita prosessoivilta sertifioitujen tuotteiden tuotantoketjuun kuuluvilta yrityksiltä jonkinlaisia vastuullisuusvaatimuksia.

80 SGF, sähköposti Finnwatchille 8.4.2022

81 AIJN – European Fruit Juice Association, Code of Business Conduct, saatavilla osoitteessa: https://aijn.eu/files/attachments/.183/AIJN_Code_of_Business_Conduct_2015.pdf

Taulukko 10: Sertifiointi- ja auditointijärjestelmien saamat pisteet arvioinnissa

Auditointijärjestelmä/ sertifiointi	Vihreät arvosanat (+1 piste)	Punaiset arvosanat (-1 piste)	Yhteispisteet
Reilu kauppa	23	2	21
Rainforest Alliance	21	1	20
Roundtable on Sustainable Palm Oil RSPO	19	4	15
Fair Labor Association FLA	18	4	14
Fair Wear Foundation FWF	18	4	14
SA8000	16	4	12
WIETA	18	6	12
Forest Stewardship Council FSC	14	3	11
ISCC	15	4	11
Fair for life	13	4	9
ProTerra	15	7	8
ICTI Ethical Toy Program IETP	13	9	4
Marine Stewardship Council MSC	12	10	2
Round Table on Responsible Soy RTRS	12	11	1
Better Cotton Initiative BCI	9	11	-2
Global Organic Textile Standard GOTS	11	13	-2
Amfori, Business Social Compliance Initiative BSCI	9	13	-4
SGF Voluntary Control System VCS	5	21	-16

Myös OECD arvioi vastuullisuudenvälvontajärjestelmiä

YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden lisäksi keskeisiä kansainvälisiä vastuullista yritystoimintaa koskevia standardeja ovat OECD:n monikansallisia yrityksiä koskevat toimintaohjeet⁸². Ne kattavat ihmisoikeuksien lisäksi myös esimerkiksi ympäristöä, veronmaksua, lahjonnan ja kiristyksen ehkäisemistä sekä kuluttajan-suojaa koskevia kohtia. Toimintaohjeiden lisäksi OECD on laatinut myös asianmukaisen huolellisuuden oppaan⁸³, joka auttaa yrityksiä jalkauttamaan toimintaohjeet käytäntöön, sekä toimialakohtaista ohjeistusta konfliktimineraaleille⁸⁴, vaate- ja kenkäteollisuudelle⁸⁵,

82 OECD:n toimintaohjeet ovat saatavilla suomeksi osoitteessa: <https://tem.fi/documents/1410877/2870803/OECDn+toimintaohjeet+monikansallisille+yrietyksille.pdf/2e3aa906-8cd6-4151-b24f-1588c079dda4/OECDn+toimintaohjeet+monikansallisille+yrietyksille.pdf?t=1465553611000> (TEM 5/2012)

83 OECD:n asianmukaisen huolellisuuden opas on saatavilla suomeksi osoitteessa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161430/TEM_opaat_5_2019_OECDn_asianmukaisen_huolellisuuden_ohjeet_04032019.pdf?sequence=1&isAllowed=y (TEM 2019:5)

84 OECD, 2016, OECD Due Diligence Guidance for Responsible supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas (third edition), saatavilla osoitteessa: <https://www.oecd.org/daf/inv/mne/OECD-Due-Diligence-Guidance-Minerals-Edition3.pdf>

85 OECD, 2018, Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains in the Garment & Footwear Sector, saatavilla osoitteessa: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264290587-en.pdf>

maatataloudelle⁸⁶ ja finanssialalle⁸⁷. OECD on myös kehittänyt metodologioita arvioidakseen erilaisten vastuullisuudenvalvontajärjestelmien vastaavuutta omia toimialakohtaisia ohjeistuksiaan vasten⁸⁸. Tällaisia vastaavuusarviointeja on toistaiseksi tehty konfliktimineraalien ja vaate- ja kengäteollisuuden vastuullisuusaloitteisiin liittyen. Tässä raportissa käsitellyistä järjestelmistä arviointi on tehty Fair Wear Foundationille, mutta sen tulokset eivät vielä tätä kirjoittaessa olleet julkisia.

OECD:n vastaavuusarviot ovat saaneet keskeisen roolin EU:n ns. konfliktimineraaliasetuksen toimeenpanossa. Vuonna 2017 annettu konfliktimineraaliasetus velvoittaa tinaa, tantaalin, volframia ja kultaan sekä niiden malmien maahantuojat noudattamaan asianmukaista ihmisoikeuksia koskevaa huolellisuutta omissa toimitusketjuissaan⁸⁹. Konfliktimineraaliasetuksen mukaan muun muassa toimialajärjestöt voivat pyytää Euroopan komissiota tunnustamaan niiden asianmukaista huolellisuutta koskevat järjestelyt asetusten vaatimusten mukaisesti. Vuonna 2019 komissio antoi täytäntöönpanoasetuksen konfliktimineraaliasetuksesta, jossa määritellään kriteerit, joiden mukaan komissio arvioi vastuullisuudenvalvontajärjestelmien vastaavuutta⁹⁰. Sen mukaan komissio hyödyntää omissa arvioissaan OECD:n vastaavuusarviointeja varten kehittämää metodologiaa ja kuulee OECD:n sihteeristöä ennen järjestelmien tunnustamista. Tuoreimman OECD:n vastaavuusarvion mukaan yksikään alan vastuullisuudenvalvontajärjestelmistä ei vastaa OECD:n toimialakohtaisen oppaan vaatimuksia, vaikka kehitystä on tapahtunut⁹¹.

86 OECD ja FAO, 2016, OECD-FAO Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains, saatavilla osoitteessa: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264251052-en.pdf>

87 OECD, 2019, Responsible business conduct in the financial sector, saatavilla osoitteessa: <https://mneguidelines.oecd.org/final-master-due-diligence-for-responsible-corporate-lending-and-securities-underwriting.pdf>

88 Ks. OECD, Alignment Assessments of Industry and Multi-Stakeholder Programmes, <https://www.oecd.org/corporate/industry-initiatives-alignment-assessment.htm> (viitattu 6.6.2022)

89 Ks. lisätietoa esim. Finnwatch, 5.7.2021, Konfliktimineraalien kauppa viimein kuriin?, <https://finnwatch.org/fi/blogi/861-konfliktimineraalien-kauppa-viimein-kuriin>

90 Komission delegeoitu asetus (EU) 2019/429 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/821 täydentämisestä siltä osin kuin on kyse tinaa, tantaalia, volframia ja kultaan koskevien toimitusketjun due diligence -järjestelyjen arviointi- ja tunnustamismenetelmistä ja -kriteereistä, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0429&from=EN> (viitattu 6.6.2022)

91 OECD, 2018, Alignment Assessment of Industry Programmes with the OECD Minerals Guidance, saatavilla osoitteessa: <http://mneguidelines.oecd.org/Alignment-assessment-of-industry-programmes-with-the-OECD-minerals-guidance.pdf>

5. CASE: Puuvillan vastuullisuuden varmentaminen on vaikeaa

Puuvilla on yleisin tekstiilien valmistuksessa käytetty luonnonkuitu. Maailman suurimmat puuvillantuottajamaat ovat Kiina, Intia, Yhdysvallat, Brasilia ja Pakistan⁹². Arviot puuvillan viljelijöiden lukumäärästä vaihtelevat 26 miljoonasta⁹³ 100 miljoonaan⁹⁴. Heistä suurin osa, yli 90 prosenttia, on pienviljelijöitä⁹⁵ kehittyvissä maissa. Edelleen arvioiden mukaan noin 250 miljoonaa ihmistä saa toimeentulonsa puuvillan prosessoinnista.⁹⁶ Ekologisen ja sosiaalisen vastuullisuuden näkökulmasta puuvilla on korkean riskin raaka-aine, sillä sen viljely vaatii runsaasti torjunta-aineita ja kastelua, ja sen tuotanto on keskittynyt maihin, joissa ympäristönsuojelussa ja ihmisoikeuksien toteutumisessa on merkittäviä haasteita.

Koska puuvillantuotantoon liittyy lukuisia vastuullisuusongelmia, on alalle kertynyt joukko erilaisia kolmannen osapuolen valvontajärjestelmiä. Puuvillanviljelyn sertifiointijärjestelmistä merkittävimpiä ovat Better Cotton Initiative BCI, Cotton made in Africa CmiA, luomu ja Reilu kauppa. Vastuullisuussertifioidun puuvillan tuotanto on moninkertaistunut viimeisen vajaan kymmenen vuoden aikana. Kun esimerkiksi vuonna 2013 vastuullisuussertifioitua puuvillaa tuotettiin yhteensä arviolta noin 300 000 tonnia, tuotettiin sitä vuonna 2018 jo yli 5,8 miljoonaa tonnia. Vastuullisuussertifioidun puuvillan tuotannosta noin 90 prosenttia (yli 5,2 miljoonaa tonnia) täyttää BCI:n kriteerit⁹⁷. Lisääntyneen vastuullisuussertifioidun puuvillan tuotannon takana vaikuttavat suurten kansainvälisten brändien kuten H&M:n, Inditexin ja Ikean hankintasitoumukset.⁹⁸

Tuotantoketjujen läpinäkymättömyys ja jäljitettävyyden puute ovat vaate- ja tekstiiliteollisuuden keskeinen vastuullisuushaaste, joka koskee myös puuvillan vastuullisuussertifiointijärjestelmiä. Kun puuvilla on korjattu joko käsin tai mekaanisesti, se prosessoidaan. Prosessoinnin ensimmäisiä vaiheita ovat loukutus (kuidun erottaminen siemenistä), paa-

92 Ks. esim. Statista, Leading cotton producing countries worldwide in 2020/2021, <https://www.statista.com/statistics/263055/cotton-production-worldwide-by-top-countries/> (viitattu 3.6.2022)

93 Centre for Trade Facilitation and Electronic Business, 2021, Policy brief – Harnessing the potential of blockchain technology for due diligence and sustainability in cotton value chain, UN Doc ECE/TRADE/C/CEFACT/2021/12

94 International Institute for Sustainable Development IISD, 2020, Global Market Report: Cotton, saatavilla osoitteessa: <https://www.iisd.org/system/files/publications/ssi-global-market-report-cotton.pdf>

95 Pienviljelijöiksi lasketaan toimijat, joiden puuvillan viljelyala on alle kaksi hehtaaria.

96 IISD, 2020, Global Market Report: Cotton

97 Mukana luvussa on BCI:n tunnustamien sen kriteereitä vastaavien järjestelmien mukaisesti tuotettu puuvilla. BCI:n tunnustamia järjestelmiä ovat myBMP (Australia), ABR (Brasilia), CmiA (useita Afrikan maita) ja ICPSS (Israel).

98 IISD, 2022, State of Sustainability Initiatives Review: Standards and Investments in Sustainable Agriculture Review, s. 35, saatavilla osoitteessa: <https://www.greenfinanceplatform.org/sites/default/files/downloads/resource/ssi-initiatives-review-standards-investments-agriculture.pdf>

laaminen, puhdistus ja kampaus tai karsta⁹⁹. Kammattu tai karstattu puuvillakuitumassa kehrätään langaksi ja kudotaan tai neulotaan kankaaksi. Sen jälkeen kangas värjätään, leikataan, ommellaan ja viimeistellään vaatteeksi tai tekstiiliksi. Puuvillaa prosessoitaessa eri alkuperää olevaa puuvillakuitua yleensä sekoitetaan esimerkiksi langan laadun varmistamiseksi. Tästä johtuen puuvilla ei yleensä ole jäljitettävissä valmistuotteesta viljelytilalle. Suurin osa puuvillasertifioinneista pyrkiikin keskittymään puuvillakuidun jäljitettävyyden lisäämiseen vaate- ja tekstiilituotteiden prosessoinnissa. Myös muun muassa YK:n talous- ja sosiaalineuvoston alainen Euroopan talouskomissio on käynnistänyt pilottiprojektin puuvillan jäljitettävyyden kehittämiseksi blockchain-tekniikan avulla¹⁰⁰.

5.1 Kiinan toiminta Xinjiangissa on iso haaste sertifiointijärjestelmille

Vastuullisen puuvillantuotannon markkinat ovat olleet kriisissä vuodesta 2019 lähtien, jolloin Kiinan uiguureilla teettämä pakkotyö nousi laajasti julkisuuteen. Kiinaa epäillään systemaattisesta uiguureilla ja muilla muslimivähemmistöillä teetetystä pakkotyöstä muun muassa puuvillan tuotannossa ja prosessoinnissa sekä vaate- ja tekstiiliteollisuudessa uiguurien autonomisella alueella Kiinan Xinjiangissa. Yhdysvallat kielsi ns. Xinjiang-puuvillan sekä siitä Xinjiangissa jatkojalostettujen tuotteiden maahantuonnin tammikuussa 2021¹⁰¹. Kohun alettua Kiinan puuvillan vienti romahti: kun vuonna 2019 Kiinasta vietiin kampaamatonta tai karstaamatonta puuvillaa maailmalle yli 50 000 tonnia, vuonna 2020 sen vienti oli alle 5 000 tonnia¹⁰². Silti Kiinasta vietiin vuonna 2020 edelleen maailmalle lähes 690 000 tonnia yli 85 prosenttisesti puuvillasta valmistettuja kankaita ja lähes 180 000 tonnia puuvillalankaa, puhumattakaan muista puuvillasta valmistetuista välituotteista tai valmisvaatteista ja -tekstiileistä.¹⁰³

Vuonna 2019 kiinalaisesta puuvillasta peräti 85 prosenttia tuotettiin Xinjiangissa. Se vastaa yli 20 prosenttia kaikesta maailman puuvillasta.¹⁰⁴ Kiinassa tuotetaan myös 12 prosenttia

99 Pitkäkuituinen puuvilla kammataan, lyhytkuituinen karstataan. Pitkäkuituinen puuvilla on lyhytkuituista laadukkaampaa.

100 Ks. Centre for Trade Facilitation and Electronic Business, 2021, Policy brief

101 US Customs and Border Protection, 13.1.2021, CBP Issues Region-Wide Withhold Release Order on Products Made by Slave Labor in Xinjiang, <https://www.cbp.gov/newsroom/national-media-release/cbp-issues-region-wide-withhold-release-order-products-made-slave> (3.6.2022)

102 International Trace Centre, Trademap, <https://www.trademap.org>

103 Siitä, miten Xinjiang-puuvilla päätyy globaaleihin tuotantoketjuihin puuvillasta valmistettujen välituotteiden viennin kautta ks. Sheffield Hallam Universityn julkaisema Laundering Cotton -raportti, <https://www.shu.ac.uk/helena-kennedy-centre-international-justice/research-and-projects/all-projects/laundered-cotton>

104 Ks. esim. Amy K. Lehr ja Mariefaye Bechrakis, 2019, Connecting the Dots in Xinjiang: Forced Labor, Forced Assimilation, and Western Supply Chains. Center for Strategic and International Studies (CSIS). Saatavilla osoitteessa: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/Lehr_ConnectingDotsXinjiang_interior_v3_FULL_WEB.pdf

kaikesta maailman luomupuuvillasta¹⁰⁵, ja siitä yli 98 prosenttia tuotetaan Xinjiangissa¹⁰⁶. Erityisesti Etelä-Xinjiangissa tuotettu, pitkäkuituinen puuvilla on tunnettu korkeasta laadustaan.

Kiina kontrolloi tiukasti matkustamista ja tiedonkulkua Xinjangiin ja sieltä pois. Tietoa Xinjiangin tilanteesta saadaan lähinnä alueelta paenneilta pakolaisilta sekä kiinalaisesta mediasta ja virallisista asiakirjoista. Toukokuussa 2022 laaja tietovuoto toi julki mm. poliisin ottamia valokuvia ja poliisin sisäistä toimintaohjeistusta¹⁰⁷. Eri lähteistä piirtyvä kuva on johdonmukainen, mutta ajantasaisen tiedon saaminen ja yksittäisten tapausten todentaminen riippumattomista lähteistä on haastavaa.

Tutkija Gene A. Buninin perustama tietokanta, Xinjiang Victims Database¹⁰⁸, sisältää tietoa tuhansista ihmisoikeusloukkausten uhreista uiguurien autonomisella alueella pääsääntöisesti vuoden 2017 jälkeen. Sheffield Hallam Universityn tutkijoiden mukaan tietokannassa on yli 500 todistajalausuntoa, jotka viittaavat pakkotyöhön, ja niistä osa liittyy pakkotyöhön puuvillan tuotannossa tai prosessoinnissa tai vaatteiden ja tekstiilien tuotannossa¹⁰⁹. Epäillyllä pakkotyöllä Xinjiangissa on neljä eri muotoa. Pakkotyötä teetetään (usein epäoikeudenmukaisessa) rikosoikeudellisessa prosessissa vankilaan tuomituilla vankeilla tai ns. uudelleen koulutusleireille mielivaltaisesti suljetuilla tai niiltä "valmistuneilla" henkilöillä. Pakkotyötä esiintyy myös virallisissa kehitys- ja köyhyysohjelmissä, joihin usein liittyy väestönsiirtoja joko Xinjiangin sisällä maaseudulta kaupunkeihin tai Xinjiangista muualle Kiinaan. Lisäksi Xinjiangissa on ollut käytössä uiguurien keskuudessa *hasharina* tunnettu pakkotyön muoto. Se tarkoittaa käytäntöä, jossa maaseudulla asuvia perheitä sakotetaan jos ne eivät luovuta työvoimaa julkisen sektorin töihin, kuten maataloustöihin tai infrastruktuurihankkeisiin (esim. teiden rakentamiseen). Työstä ei makseta, ja usein perheiden on itse kustannettava työhön liittyvät majoitus- ja matkakulut. On epäselvää, onko *hashar*

105 Textile Exchange, Organic Cotton Market Report 2021, s. 5, saatavilla osoitteessa: https://textileexchange.org/wp-content/uploads/2021/07/Textile-Exchange_Organic-Cotton-Market-Report_2021.pdf. Aiemmin Kiinan osuus oli noin 17 prosenttia; tästä huolimatta se on edelleen maailman toiseksi suurin luomupuuvillan tuottajamaa Intian jälkeen.

106 Textile Exchange, Organic Cotton Market Report 2020, s. 53

107 Ks. esim. Yle, 24.5.2022, Sorto sai kasvot, <https://yle.fi/uutiset/3-12386159> (viitattu 6.6.2022)

108 Ks. Xinjiang Victims Database, <https://shahit.biz/eng/>

109 Ks. esim. Adrian Zenz, 2021, Coercive Labor in Xinjiang: Labor Transfer and the Mobilization of Ethnic Minorities to Pick Cotton. The New Lines Institute for Strategy and Policy. Saatavilla osoitteessa: <https://newlinesinstitute.org/wp-content/uploads/20201214-PB-China-Cotton-NISAP-2.pdf> ja Laura T. Murphy, et al., 2021, Laundering Cotton: How Xinjiang Cotton is Obscured in International Supply Chains. Sheffield Hallam University, <https://www.shu.ac.uk/helena-kennedy-centre-international-justice/research-and-projects/all-projects/laundered-cotton> (viitattu 3.6.2022)

edelleen käytössä tai miten laajasti. Myös esimerkiksi koululaisia on lähetetty työskentelemään puuvillapelloille osana järjestelmää.¹¹⁰

Kiina on kiistänyt syytökset uiguureilla teetetävästä pakkotyöstä. Kiinan mukaan esimerkiksi uudelleen koulutusleireissä oli kyse ammatillisesta koulutuksesta, ja leirejä on suljettu niillä olleiden henkilöiden "valmistuttua". Tutkijoiden mukaan ainakin osa leireistä on kuitenkin vain muutettu nimellisesti esimerkiksi tehtäiksi, ja leireillä olleet ihmiset on suurilta osin joko tuomittu vankilaan (joihin liittyy myös pakkotyön riski) tai heidät on työllistetty pakkotyöhön viranomaisten osoittamaan työpaikkaan "valmistumisensa" jälkeen tai osana virallisia kehitys- ja köyhyysohjelmia¹¹¹. Kiina on myös pyrkinyt osoittamaan väitteet puuvillapelloilla teetetystä pakkotyöstä perättömiksi muun muassa korostamalla puuvillan mekaanisen sadonkorjuun merkitystä. Virallisten tilastojen mukaan yli 90 prosenttia Pohjois-Xinjiangissa kasvatetusta puuvillasta korjataan mekaanisesti. Tämä ei kuitenkaan kerro koko totuutta, sillä Etelä-Xinjiangissa mekaanisen sadonkorjuun osuus on huomattavasti pienempi.¹¹²

Huhtikuussa 2022 Kiina ratifioi Kansainvälisen työjärjestö ILO:n pakkotyön kieltoa koskevat perussopimukset¹¹³. Kiinan ratifiointipäätöstä on pidetty yrityksenä edistää EU:n ja Kiinan välistä investointisopimusta¹¹⁴. Sopimuksen viimeistelemineen keskeytyi viime metreillä vuonna 2021 seitsemän vuotta kestäneiden neuvottelujen päätteeksi Kiinan asetettua vastapakoitteita mm. europarlamentaarikkoja vastaan. Kiinan toimet olivat vastaus EU:n ensin asettamille Kiinaa koskeville pakotteille, joita perusteltiin Xinjiangin ihmisoikeustilanteella.¹¹⁵

110 Ibid. Ks. myös esim. Amnesty International, 2021, 'Like We Were Enemies in a War': China's Mass Internment, Torture, and Persecution of Muslims in Xinjiang, saatavilla osoitteessa: https://xinjiang.amnesty.org/wp-content/uploads/2021/06/ASA_17_4137-2021_Full_report_ENG.pdf, Human Rights Watch, 2021, "Break Their Lineage, Break Their Roots": China's Crimes against Humanity Targeting Uyghurs and Other Turkic Muslims, <https://www.hrw.org/report/2021/04/19/break-their-lineage-break-their-roots/chinas-crimes-against-humanity-targeting>, World Uyghur Congress, 2016, Forced Labour in East Turkestan: State-Sanctioned Hashar System, saatavilla osoitteessa: https://www.uyghurcongress.org/en/wp-content/uploads/2016/11/Forced_Labour_in_East_Turkestan-WUC.pdf ja Amnesty International, 2009, China: Uighur ethnic identity under threat in China, <https://www.amnesty.org/en/documents/asa17/010/2009/en/> (viitattu 3.6.2022)

111 Ks. esim. The Diplomat, 13.10.2021, Darren Byler on Life in Xinjiang, 'China's High-Tech Penal Colony', <https://thediplomat.com/2021/10/darren-byler-on-life-in-xinjiang-chinas-high-tech-penal-colony/> (viitattu 6.6.2022)

112 Ks. esim. Amy Lehr, 2020, Addressing Forced Labor in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region. Center for Strategic and International Studies (CSIS). Saatavilla osoitteessa: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/200730_Lehr_XinjiangUyghurForcedLabor_brief_FINAL_v2.pdf ja Laura T. Murphy, et al., 2021, Laundering Cotton

113 ILO, 20.4.2022, ILO welcomes China's move towards the ratification of two forced labour Conventions, https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_842739/lang--en/index.htm (viitattu 3.6.2022)

114 Ks. esim. South China Morning Post, 11.4.2022, China to ratify forced labour conventions in 'major signal' to EU <https://www.scmp.com/news/china/politics/article/3173909/china-ratify-forced-labour-conventions-major-signal-eu> (viitattu 3.6.2022)

115 Ks. esim. Yle, 20.5.2021, Euroopan parlamentti ei aio edetä EU:n ja Kiinan investointisopimuksessa ennen kuin Kiina purkaa EU-pakotteet, <https://yle.fi/uutiset/3-11941559> (viitattu 3.6.2022)

Xinjiangista hankintoja tehneitä vaatebrändejä vastaan on Euroopassa käynnistetty rikosoikeudellisia prosesseja ainakin Ranskassa, Saksassa ja Alankomaissa¹¹⁶. Vireillepanijoiden mukaan Xinjiangiin ulottuvien hankintaketjijensa kautta yritykset hyötyvät taloudellisesti uiguureilla teetetystä pakkotyöstä, ja ne voivat siten olla osallisina rikoksissa ihmisyyttä vastaan. Ko. prosessit eivät ole toistaiseksi johtaneet tuomioihin vaan niiden käsittely on vielä kesken.

Xinjiangin tilanne on pakottanut myös puuvillan vastuullisuusvalvontajärjestelmät reagoimaan. Maailman suurin puuvillasertifointi Better Cotton Initiative BCI ilmoitti lopettaneensa puuvillatuottajien lisensoinnit Xinjiangissa maaliskuussa 2020, koska Xinjiangin "toimintaympäristö estää uskottavan vaatimustenmukaisuuden valvonnan ja lisensoinnin". Saman vuoden lokakuussa BCI ilmoitti ajavansa alas myös muut tilatason toimintonsa, kuten tuottajille suunnatut koulutukset, alueella, koska "syytökset pakkotyöstä ja muista ihmisoikeusloukkauksista alueella jatkuivat".¹¹⁷ Aiemmin noin 20 prosenttia Better Cotton -puuvillasta oli tullut Xinjiangista¹¹⁸. Kuitenkin vielä ainakin loppuvuodesta 2021 BCI:llä oli edelleen useita Xinjiangissa toimivia yritysjäseniä, ml. kehräämöitä¹¹⁹. Kesällä 2021 Kiinan puuvillantuottajien yhdistys China Cotton Association¹²⁰ ilmoitti valmistelevänsä omaa kestävän puuvillan sertifiointijärjestelmäänsä vastalauseena kansainvälisille sertifiointijärjestelmille, erityisesti Xinjiangista vetäytyneelle BCI:lle¹²¹.

Vaikka BCI lopetti puuvillantuottajien lisensoinnit Xinjiangissa jo maaliskuussa 2020 on hyvin mahdollista, että BCI-logolla merkittyjen vaatteiden valmistuksessa on käytetty Xinjiang-puuvillaa. Tämä johtuu siitä, että BCI käyttää ns. massabalanssia sertifioidun puuvillan seurantaan tuotantoketjuissa. Massabalanssi (ks. luku 3.4) mahdollistaa sertifioidun puuvillan sekoittamisen ei-sertifioidun puuvillan kanssa prosessoinnin aikana. Koska sertifioidun ja sertifioimattoman puuvillan sekoittaminen on sallittua, on jopa mahdollista,

116 European Center for Constitutional and Human Rights ECCHR, 12.4.2021, Forced labor of Uyghurs: NGOs file complaint against multinationals in France, <https://www.ecchr.eu/en/press-release/forced-labor-of-uyghurs-ngos-file-complaint-against-multinationals-in-france/>, 5.9.2021, Forced labor of Uyghurs: German textile brands and retailers allegedly complicit in crimes against humanity, <https://www.ecchr.eu/en/press-release/forced-labor-uyghurs-german-textile-brands/> ja 2.12.2021, Human rights violations off the rack: Dutch and US brands allegedly rely on forced labor, <https://www.ecchr.eu/en/press-release/human-rights-violations-off-the-rack/> (viitattu 3.6.2022)

117 Lausunnot on sittemmin poistettu BCI:n verkkosivuilta. Ne löytyvät kuitenkin vielä verkkoarkistosta, ks. <https://web.archive.org/web/20200406133437/https://bettercotton.org/where-is-better-cotton-grown/china/> ja <https://web.archive.org/web/20201123192840/https://bettercotton.org/bci-to-cease-all-field-level-activities-in-the-xinjiang-uyghur-autonomous-region-of-china/>

118 Ks. esim. Finnwatch, 29.3.2020, Uiguureihin kohdistuvat sortotoimet vaativat toimenpiteitä Kiinassa toimivilta yrityksiltä, <https://finnwatch.org/fi/tutkimukset/714-uiguureihin-kohdistuvat-sortotoimet-vaativat-toimenpiteita-kiinassa-toimivilta-yrityksilta>

119 European Center for Constitutional and Human Rights ECCHR, 2021, Organic and "more sustainable"?, saatavilla osoitteessa: https://www.ecchr.eu/fileadmin/user_upload/_ECCHR_PP_XINJIANG_PF.pdf

120 Ks. China Cotton Association, <http://english.china-cotton.org/index/ewshow/MSTUag5BeQkFRVgIeQ>

121 Global Times, 17.6.2021, Chinese cotton industry launches program to counter Western crackdown on Xinjiang exports, <https://www.globaltimes.cn/page/202106/1226394.shtml> (viitattu 3.6.2022)

ettei yksittäisessä BCI-logolla merkityssä vaatteessa ole lainkaan sertifioitua puuvillaa. Xinjiangissa tuotettua puuvillaa voi sekoittaa Better Cotton -puuvillaan niin Xinjiangissa toimivissa kehräämöissä kuin Xinjiangin ulkopuolelle sijoittuneissa kehräämöissä, jotka ovat BCI:n jäseniä ja voivat siksi olla osa Better Cotton -tuotantoketjua.¹²² Sen lisäksi, että kehräämöt voivat käyttää Xinjiang-puuvillaa on myös mahdollista, että ne ovat itse työllistäneet työntekijöitä virallisten kehitys- ja koulutusohjelmien kautta ja altistuneet myös sitä kautta pakkotyölle. BCI:n jäsenten tulee sitoutua muun muassa ihmisarvoisen työn periaatteisiin ja Kansainvälisen työjärjestö ILO:n perussopimukseen¹²³. BCI voi erottaa jäsenen jos jäsen toimii sitoumuksen vastaisesti ja jäsenen toiminta esimerkiksi uhkaa BCI:n mainetta. Mutta BCI ei kuitenkaan auditoi sen jäseniä em. sitoumusta vasten¹²⁴. Jäsenten valvonta kattaa vain massabalanssijärjestelmän hallinnointiin liittyviä näkökohtia¹²⁵.

Xinjiangissa teetetävä pakkotyö liittyy keskeisesti myös luomusertifioituun puuvillaan (ks. luomusertifiointien haasteista myös luvut 5.2 ja 5.3). Suomen markkinoilla kuluttaja törmää useasti esimerkiksi GOTS-merkkiin, joka viittaa luomukuiduista valmistettujen tekstiili- ja vaatetuotteiden sertifiointijärjestelmään. GOTS ei itse sertifioi puuvillan tuotantoa¹²⁶ vaan ainoastaan sen prosessointia ja siitä valmistettujen tuotteiden muuta tuotantoketjua "sadonkorjuun jälkeen".

Ihmisoikeusjärjestö European Center for Constitutional and Human Rights ECCHR huomautti joulukuussa 2021, että myös useat GOTS-sertifioidut toimijat sijaitsevat Xinjiangissa¹²⁷. GOTS:n mukaan ne ovat kaikki auditoituja ja täyttävät mm. GOTS:n pakkotyön kieltävät kriteerit. Kyseiset toimijat auditoinut auditointiyritys Control Union Certifications CUC on kuitenkin päättänyt lopettaa auditoinnit Xinjiangissa, "koska poliittinen tilanne ei enää ole suotuisa objektiivisille ja riippumattomille auditoinneille". Tämä tarkoittaa, että Xinjiangissa sijaitsevat GOTS-sertifioidut toimijat eivät voi uusia sertifiointejaan niiden eräytyessä, eivätkä uudet toimijat voi hankkia GOTS-sertifiointia. GOTS:n mukaan Xinjiangissa oli huhtikuussa 2022 enää yksi GOTS-sertifioitu tuotantolaitos, jonka sertifiointi eräännyty elokuussa 2022.¹²⁸ Tämä ei kuitenkaan vielä ratkaise ongelmaa, sillä GOTS hyväksyy edelleen IFOAM-standardien (ks. luku 5.3 s. 80) mukaisesti luomuksi todennetut

122 ECCHR, 2021, Organic and "more sustainable"?

123 BCI, Member Code of Practice, saatavilla osoitteesta: <https://bettercotton.org/wp-content/uploads/2021/08/Better-Cotton-Member-Code-of-Practice-2021.pdf>

124 BCI, Terms of Membership, saatavilla osoitteesta: https://bettercotton.org/wp-content/uploads/2021/08/BCI-Terms-of-Membership_August-2021.pdf

125 BCI, Better Cotton Chain of Custody Guidelines version 1.4, saatavilla osoitteesta: <https://bettercotton.org/wp-content/uploads/2020/07/Better-Cotton-CoC-Guidelines-V1.4-Final-July-2020.pdf>

126 GOTS hyväksyy luomuksi luonnonkuidut, jotka on sertifioitu minkä tahansa IFOAM:n luomustandardien perheeseen luomustandardin mukaisesti (ks. s. 80-81), ml. Kiinan viranomaisten ylläpitämä luomusertifiointi.

127 ECCHR, 2021, Organic and "more sustainable"?

128 GOTS:n edustaja, sähköposti 26.4.2022

kuidut, ml. Kiinan viranomaisten Xinjiangissa valvomat kuidut. Kuten edellä on todettu, lähes kaikki luomupuuvilla Kiinassa kasvatetaan Xinjiangissa. Voidaankin pitää todennäköisenä, että GOTS-sertifioidut kiinalaiset toimijat, jotka prosessoivat puuvillaa muualla Kiinassa, käyttävät ainakin osin Xinjiangissa tuotettua puuvillaa. GOTS:n mukaan sellaisten kuitujen käyttö GOTS-sertifioiduissa tuotteissa on kiellettyä, joiden tuotannossa on todistetusti ja systemaattisesti rikottu Kansainvälisen työjärjestö ILO:n perussopimuksissa määriteltyjä oikeuksia¹²⁹. Heinäkuusta 2022 lähtien se myös edellyttää, että tieto tuotteessa käytettyjen kuitujen alkuperästä sisällytetään transaktiosertifikaatteihin¹³⁰. GOTS:n mukaan tämä mahdollistaa sen, että ostajayritykset voivat hankintapäätöksissään ottaa huomioon tiedot kuitujen alkuperästä.¹³¹

GOTS ei kuitenkaan ole kieltänyt kaiken Xinjiangissa tuotetun puuvillan käyttöä, vaan sen mukaan auditointiyritykset voivat kieltää tietyt kuidut GOTS-sertifioiduissa tuotantoketjuissa niiden omien riskiarviointien perusteella. GOTS:n mukaan se tarjoaa auditointiyrityksille kattavat työkalut tätä varten, mutta on epäselvää, mitä tämä käytännössä tarkoittaa. Lukuisat toimijat pitävät pakkotyön käytön uskottavaa valvontaa Xinjiangissa tällä hetkellä mahdottomana¹³².

Xinjiang-puuvillan välttäminen konventionaalisilla puuvilla- ja tekstiilimarkkinoilla onkin käytännössä haasteellista, vaikka ketjua yritettäisiin kontrolloida kielloilla tai yleisimmillä sertifioinneilla. Esimerkiksi toukokuussa 2022 saksalainen julkisrahoitteinen tv-kanava Das Erste osoitti isotooppianalyysin keinoin Adidaksen, Hugo Bossin ja Puman vaatteissa käytetyn Xinjiang-puuvillaa¹³³. Adidas, Hugo Boss ja Puma ovat kaikki BCI:n jäseniä¹³⁴. Ne

129 GOTS Standard, version 6.0, 1 March 2020 (voimassa 1.3.2021 lähtien), kohdat 2.2.1 ja 2.2.2, saatavilla osoitteessa: https://global-standard.org/images/resource-library/documents/standard-and-manual/gots_version_6_0_en1.pdf

130 GOTS, Policy for Issuance of Transaction Certificates, Version, 3.0 6 October 2021 (voimassa 1.7.2022 lähtien), saatavilla osoitteessa: https://global-standard.org/images/resource-library/documents/certificate-policies-and-templates/Policy_for_the_Issuance_of_Transaction_Certificates_v_3.0.pdf

131 GOTS:n edustaja, sähköposti 13.6.2022

132 Ks. esim. Fair Labor Association, 23.12.2020, FLA statement on sourcing from China, saatavilla verkkoarkistosta osoitteesta <https://web.archive.org/web/20210412230228/https://www.fairlabor.org/blog/entry/fla-statement-sourcing-china#.X-jNTiLcdZE.twitter>, Forced Labor Risk in Xinjiang, China, <https://www.fairlabor.org/report/forced-labor-risk-xinjiang-china-0>; Wall Street Journal, 21.9.2020, Auditors to Stop Inspecting Factories in China's Xinjiang Despite Forced-Labor Concerns, <https://www.wsj.com/articles/auditors-say-they-no-longer-will-inspect-labor-conditions-at-xinjiang-factories-11600697706>; UN News, 29.3.2021, Rights experts concerned about alleged detention, forced labour of Uyghurs in China <https://news.un.org/en/story/2021/03/1088612> (viitattu 14.6.2022)

133 Das Erste, 5.5.2022, Adidas, Hugo Boss, Puma: Baumwolle aus Zwangsarbeit?, <https://daserste.ndr.de/panorama/archiv/2022/Adidas-Hugo-Boss-Puma-Baumwolle-aus-Zwangsarbeit,zwangsarbeit262.html> (viitattu 3.6.2022)

134 BCI, Find members, <https://bettercotton.org/membership/find-members/> (viitattu 10.6.2022)

ovat kaikki myös aiemmin ilmoittaneet, ettei niillä ole suoria tavarantoimittajia tai sopimuskumppaneita Xinjiangissa¹³⁵.

Jotta Xinjiang-puuvillan päätyminen globaaleihin tuotantoketjuihin voitaisiin estää, tulee vaatteiden ja tekstiilien tuotantoketjujen olla fyysisesti jäljitettävissä puuvillan viljelytilalle asti. Puuvillan jäljitettävyydessä on kuitenkin vielä haasteita. Fyysinen jäljitettävyys on esimerkiksi kallista, koska fyysisesti jäljitettävissä oleva puuvilla on käsiteltävä erillään muusta puuvillasta jokaisessa tuotantovaiheessa viljelytilalta lähtien. Puuvillan ja puuvillatuotteiden sertifiointijärjestelmistä sekä BCI että GOTS ovatkin molemmat ilmoittaneet panostavansa järjestelmien jäljitettävyyden kehittämiseen, ja esimerkiksi BCI pyrkii kehittämään seurantajärjestelmiä, jotka tukevat puuvillan jäljitettävyyttä (*“full traceability”*) tuotteiden koko arvoketjussa. Tällä hetkellä kenties helpoin tapa kuluttajille välttää Xinjiang-puuvillaa on kuitenkin valita Reilun kaupan puuvilla -merkillä merkitty tuote, sillä Reilu kauppa ei sertifioi lainkaan Kiinassa tuotettua puuvillaa eikä se salli massabalanssin käyttöä Reilun kaupan merkillä varustetuissa tuotteissa¹³⁶.

Uzbekistan ei enää tuota puuvillaa pakkotyöllä

Puuvillan tuotannon historia ja nykyisyys ovat pakko- ja lapsityön tahrimia. Yhdysvaltojen työministeriön mukaan puuvillan tuotantoon liittyy pakko- tai lapsityövoimaa noin 15 maassa, ml. neljässä viidestä puuvillan suurimmista tuottajamaista, eli Kiinassa, Intiassa, Brasiliassa ja Pakistanissa¹³⁷. Listalla on ollut myös Uzbekistan, joka on maailman kuudenneksi suurin puuvillan tuottajamaa¹³⁸.

Uzbekistanissa puuvillan tuotantoon liittyvän pakkotyön takana ovat olleet sekä valtio että paikallisviranomaiset. Valtio on asettanut paikallistasolle puuvillan tuotantoon liittyviä tavoitteita, joiden saavuttamiseksi paikalliset viranomaiset ovat pakottaneet julkisen sektorin työntekijöitä sekä esimerkiksi koululaisia työskentelemään puuvillan sadonkorjuussa.

135 Hugo Boss, Statement on the Chinese region of Xinjiang, https://group.hugoboss.com/fileadmin/media/pdf/sustainability/company_commitments_EN/HUGO_BOSS_Statement_on_Xinjiang.pdf, Puma's response to the report by ASPI, <https://about.puma.com/en/sustainability/social/pumasresponsetoaspi> ja Adidas, Modern slavery statement looking back at 2019, https://www.adidas-group.com/media/filer_public/52/b7/52b75d25-1b7f-4071-b810-8e3fd4c97350/modern_slavery_progress_report_looking_back_at_2019.pdf

136 Reilu kauppa, puhelinkeskustelu 6.6.2022. Reilusta kaupasta poiketen Cotton made in Africa CmiA sertifioi puuvillantuotantoa vain Afrikassa, mutta CmiA-sertifioidun puuvillan kehäys langaksi ja sen jatkojalostus kankaaksi ja vaatteiksi voi kuitenkin tapahtua esimerkiksi Kiinassa. CmiA-sertifioidun puuvillan prosessointiketjuun on kuulunut myös Xinjiangissa toimivia kehäämöitä, mutta CmiA on ilmoittanut lopettavansa yhteistyön niiden kanssa Xinjiangin tilanteen takia. CmiA, kuten BCI, käyttää massabalanssijärjestelmää sertifioidun puuvillan seurantaan tuotantoketjuissa. Näin ollen on edelleen mahdollista, että puuvillan prosessointivaiheessa toimijat muualla Kiinassa sekoittavat CmiA-sertifioitua puuvillaa Xinjiang-puuvillan kanssa. Ks. ECCHR, 2021, Organic and "more sustainable"?

137 Ks. List of Goods Produced by Child Labor or Forced Labor, <https://www.dol.gov/agencies/ilab/reports/child-labor/list-of-goods>

138 Statista, Leading cotton producing countries worldwide in 2020/2021

Kansainvälinen työjärjestö ILO on tarkkaillut puuvillan sadonkorjuuta Uzbekistanissa vuodesta 2013 lähtien¹³⁹. Kansalaisjärjestöt ja ILO ovat myös tehneet töitä pakkotyöhön liittyvien asenteiden, käytäntöjen ja lainsäädännön muuttamiseksi. Maaliskuussa 2022 ILO julisti vuoden 2021 ensimmäiseksi rakenteellisesta pakko- ja lapsityöstä vapaaksi puuvillan sadonkorjuuksi Uzbekistanissa vuoden 2009 jälkeen. ILO:n tarkkailijoiden mukaan vuoden 2021 sadonkorjuun yhteydessä oli nähtävissä myös merkkejä esimerkiksi palkkaukseen liittyvistä kollektiivisista neuvotteluista, ja merkittävälle osalle työntekijöistä maksettiin maan minimipalkkaa korkeampaa palkkaa.¹⁴⁰

Valtion harjoittaman systemaattisen pakkotyön vuoksi uzbekistanilainen puuvilla on ollut kansainvälisen boikottikampanjan kohteena vuodesta 2011. Boikottiin on osallistunut yli 330 yritystä, ml. H&M, Lindex ja Inditex¹⁴¹. Maaliskuussa 2022 Cotton Campaign ja Uzbekistanin hallitus yhdessä julistivat boikottikampanjan päättyneeksi¹⁴².

5.2 Luomupuuvillan viranomaisvalvontaan ei voi kaikissa maissa luottaa

Luomu tarkoittaa valvotusti luonnonmukaista tuotantotapaa. Tavanomaisesti tuotetun puuvillan korvaaminen luomupuuvillalla vähentää puuvillantuotannon kasvihuonekaasupäästöjä ja muita haitallisia ympäristövaikutuksia¹⁴³.

EU:ssa luomutuotantoa säädellään asetuksella, joka kattaa tilanhoidon ja elintarviketuotannon sekä luomutuotteiden jakelun ja markkinoinnin. EU:n luomuasetuksen tavoitteena on edistää ympäristönsuojelua ja biologista monimuotoisuutta sekä lisätä kuluttajien luottamusta luomutuotteisiin. EU:n luomuasetuksen piiriin kuuluvat lähinnä maataloustuotteet sekä niistä jalostetut elintarvikkeet ja rehu. Karstaamaton ja kampaamaton ns.

139 Ks. Third Party Monitoring on Child and Forced Labour in Uzbekistan, https://www.ilo.org/moscow/projects/WCMS_704979/lang--en/index.htm

140 ILO, 1.3.2022, Uzbek cotton is free from systemic child labour and forced labour, https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_838396/lang--en/index.htm (viitattu 3.6.2022)

141 Uzbek Cotton Pledge Signatories as of Pledge Lift on March 10, 2022, <https://www.sourcingnetwork.org/cotton-pledge-signatories-complete-list> (viitattu 3.6.2022)

142 Cotton Campaign - Government of Uzbekistan Joint Statement on Ending the Call for a Global Boycott of Uzbek Cotton, <https://www.cottoncampaign.org/news/cotton-campaign-government-of-uzbekistan-joint-statement-on-ending-the-call-for-a-global-boycott-of-uzbek-cotton> (viitattu 3.6.2022)

143 Ks. esim. Suomen tekstiili & muoti, 2021, Suomalaisen tekstiili- ja muotialan globaalit ilmastovaikutukset, s. 16, saatavilla osoitteessa: https://www.stjm.fi/wp-content/uploads/2021/12/Suomalaisen-tekstiili-ja-muotialan-globaalit-ilmastovaikutukset_final.pdf

raakapuuvilla lisättiin EU:n luomuasetuksen piiriin vuonna 2018.¹⁴⁴ Suomessa luomusääntelyn noudattamista valvovat Ruokavirasto ja muut viranomaiset kuten ely-keskukset, Valvira ja tullit¹⁴⁵. Vain viranomaisvalvonnan piiriin kuuluva toimija voi merkitä luomuasetuksen piiriin kuuluvat tuotteet luomuksi myyntinimessä ja aineosaluettelossa ja käyttää valmiiksi pakatuissa tuotteissa EU:n luomutunnusta eli eurolehteä.¹⁴⁶

EU:n luomuasetus kattaa myös EU-alueen ulkopuolella tuotettujen asetuksen piiriin kuuluvien luomutuotteiden kolmansissa maissa tapahtuvan luomuvalvonnan ja tuonnin EU:n sisämarkkinoille. Tuontituotteiden tulee täyttää EU:n asettamat kriteerit, jotta niitä voidaan EU-alueella markkinoida luomuna. Kuluttaja, joka Suomessa ostaa luomumerkityn elintarvikkeen, voikin periaatteessa luottaa siihen, että sekä tuotteen alkutuotanto että sen koko muu valmistus- ja prosessointiketju täyttävät luomutuotannolle asetetut kriteerit. Luomupuuvillaa sisältävien vaatteiden ja tekstiilien globaaleissa tuotantoketjuissa näin ei kuitenkaan aina ole, sillä luomupuuvillasta valmistetut EU-alueelle tuotavat valmisvaatteet ja -tekstiilit eivät ole EU:n luomuasetuksen piirissä.

Tulli osallistuu luomutuotteiden tuonnin valvontaan. Tulli saattaa esimerkiksi ottaa näytteitä tuontituotteista selvittääkseen, onko niiden tuotannossa mahdollisesti käytetty luomutuotannossa kiellettyjä kemikaaleja. Koska luomukuiduista valmistettujen vaatteiden ja tekstiilien tuonti ei kuulu EU:n luomuasetuksen piiriin, ei tullit kuitenkaan testaa niitä systemaattisesti¹⁴⁷. EU:n uuden elintarvikeketjun virallista valvontaa koskevan asetuksen¹⁴⁸ toimeenpanon myötä tullissa on panostettu petosvalvontaan elintarvikkeiden tuotannossa. Tullissa on tunnistettu tarve petosvalvonnan kehittämiseksi myös kulutustavaroissa, joissa voi myös esiintyä petoksellista toimintaa (esim. tuoteväärännökset).¹⁴⁹

144 Ks. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/848, annettu 30 päivänä toukokuuta 2018, luonnonmukaisesta tuotannosta ja luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden merkinnöistä ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 834/2007 kumoamisesta, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:32018R0848> ja European Commission, Organic Action Plan, <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/organic-farming/organic-action-plan> (viitattu 2.6.2022). EU:n luomulainsäädäntöä sovelletaan maataloudesta peräisin oleviin tuotteisiin ja tiettyihin läheisesti maatalouteen liittyviin tuotteisiin esim. elintarvikkeet, kasvit, eläimet (ml. viljellyt vesieliöt ja mehiläiset), mehiläisvaha, karstaamaton puuvilla, karstaamaton villa, rehut sekä tietyin edellytyksin luonnosta kerätyt kasvit ja kasvituotteet.

145 Ruokavirasto, Luonnonmukaisen tuotannon valvontajärjestelmät Suomessa, <https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/elintarvikeala/luomutuotteet/valvonta/valvontajärjestelmät/> (viitattu 7.6.2022). Ahvenanmaalla luomutuotantoa valvoo Ahvenanmaan maakuntahallitus.

146 Ruokavirasto, Luomutuotteiden valmistus ja myynti, <https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/elintarvikeala/luomutuotteet/> (viitattu 2.6.2022)

147 Tulli testaa tuotteita myös kuluttajaturvallisuuden näkökulmasta. Kuluttajaturvallisuuslaki kattaa kulutustavaroista ja kuluttajapalveluista aiheutuvat terveys- ja omaisuusvaarat, mutta käytännössä mahdollisten kemikaalijäämien vaatteiden ja tekstiilien aiheuttama terveysriski on vaikea osoittaa, kun sääntelyä ei ole. Tästä syystä luomuvaatteiden ja -tekstiilien testaus myös kuluttajaturvallisuuslain näkökulmasta on käytännössä hyvin vähäistä. Kuluttajansuojalaki kieltää mm. harhaanjohtavat väitteet tuotteiden markkinoinnissa, mutta tullit ei ole kuluttajansuojalain valvonnassa toimivaltainen viranomaisena.

148 Ks. Elintarvikeketjua koskevien EU:n sääntöjen täytäntöönpano, <https://eur-lex.europa.eu/FI/legal-content/summary/enforcing-eu-rules-for-the-agri-food-chain.html> (viitattu 7.6.2022)

149 Tulli, Jonna Neffling, puhelinkeskustelu 7.6.2022

EU:ssa on käytössä myös tekstiiliasetus, joka määrittää, miten vaatteiden ja tekstiilien kuitukoostumus on ilmoitettava kuluttajalle¹⁵⁰. Luomu-termin käyttö kuitumerkintöjen yhteydessä ei kuitenkaan kuulu tekstiiliasetuksen piiriin. Toisin sanoen, luomu-termiä saa EU:ssa käyttää vaatteiden ja tekstiilien markkinoinnissa ilman vaatimusta osoittaa, että niiden koko tuotantoketjussa on noudatettu luonnonmukaista tuotantotapaa. Kuluttajia ei kuitenkaan saa johtaa harhaan.

Käytännössä niin EU:n luomuasetuksen piiriin kuuluvien kuin sen piiriin kuulumattomien luomutuotintootteiden tuotantoa valvotaan tuotantomaassa yleensä kansallisten viranomaisten (tai viranomaisten hyväksymien tarkastuslaitosten) toimesta¹⁵¹. Luomuasetuksen piiriin kuuluvien luomutuotteiden osalta Euroopan komissio on määritellyt maakohdaisesti ne kolmansien maiden luomustandardit, joiden mukaisesti luomuksi varmennetun tuotannon se katsoo vastaavan EU:n luomuasetuksen vaatimuksia. Lisäksi komissio on julkaissut listan sen hyväksymistä tarkastuslaitoksista, jotka voivat tehdä tuontituotteiden luomuvalvontaa tuotantomaissa.¹⁵² Tiedot käytetystä standardista ja valvontaa suorittavasta tarkastuslaitoksesta on merkittävä kuluttajatuotteeseen.

Yksi komission hyväksymistä luomutuotteita tuottavista kolmansista maista on Intia, joka tuottaa noin puolet kaikesta maailman luomupuuvillasta¹⁵³. Intian kansallisen luomuvalvonnan uskottavuus on viime vuosina joutunut huonoon valoon. Loppuvuodesta 2021 komissio päätyi täytäntöönpanoasetuksella kieltämään viiden¹⁵⁴ tarkastuslaitoksen valvomien jalostamattomien kasvituotteiden tuonnin Intiasta EU:hun¹⁵⁵. Päätöksen taustalla oli kyse etyleenioksidin saastuttamista väitetysti luonnonmukaisista seesaminsiemienistä, mutta tapauksen katsottiin asettavan kyseenalaiseksi koko Intian kansallisen luomuvalvonnan toimivuuden. Komission täytäntöönpanoasetuksessa todetaan esimerkiksi, että "Intian toimivaltaisen viranomaisen valvonnassa olevien tarkastuslaitosten valvontajärjestelmän puutteiden perimmäisten syiden käsittelemättä jättäminen sekä kyseisten tar

150 Tekstiilituotteiden merkinnät, https://europa.eu/youreurope/business/product-requirements/labels-markings/textile-label/index_fi.htm (viitattu 2.6.2022)

151 Sääntelypohjaisten luomustandardien lisäksi on olemassa myös yksityisen sektorin luomustandardeja, ks. s. 80

152 Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2021/2325 sellaisten kolmansien maiden luettelon sekä sellaisten valvontaviranomaisten ja tarkastuslaitosten luettelon vahvistamisesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 2018/848 mukaisesti, joille on myönnetty neuvoston asetuksen (EY) N:o 834/2007 33 artiklan 2 tai 3 kohdan nojalla luonnonmukaisten tuotteiden unioniin tuontia koskeva hyväksyntä, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R2325> (viitattu 2.6.2022)

153 Textile Exchange, Organic Cotton Market Report 2021, s. 5, saatavilla osoitteessa: https://textileexchange.org/wp-content/uploads/2021/07/Textile-Exchange_Organic-Cotton-Market-Report_2021.pdf

154 Ko. viisi tarkastuslaitosta ovat Control Union CU Inspections India Pvt Ltd, Ecocert India Pvt Ltd, Indian Organic Certification Agency (Indocert), Lacon Quality Certifications Pvt Ltd ja OneCert International Private Limited.

155 Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2021/2325. Ecocert India on haastanut komission päätöksen, ks. Kanne 7.3.2022 – Ecocert India v komissio, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:62022TN0123&from=EN> (viitattu 2.6.2022)

kastuslaitosten ja toimivaltaisten viranomaisten toteuttamien korjaavien toimenpiteiden epäasianmukaisuus vaarantavat tarkastusten ja valvonnan toimivuuden.”

Toinen luomupuuvillan tuotannon uskottavuutta Intiassa nakertava ongelma liittyy sertifi-kaattien väärentämiseen (ks. lisää luvussa 5.3). Yhdysvaltojen viranomaiset sanoutuivat jo tammikuussa 2021 irti Intian viranomaisten kanssa solmimastaan luomuvalvonnan tun-nustamissopimuksesta. Yhdysvaltojen mukaan Intian luomuvalvontaa tulee tehostaa sen uskottavuuden varmistamiseksi¹⁵⁶.

Kansallisen luomuvalvonnan ongelmat heijastuvat suoraan kaupallisten vaate- ja tekstiilia-lan luomusertifiointien toimintaan, sillä useat niistä ovat alkutuotannon valvonnan sijaan keskittyneet on alkutuotannon valvonnan sijaan keskittynyt vain puuvillan jäljitettävyyteen tuotantoketjuissa. Näitä haasteita käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa.

5.3 Luomuvaate ja -tekstiilistandardit eivät valvo alkutuotantoa

Luomukuiduista valmistettuja vaatteita ja tekstiilejä sertifioidut muun muassa Global Organic Textile Standard GOTS sekä Organic Content Standard OCS, jotka näkyvät yleisesti myös Suomen kuluttajamarkkinoilla. Molemmat sertifiointit seuraavat luomukuitujen kul-kua tuotantoketjussa ja verifioivat luomukuitujen määrän lopullisessa valmistuotteessa. Käytännössä luomusertifioidun raaka-aineen kulkua vaatteiden ja tekstiilien tuotantoket-juissa valvotaan tuote-erille myönnettyjen tarkastus- tai transaktiosertifiointien avulla, jotka kulkevat tuotantoketjun toimijalta toiselle tuote-erien mukana. Luomutuotteet tulee jokaisessa ketjun vaiheessa käsitellä tavanomaisesta tuotannosta erillään, ja sertifiointijär-jestelmät verifioivat toimijoiden prosessit, joilla ne varmistavat erilliskäsittelyn.

OCS ei aseta kriteereitä luomukuitujen prosessoinnille¹⁵⁷. GOTS-standardi¹⁵⁸ puolestaan sisältää luomukuiduista valmistettujen tuotteiden prosessoinnin ja tuotannon sosiaalista ja ekologista vastuullisuutta koskevia kriteereitä, jotka kattavat tuotteiden koko arvoketjun ”sadonkorjuun jälkeen”. Näiden kriteerien täyttymistä valvotaan auditoinnin. GOTS tai OCS eivät kuitenkaan kumpikaan valvo lainkaan tekstiilikuitujen alkutuotantoa. Alkutuo-tannon osalta molemmat järjestelmät hyväksyvät jonkin Kansainvälisten luomujärjestöjen yhteenliittymän IFOAM:n¹⁵⁹ (ks. s. 80) tunnustaman luomustandardin mukaisesti tuotetun kuidun, tai luomuviljelyyn siirtymisen aikana tuotetun ns. siirtymävaiheen kuidun, luo-

156 USDA, 13.1.2021, India: USDA AMS Ends Organic Recognition Agreement with India, <https://www.fas.usda.gov/data/india-usda-ams-ends-organic-recognition-agreement-india> (viitattu 14.6.2022)

157 Organic Content Standard 3.0, saatavilla osoitteessa: <https://textileexchange.org/wp-content/uploads/2021/02/OCS-101-V3.0-Organic-Content-Standard.pdf>. Ks. myös Content Claim Standard 3.0, saatavilla osoitteessa: <https://textileexchange.org/documents/content-claim-standard-ccs/>

158 Global Organic Textile Standard 6.0, saatavilla osoitteessa: [https://global-standard.org/images/resource-library/docu-ments/standard-and-manual/gots_version_6_0_en1.pdf](https://global-standard.org/images/resource-library/documents/standard-and-manual/gots_version_6_0_en1.pdf)

159 Ks. <https://www.ifoam.bio/about-us>

muksi. Sekä GOTS:n omistava Global Standard että OCS:n omistava Textile Exchange¹⁶⁰ ovat myös itse IFOAM:n jäseniä.

Vuonna 2020 GOTS havaitsi Intian luomuvalvonnassa ”systeemistä vilpillisyyttä” (ks. myös EU-komission havainnoista luku 5.2.)¹⁶¹. GOTS:n mukaan sen omassa tutkinnassa oli käynyt ilmi, että ainakin noin 20 000 tonnia väitetysti luonnonmukaisesti tuotettua puuvillaa (yksi-kuudesosa Intian koko tuotannosta) oli myyty eteenpäin väärennettyillä tarkastus-sertifikaateilla. Petoksen tultua ilmi GOTS peruutti väärennettyihin tarkastussertifikaateihin liittyvät transaktiosertifikaatit estääkseen niiden myynnin GOTS-merkin alla sekä peruutti 11 toimijan GOTS-sertifioinnin ja lopetti yhteistyön yhden auditointiyrityksen kanssa. Myös OCS asetti petokseen osallistuneet toimijat kieltoon¹⁶².

Vastaavan vilpin riski on kuitenkin edelleen suuri. Tähän vaikuttaa mm. luomupuuvillan tarjontaa suurempi kysyntä ja luomupuuvillasta maksettava hintapreemio¹⁶³. Esimerkiksi Intiassa luomupuuvillan tuotanto kasvaa vauhdilla, mutta joidenkin asiantuntijoiden mukaan kasvusta jopa puolet tai sitäkin enemmän johtuu vilpistä. Ongelmia luomupuuvillan tuotannon valvonnassa on asiantuntijoiden mukaan havaittu myös esimerkiksi Turkissa ja Kiinassa.¹⁶⁴ Vilpillistä toimintaa ruokkii se, että transaktiosertifikaatteja ei rekisteröidä kaikille toimijoille yhteiseen tietokantaan, mikä helpottaa niiden väärentämistä tai saman sertifikaatin käyttämisestä uudelleen ja uudelleen. GOTS:n mukaan se on kehittämässä tietokantaa, jonka tarkoitus on parantaa GOTS-sertifioitujen tuotteiden jäljitettävyyttä.¹⁶⁵

Sitä ennen puuttuakseen vilpilliseen toimintaan GOTS edellyttää, että kaikki loukuttamaton puuvilla (*seed cotton*; puuvilla, jossa kuituja ei ole erotettu siemenistä) testataan sen varmistamiseksi, että se ei sisällä geenimuunneltuja organismeja. Riskiperusteiset lisätestet esimerkiksi kemikaalijäämien varalta ovat mahdollisia, ja auditointiyrityksillä on täydet valtuuden kieltää sellaisten kuitujen käyttö, jotka eivät täytä GOTS:n vaatimuksia.

160 Textile Exchange on voittoa tavoittelematon tekstiilialan järjestö, joka on mm. laatinut erilaisia standardeja alan toimijoiden käyttöön edistääkseen alan ekologista ja sosiaalista kestävyttä. Ks. <https://textileexchange.org/about-us/>. Textile Exchange on ISEAL:n jäsen ja sen on todettu noudattavan ISEAL:n vastuullisuuden valvontajärjestelmille asettamia alan parhaita käytäntöjä koskevia vaatimuksia, ks. <https://www.isealliance.org/about-iseal/iseal-membership>

161 Global Standard, 30.10.2020, GOTS detects evidence of Organic Cotton Fraud in India, <https://global-standard.org/news/gots-press-release-gots-detects-evidence-of-organic-cotton-fraud-in-india> (viitattu 2.6.2022)

162 Textile Exchange, 30.10.2020, Textile Exchange Responds to Detection of Fraud in Organic Cotton <https://textileexchange.org/textile-exchange-responds-to-detection-of-fraud-in-organic-cotton-4/> (viitattu 2.6.2022)

163 Ks. esim. International Organic Accreditation Service, 21.2.2022, IOAS comment on the New York Times article ‘That Organic Cotton T-Shirt May Not Be as Organic as You Think’ published February 13, 2022, <https://ioas.org/latest-news/ioas-comment-on-the-new-york-times-article-that-organic-cotton-t-shirt-may-not-be-as-organic-as-you-think-published-february-13-2022/> (viitattu 2.6.2022)

164 New York Times, 12.4.2022, That organic cotton T-shirt may not be as organic as you think, <https://www.nytimes.com/2022/02/13/world/asia/organic-cotton-fraud-india.html> (viitattu 2.6.2022)

165 GOTS ja OCS ovat ilmoittaneet työskentelevänsä luomukuitujen jäljitettävyyden luotettavuuden vahvistamiseksi toistuvasti jo ainakin vuodesta 2017 lähtien.

GOTS myös edellyttää, että auditointirytykset arvioivat väitettyjen kuituvolyymien uskotavuutta, ja että tiedot viljelytilasta (*farm transaction certification number*) sisällytetään ensimmäiseen GOTS-transaktiosertifikaattiin.¹⁶⁶

Markkinoilta löytyy myös luomupuuvillasta valmistettuja vaatteita ja tekstiilejä, jotka eivät ole minkään tuote- tai jäljitettävyyssertifikaatin valvonnan alaisia. Niiden osalta jää yleensä epäselväksi, minkä luomustandardin mukaisesti niissä käytetyt kuidut on tuotettu sekä se, kuka luomutuotantoa valvoo. Tällaisten tuotteiden kohdalla kuluttaja ei voi päätellä, miten luomusertifioidun raaka-aineen kulkua tuotantoketjuissa on seurattu. Epäselväksi jää usein myös se, mitä vaatimuksia, jos mitään, raaka-aineen prosessoinnille tuotantoketjun eri vaiheissa on asetettu.

Työelämän oikeudet eivät ole läheskään aina luomuvälvönnän piirissä

Vuonna 1972 perustettu International Federation of Organic Agricultural Movement IFOAM on laatinut niin sanotut COROS-vaatimukset¹⁶⁷ erilaisille luomustandardeille. Jos jonkun luomustandardin kriteerit vastaavat riittävällä tavalla COROS-vaatimuksia, IFOAM tunnustaa ne osaksi luomustandardien perhettä (IFOAM Family of Standards)¹⁶⁸. COROS-vaatimukset on jaettu kahdeksaan osa-alueeseen, joita ovat mm. ekosysteemit, tilanhoito, gmo-kielto ja luomumerkin käyttö tuotteissa.

Alkuvuodesta 2022 IFOAM:n tunnustamia luomustandardeja oli noin 50. Viimeisen vuoden aikana noin 5–6 luomustandardia haki IFOAM:ilta niiden tunnustamista osaksi luomustandardien perhettä. IFOAM:in mukaan yleisimmät syyt olla tunnustamatta uusia standardeja osaksi luomustandardien perhettä liittyvät esimerkiksi luomutuotannossa kiellettyjen torjunta-aineiden käyttöön.¹⁶⁹ IFOAM:n tunnustamien luomustandardien perheeseen kuuluu sekä sääntelypohjaisia että yksityisen sektorin omistamia luomustandardeja. EU:n luomuasetus on yksi IFOAM:n tunnustamista sääntelypohjaisista luomustandardeista. IFOAM on tunnustanut myös edellä käsitellyn Intian kansallisen luomustandardin osaksi luomustandardien perhettä. Saksalainen EcoWellness taas on esimerkki IFOAM:n tunnustamista yksityisen sektorin luomustandardeista.

Yksi IFOAM:n COROS-vaatimusten osa-alueista on ”sosiaalinen oikeudenmukaisuus”. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden osa-alueen kriteerit liittyvät järjestäytymisvapauteen, syrjimättömyyteen, työssäkäyvien alaikäisten hyvinvointiin ja säädyllyisiin työoloihin. Niissä

166 GOTS:n edustaja, sähköposti 13.6.2022

167 IFOAM, Common Objectives and Requirements of Organic Standards (COROS), <https://www.ifoam.bio/our-work/how/standards-certification/organic-guarantee-system/coros> (viitattu 2.6.2022)

168 IFOAM Family of Standards, <https://www.ifoam.bio/our-work/how/standards-certification/organic-guarantee-system/ifoam-family-standards>

169 IFOAM:in edustaja, sähköposti 21.4.2022

myös kielletään pakkotyö. IFOAM:n mukaan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vaatimuksia sovelletaan yleisesti yksityisen sektorin omistamissa luomustandardeissa mutta ei sääntelypohjaisissa standardeissa¹⁷⁰. Yksittäinen luomustandardi voidaan hyväksyä osaksi IFOAM:n luomustandardiperhettä vaikka siinä ei olisi lainkaan huomioitu sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kriteereitä.

IFOAM kuitenkin hyväksyi vuosikokouksessaan syyskuussa 2021 aloitteen, jonka mukaan IFOAM tulee tulevaisuudessa edistämään mm. Kansainvälisen työjärjestö ILO:n työelämän oikeuksia koskevan julistuksen kanssa linjassa olevien sosiaalisten kriteerien sisällyttämistä luomustandardeihin¹⁷¹. Käytännössä on kuitenkin epäselvää, missä määrin IFOAM voi ainakaan nopealla aikavälillä vaikuttaa sääntelypohjaisten standardien kriteereihin, jotka pohjautuvat valtioiden poliittisiin päätöksiin, ja jotka esimerkiksi puuvillan tapauksessa muodostavat suurimman osan kaikista markkinoilla myytävästä luomupuuvillasta. Aloitteen toi Xinjiang-kohun aikana maaliskuussa 2021 vuosikokouksen käsiteltäväksi GOTS:n omistava Global Standard.

Tekstiilien kierrätysmateriaalin sertifiointit

Globaalisti vaate- ja tekstiiliteollisuuden tarpeisiin tuotetaan vuosittain yli sata miljoonaa tonnia erilaisia kuituja, mikä on lähes kaksi kertaa enemmän kuin vuosituhannen alussa ja tarkoittaa noin 14 kilogrammaa jokaista maailman ihmistä kohden. Käytetyimmät materiaalit ovat polyesteri (52 prosenttia volyymistä) ja puuvilla (24 prosenttia volyymistä).

Neitseellisen puuvillan ja polyesterin korvaaminen kierrätyskuiduilla voisi vähentää vaatteiden ja tekstiilien arvoketjujen kasvihuonekaasupäästöjä merkittävästi. Tuotettujen tekstiilikuitujen kokonaismäästä kuitenkin vain noin kahdeksan prosenttia on tällä hetkellä kierrätettyä. Nämä kierrätyskuidut tulevat yli 90-prosenttisesti tekstiilialan ulkopuolelta, enimmäkseen käytetyistä PET-muovipulloista, eli vaatteissa käytettyjen materiaalien kierto uusiksi vaatteiksi on vielä hyvin kehittymätöntä.¹⁷² Kierrätyskuitujen käytön lisäämiseksi markkinoille on luotu kierrätyskuitujen sertifiointiin keskittyneitä järjestelmiä, joiden käyttö on hitaasti yleistymässä myös Suomen markkinoilla.

170 IFOAM:in edustaja, sähköposti 21.4.2022. IFOAM:n luomustandardien perheeseen kuuluvista sääntelypohjaisista tai alueellisista standardeista esimerkiksi East African Organic Products Standard, Pacific Organic & Ethical Trade Community ja Bhutanin kansallinen luomusääntely sisältävät sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyviä kriteereitä. Ainut yksityisen sektorin luomustandardi, joka on tunnustettu osaksi IFOAM:n luomustandardiperhettä ja joka ei sisällä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kriteereitä on California Certified Organic Farmers NOP.

171 IFOAM General Assembly 2021, M 74 Social Justice in Organic Standards

172 Textile Exchange, 2021, Preferred Fiber & Materials: Market Report 2021, s. 4 ja s. 8, saatavilla osoitteessa: https://textileexchange.org/wp-content/uploads/2021/08/Textile-Exchange_PREFERRED-Fiber-and-Materials-Market-Report_2021.pdf. Ks. myös Finnwatch, 2022, Mitä pikamuodin jälkeen? Oikeudenmukainen ekologinen siirtymä vaate- ja tekstiiliteollisuudessa, luku 3.2, <https://finnwatch.org/fi/julkaisut/pikamuodin-jalkeen>

Textile Exchange¹⁷³ on voittoa tavoittelematon tekstiilialan järjestö, joka on laatinut vastuullisuusstandardeja kierrätysmateriaaleista valmistetuille vaatteille ja tekstiileille. Tällaisia standardeja ovat myös Suomen markkinoilla käytössä olevat Global Recycled Standard GRS¹⁷⁴ sekä Recycled Claim Standard RCS¹⁷⁵. Molempien tarkoituksena on lisätä kierrätysmateriaalien käyttöä vaate- ja tekstiilialalla¹⁷⁶. GRS-standardi sisältää lisäksi sosiaalisia kriteereitä sekä kriteereitä kemikaalien käytölle tuotantoprosessin aikana.

Sekä GRS että RCS pyrkivät takaamaan, että tietyn tuotteen tuotannossa käytetyt materiaalit ovat kokonaan tai osittain kierrätysmateriaaleja. Kierrätysmateriaalin määritelmien osalta standardit käyttävät referenssinään kansainvälistä ISO 14021 -standardia. Sen mukaan kierrätetty materiaali on "jollakin tuotantomenetelmällä prosessoitu talteen otetusta materiaalista uudelleen ja valmistettu lopputuotteeksi tai tuotteeseen liitettäväksi rakenneosaksi." Kierrätetty materiaali voi olla joko tekstiiliteollisuuden sivuvirtoja (esim. leikkuujätettä) tai omistajalleen tarpeettomia vaatteita ja tekstiilejä, eli poistotekstiilejä, jotka jalostetaan kierrätyskuiduiksi. Sekä luonnonkuituja että synteettisiä tekstiilejä voidaan kierrättää. Standardit kattavat tuotteiden arvoketjun kierrätettävän materiaalin talteenotosta (*reclaimed material collection*) lähtien.

GRS-standardin sosiaaliset kriteerit edellyttävät lisäksi toimijoita muun muassa sitoutumaan työelämän oikeuksiin, osoittamaan henkilön, jonka vastuulla sosiaalisten kriteerien noudattaminen on sekä kouluttamaan niistä työntekijöitä, jotka osallistuvat GRS-sertifioitujen tuotteiden tuotantoon. Kriteerien täyttyminen varmistetaan asiakirjoihin kohdistuvalla valvonnalla ja paikan päällä tehtävillä auditoinneilla¹⁷⁷.

Jotta valmistuotteessa voidaan käyttää GRS-merkkiä, tulee siinä olla vähintään 50 prosenttia kierrätettyä materiaalia. RCS-merkkejä sen sijaan on kaksi. RCS Blended -merkkiä saa käyttää tuotteessa, joka sisältää 5–95 prosenttia kierrätettyä materiaalia. Sitä saa käyttää myös useampia raaka-aineita sisältävässä ns. yhdistelmätuotteessa, jos kaikki siinä käytetty tietty materiaali on kierrätetty vaikka kierrätysmateriaalin osuus koko tuotteesta jäisi alle 5 prosentin. RCS 100% -merkkiä saa käyttää tuotteessa, jossa on vähintään 95 prosenttia kierrätettyä materiaalia.¹⁷⁸ GRS- tai RCS-sertifiointia käyttävät suomalaisista

173 Ks. lisätietoa <https://textileexchange.org/about-us/>

174 Global Recycled Standard 4.0, saatavilla osoitteessa: <https://textileexchange.org/wp-content/uploads/2021/02/Global-Recycled-Standard-v4.0.pdf>

175 Recycled Claim Standard 2.0, saatavilla osoitteessa: <https://textileexchange.org/wp-content/uploads/2021/02/Recycled-Claim-Standard-v2.0.pdf>

176 Kuitenkin esim. GRS-standardia voidaan käyttää myös muiden kuin tekstiilimateriaalien verifioimiseen.

177 Textile Exchange, Accreditation and Certification Procedures for Textile Exchange Standards 2.1, saatavilla osoitteessa: <https://textileexchange.org/wp-content/uploads/2021/02/ASR-101-V2.1-Accreditation-Certification-Procedures-for-Textile-Exchange-Standards.pdf>

178 Textile Exchange, Standards Claims Policy 1.2, saatavilla osoitteessa: <https://textileexchange.org/wp-content/uploads/2020/10/TE-301-V1.2-Standards-Claims-Policy.pdf>

yrittäjistä esimerkiksi Basic Fashion, Mainio Clothing, ja Reima Group¹⁷⁹ sekä Suomessa toimivista kansainvälisistä yrityksistä esimerkiksi Filippa K, Happy Socks ja H&M¹⁸⁰.

Sertifiointeja on kehitetty myös kiertotaloutta tukevan tuotekehityksen edistämiseksi. Cradle to Cradle on Cradle to Cradle Products Innovation Institutin omistama sertifiointistandardi kiertotalouden periaatteiden mukaisesti suunnitelluille tuotteille. Standardissa pyritään huomioimaan tuotteessa käytettyjen materiaalien turvallisuus ja haitta-ainettomuus, tuotteen kierrätettävyys ja materiaalien uudelleenkäyttö, uusiutuvan energian käyttö ja kasvihuonekaasupäästöt, vaikutukset vesistöihin ja maaperäekosysteemeille sekä sosiaalisen vastuun näkökohdat.¹⁸¹

Esimerkiksi materiaalien uudelleenkäyttöä ja kierrätettävyttä koskeissa kriteereissä muun muassa edellytetään, että tuotteelle ja siinä käytetyille kasvi- tai eläinperäisille biologisille materiaaleille ja teknisille materiaaleille on määritelty kiertosuunnitelma (*cycling pathway*), suunnitelman toimeenpanoon liittyvät haasteet ja potentiaaliset yhteistyökumppanit on tunnistettu ja että vähintään 50 prosenttia tuotteessa käytetyistä materiaaleista ovat yhdenmukaisia suunnitelman kanssa. Biologisille materiaaleille yksi mahdollinen kierto on esimerkiksi kompostointi; teknisille materiaaleille kierrätys tai korjaus.

Cradle to Cradle -sertifikaatti voidaan myöntää paitsi vaatteille ja tekstiileille myös muiden tuoteryhmien tuotteille. Sertifiointi perustuu asiakirjoihin ja paikan päällä tehtäviin auditointeihin¹⁸². Tuotteet arvioidaan jokaisella em. osa-alueella erikseen, ja tuotteen yleisarvosana vastaa sen osa-aluekohtaisessa arvioinnissa saamaa alinta arvosanaa. Sertifiointi on voimassa kaksi vuotta, ja tuote voi saada alimman yleisarvosanan korkeintaan kaksi kertaa menettämättä sertifiointia. Cradle-to-Cradle -sertifioituja vaatteita on yli 50, ml. tietyt G-star Raw-, H&M-, Jack & Jones- ja Lee Wrangler -brändien tuotteet¹⁸³.

179 Textile Exchange, GRS Certified Companies, <https://textileexchange.org/standards/find-certified-company/grs-certified/> ja RCS Certified Companies, <https://textileexchange.org/standards/find-certified-company/rcs-certified/> (viitattu 2.6.2022)

180 Textile Exchange, GRS Certified Companies, <https://textileexchange.org/standards/find-certified-company/grs-certified/> ja RCS Certified Companies, <https://textileexchange.org/standards/find-certified-company/rcs-certified/> (viitattu 2.6.2022)

181 Cradle to Cradle, Product Standard Version 4.0, saatavilla osoitteessa: https://cdn.c2ccertified.org/resources/STD_C2C_Certified_V4.0_FINAL_101921.pdf

182 Cradle to Cradle, How to Certify, <https://www.c2ccertified.org/get-certified/product-certification-process> (viitattu 7.6.2022)

183 Ks. Cradle to Cradle Certified Products Registry, <https://www.c2ccertified.org/products/registry> (viitattu 7.6.2022)

6. Yhteenveto

Erilaisten vastuullisuusjärjestelmien määrä on kasvanut räjähdysmäisesti markkinoilla. Alunperin vapaaehtoiset ja usein kuluttajamarkkinointiin suunnatut sosiaalista ja ekologista vastuullisuutta valvovat sertifiointi- ja auditointijärjestelmät ovat kietoutumassa entistä tiukemmin osaksi julkista sääntelyä, ja niiden käytöstä on monin paikoin muodostunut markkinoillepääsyn ehto. Tästä huolimatta ala itse toimii pitkälti itsesääntelyn varassa. Valvontajärjestelmien toiminta on kirjavaa, ja niiden avoimuudessa, kriteerien kattavuudessa ja auditointien laadussa on isoja eroja.

Tässä raportissa Finnwatch arvioi 18:aa Suomen markkinoilla käytössä olevaa auditointi- ja sertifiointijärjestelmää 37 eri kysymyksen kautta. Kysymykset on jaoteltu seitsemään eri kategoriaan, ja ne tarkastelevat järjestelmien riippumattomuutta ja auditointien laatua, läpinäkyvyyttä, kriteerien kattavuutta ja laatua, raaka-aineiden jäljitettävyyttä ja kuluttajaviestintää, vaikuttavuutta, ilmastotoimia ja biodiversiteettiä koskevia kriteereitä sekä järjestelmien yhteensopivuutta YK-periaatteiden kanssa. Arviointi on laajennettu päivitys vuonna 2016 julkaistuun arviointiin, ja se perustuu järjestelmien tarjoamiin julkisiin dokumentteihin sekä järjestelmien kanssa käytyyn dialogiin.

Parhaiten arvioinnissa pärjäsivät Reilu kauppa- ja Rainforest Alliance -sertifiointit. Utz-sertifiointijärjestelmän kanssa yhdistynyt Rainforest Alliance on kehittänyt järjestelmänsä lukuisilla tavoilla: se on muun muassa ottanut käyttöön tuottajille maksettavan vastuullisuuslisän ja investointituen, lisännyt kriteereihinsä vaatimuksen elämiseen riittävästä palkasta sekä tiukentanut sääntöjään merkkiin liittyvästä kuluttajaviestinnästä.

Ylivoimaisesti heikoimmat pisteet arvioinnissa sai jälleen mehuteollisuuden valvontajärjestelmä SGF VCS. Edellisen arvioinnin aikana vuonna 2016 SGF VCS selitti kriteeriensä heikkouksia sillä, että järjestelmää ollaan päivittämässä. Päivitykset eivät ole kuitenkaan johtaneet parannuksiin. Ilahduttavasti kuitenkin lähes kaikki muut arvioinnin kohteena niin nyt kuin vuonna 2016 olleet valvontajärjestelmät olivat kehittäneet toimintaansa. Kehitys on myös tapahtunut keskeisimpien kriteerien kohdalla: entistä useampi järjestelmä on vahvistanut vaatimuksiaan elämiseen riittävästä palkasta ja kertoo edistävänsä entistä aktiivisemmin järjestäytymisen vapauden toteutumista.

Valvontajärjestelmiä voidaan ja niitä tulee arvioida niiden julkilausuttujen prosessien ja kriteerien kautta, kuten tässä selvityksessä on tehty. Valvontajärjestelmien toiminta käytännössä on kuitenkin toinen kysymys. Tässä raportissa esitetyt tapausesimerkit vuosilta 2018–2020 osoittavat, että valvontajärjestelmien kriteereissä esiintyy porsaanreikiä eikä kriteerien noudattamista aina valvota kunnolla. Finnwatchin tutkimuksessa Intiassa SA8000-järjestelmä epäonnistui elämiseen riittävän palkan valvonnassa, eikä ongelmien korjaamisesta saatu tätä raporttia varten vakuuttavaa näyttöä. Palmuöljysertifioinneista

Finnwatchin arvioinnissa parhaiten pärjänneessä RSPO-järjestelmässä auditointi sivuutti vuonna 2020 vakavalla tavalla työntekijöiden oikeudet työelämän oikeuksien loukkauksista. Finnwatchin vuonna 2018–2019 tutkimilla teetiloilla Intiassa ja Sri Lankassa suurin osa plantaasien työntekijöistä ei edes tiennyt työskentelevänsä vastuullisuussertifioitulla tilalla, eikä siten osannut kertoa mitä hyötyä järjestelmistä oli ollut. Ainoa järjestelmä, jonka tuomista eduista pieni osa työntekijöistä osasi kertoa, oli Reilu kauppa.

Tässä raportissa erilliseen tarkasteluun valittiin puuvillan erilaiset vastuullisuussertifiointit, joiden volyymit markkinoilla ovat lisääntyneet voimakkaasti viime vuosina. Erityisesti markkina-asemaansa on kasvattanut Better Cotton Initiative BCI, jonka yleistymisen on ollut seurausta isojen kansainvälisten yritysten kuten H&M:n ja Ikean tekemistä ostolinjauksista. Finnwatchin sertifiointivertailussa BCI sai heikot arvosanat, ja se pärjäsi toista puuvillasertifiointia Reilua kauppaa heikommin lähes kaikilla vertailun osa-alueilla. BCI:n kriteerit eivät esimerkiksi edellytä elämiseen riittävää palkkaa. Better Cotton -puuvilla ei myöskään ole jäljitettävissä, joten ostajayritykset eivät voi osallistua mahdollisten ongelmien korjaamiseen omissa toimitusketjuissaan.

BCI:n merkittävimmät haasteet liittyvät sen hyväksymään massabalanssiin sekä lukuisiin Kiinassa toimiviin jäsenyrityksiin. Massabalanssissa sertifioitua puuvillaa saa sekoittaa sertifioidun raaka-aineen määrää ketjussa seurataan vain sen massan kautta. Tästä seuraa, että kuluttajalle päätyvässä lopputuotteessa ei välttämättä ole lainkaan sertifioitua puuvillaa. Edellä mainituista syistä johtuen BCI ei tällä hetkellä pysty takaamaan, että sen merkillä merkityissä vaatteissa ei olisi käytetty Kiinan Xinjiangista tulevaa puuvillaa. Xinjiang on noussut otsikoihin, sillä Kiinan epäillään teettävän alueella uiguureilla ja muilla muslimivähemmistöillä systemaattista pakkotyötä niin puuvillapelloilla kuin puuvillan prosessoinnissa ja vaate- ja tekstiiliteollisuudessa. Myös Reilu kauppa sallii massabalanssin Fairtrade Sourced Cotton -ohjelmassaan. Reilu kauppa -sertifioituissa puuvillatuotteissa massabalanssin käyttö ei kuitenkaan ole sallittua.

Toinen markkinoilla kasvanut puuvillasertifiointi on luomu. Vaikka iso osa luomutuotteista kuuluu tiukan EU-säätelyn piiriin, on luomupuuvillasta tehtyjä vaatteita ja tekstiileitä ostava kuluttaja markkinoilla sekalaisen väitteiden armoilla. EU-alueelle tuotavat valmiit vaatteet ja tekstiilit eivät ole EU:n luomuasetuksen piirissä. Luomuvaatteissa ja -tekstiileissä näkyvät yksityiset sertifiointit eivät valvo alkutuotantoa, vaan se on usein tuottajamaan kansallisten viranomaisten vastuulla. Viranomaisvalvonta luomupuuvillan isoimmista tuottajamaissa Kiinassa ja Intiassa ei kuitenkaan herätä luottamusta eivätkä sääntelypohjaiset luomustandardit yleensä sisällä sosiaaliseen vastuuseen, kuten työelämän oikeuksiin, liittyviä kriteereitä. Kiinassa lähes kaikki luomupuuvilla tulee pakkotyöhön liitetystä Xinjiangin alueelta. Intian luomuvalvonnassa taas on EU:n toimesta havaittu vakavia puutteita, ja luomusertifikaattien väärentäminen on iso ongelma. Suomen Tulli kertoi Finnwatchille tunnistaneensa tarpeen petosvalvonnan kehittämiseksi vaatteiden ja tekstiilien kaltaisissa kulutustavaroissa.

7. Suositukset

Yrityksille

- Yritysten tulee olla selvillä käyttämiensä vastuullisuusjärjestelmien valvonnan kohteesta ja valvontakriteerien rajoitteista.
- Valvontajärjestelmät ovat yksi työkalu, joilla yritykset voivat välttää ja vähentää ympäristö- ja ihmisoikeusriskejään. Ulkopuoliset valvontajärjestelmät eivät kuitenkaan voi koskaan korvata yritysten omaa ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskevaa huolellisuusprosessia. Yritysten tulee esimerkiksi kartoittaa niiden koko arvoketju ja kerätä tietoa niihin liittyvistä riskeistä myös muista lähteistä kuin audiotiraporteista ja kehittää haitallisten vaikutusten korjaamiseen ja korvaamiseen (*remedy*) liittyviä prosessejaan.
- Vaikka markkinoilla olevissa valvontajärjestelmissä on puutteita, yritysten tulee suosia riippumattomia kolmannen osapuolen valvontajärjestelmiä sen sijaan, että ne tukeutuisivat pelkkään omaan valvontaansa. Yritysten omaa valvontaa tulee lisätä sertifiointi- ja auditointijärjestelmien päälle, ei sen sijasta. Yritysten omat kolmannen osapuolen valvontaa korvaavat järjestelmät vaikeuttavat kuluttajien ja muiden sidosryhmien mahdollisuuksia ymmärtää ja arvioida vastuullisuusväittämiä. Yritysten on tässä yhteydessä hyvä huomioida myös EU:n tuleva niin sanottuja vihreitä väittämiä koskeva lainsäädäntö¹⁸⁴, jonka yhteydessä komissio on esittänyt markkinointikieltoa vastuullisuudesta kertoville merkeille, jotka eivät perustu ulkopuolisten sertifikaattien tai viranomaisten asettamiin kriteereihin.

Valvontajärjestelmille

- Valvontajärjestelmien tulee kehittää toimintaansa vastaamaan entistä paremmin YK:n ihmisoikeuksia ja yritystoimintaa koskevia ohjaavia periaatteita. Järjestelmien tulee kehittää haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista kärsineille henkilöille tarjottavia korjaavia toimenpiteitä ja korvauksia (*remedy*). Käytännössä tämä tarkoittaa, että auditoinneissa ei tule valvoa vain epäkohtien korjaamista sertifiointi- tai auditointivaatimusten mukaiseksi vaan myös varmistaa ja kriteerien tasolla edellyttää, että uhrien jo kärsimät vahingot tai muut negatiiviset vaikutukset korjataan ja korvataan. Myös vaikutusten kohteena olevien henkilöiden kuten työntekijöiden ja yhteisöjen osallistumista korjaavien toimenpiteiden valvontaan on lisättävä.

184 Euroopan komissio, Proposal for a directive of the European parliament and of the council amending Directives 2005/29/EC and 2011/83/EU as regards empowering consumers for the green transition through better protection against unfair practices and better information, saatavilla osoitteessa: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/1_1_186774_prop_em_co_en.pdf

- Järjestelmien tulee aktiivisesti pyrkiä lisäämään ammattiyhdistysliikkeen ja vaikutusten kohteena olevien ryhmien roolia järjestelmien kriteerien laadinnassa ja niiden noudattamisen valvonnassa.
- Valvontajärjestelmien tulee aktiivisesti viestiä omista rajoitteistaan ja auttaa asiakkaitaan ymmärtämään, mitä niiden valvonnan kohteeseen kuuluu (ja mitä jää sen ulkopuolelle) ja miten tämä tukee, ei korvaa, yritysten oman huolellisuusvelvoitteen noudattamista. Järjestelmien tulisi myös toimittaa asiakkailleen enemmän tietoa sertifioituihin ketjuihin liittyvistä vastuullisuushaasteista. Järjestelmiltä saatu tieto voi auttaa asiakasyrityksiä kehittämään omia huolellisuusvelvoiteprosessejaan sertifiointejä täydentäviksi.
- Valvontajärjestelmien tulee ottaa käyttöön oma ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi, jonka osana ne arvioivat oman toimintansa vaikutuksia ympäristöön ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Keskeisenä osana tätä arviointia tulee olla järjestelmän oman kriteeristön ja valvonnan tarkastelu ihmisoikeuskehikossa: järjestelmien tulee pohtia miten niiden kriteerit ja niihin pohjautuva valvonta edistävät tai estävät ihmisoikeuksien toteutumista. Myös järjestelmien systemaattista vaikutusten arviointia on tarpeen kehittää.
- Osana järjestelmien muuttamista vastaamaan entistä paremmin YK-periaatteiden kehikkoa, raaka-ainesertifiointien tulee kehittää jäljitettävyyssstandardejaan ja luopua asteittain sertifioitua ja ei-sertifioitua raaka-ainetta sekoittavasta massabalanssista ja sertifikaattien erilliskaupasta. Raaka-aineiden sekoittuessa ostajayrityksillä ei ole mahdollisuutta osallistua korjaaviin toimenpiteisiin, jota niiltä edellytetään YK-periaatteiden nojalla. Raaka-aineiden sekoittuminen myös estää valvontajärjestelmiä puuttumasta laajempiin markkinoilla esiintyviin ympäristö- ja ihmisoikeusongelmiin kuten esimerkiksi pakkotyöhön Kiinan Xinjiangissa. Sallimalla sertifioitun ja ei-sertifioitun raaka-aineen sekoittumisen vastuullisuusjärjestelmät päätyvät tukemaan myös vastuuttoman tuotannon markkinoillepääsyä. Toisaalta on tärkeää huomioida, että massabalanssi ja sertifikaattien erilliskauppa voidaan joissain tapauksissa myös nähdä keinona tukea esimerkiksi heikossa asemassa olevia pientuottajia, joilla ei olisi mahdollista päästä markkinoille jos fyysistä jäljitettävyyttä vaadittaisiin kaikissa tuotantoketjuissa. Tästä syystä sertifioituja ja ei-sertifioituja raaka-aineita sekoittavat jäljitettävyyssstandardit voivat edelleen joissain tapauksissa olla perusteltuja, mutta niiden käytön on perustuttava huolelliseen ihmisoikeusarviointiin. Mikäli raaka-aineita sekoitetaan, myös ei-sertifioituun raaka-aineeseen tulisi pyrkiä kohdistamaan perustason vastuullisuusvaatimuksia.
- Useiden valvontajärjestelmien kriteeristöissä on edelleen merkittäviä puutteita, jotka vähentävät niiden mahdollisuuksia edistää ihmisoikeuksia. Merkittävimpiä näistä ovat puutteet järjestäytymisen vapauden edistämisessä sekä elämiseen riittävän palkan vaatimisessa. Kaikkien työelämän oikeuksia valvovien järjestelmien tulee sisällyttää

elämiseen riittävä palkka sitovana vaatimuksena kriteeristöihinsä samalla kun niiden tulee edistää kollektiivisia neuvotteluja palkkatason määrittämiseksi. Elämiseen riittävä palkka ei ole lopullinen tavoite, vaan se on alin hyväksyttävä ihmisoikeusvaatimukset täyttävä palkan taso, joka riittää kattamaan työntekijän ja hänen perheensä välttämättömät perustarpeet. Referenssinä elämiseen riittävän palkan laskemiseen tulee käyttää uskottavia, läpinäkyviin metodologioihin ja sidosryhmäkonsultaatioihin perustuvia laskelmia. Finnwatch suosittelee järjestelmille Global Living Wage Coalitionin Anker-menetelmällä laskettuja elämiseen riittävän palkan laskelmia.

Päätäjille

- Sekä Suomessa että koko EU:n tasolla tulee säätää huolellisuusvelvoitteeseen perustuva yritys vastuulaki. Yritysvastuulain tulee velvoittaa yritykset (ml. auditointiyritykset) noudattamaan ympäristöä ja ihmisoikeuksia koskevaa asianmukaista huolellisuutta niiden koko arvoketjussa. Lainsäädäntöön tulee sisältyä paitsi mahdollisuus ennaltaehkäiseviin korjaaviin toimenpiteisiin myös mahdollisuus uhreille sen nojalla nostaa vahingonkorvauskanteita niin Suomessa kuin Euroopan unionin jäsenvaltioissa emontai johtoyrityksiä vastaan.
- Mikäli kolmannen osapuolen valvontajärjestelmillä tulee olemaan jonkinlainen direktiivissä määritelty rooli yritysvastuulakien vaatimusten täyttämiseksi, järjestelmiä tulee valvoa viranomaisten toimesta läpinäkyvin ja laadukkain kriteerein ja sidosryhmiä konsultoiden. Järjestelmien käyttö ei tällöinkään voi yksinään riittää osoitukseksi huolellisuusvelvoitteen täyttämiseksi.
- Suomen tulee tukea komission kiertotalouden toimintasuunnitelmaan¹⁸⁵ kuuluvia lainsäädäntöaloitteita EU:ssa. Sertifikaattien ja muiden pakkauksissa ja markkinoinnissa käytettävien väitteiden kannalta tärkeä osa uudistuspakettia on sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskevan direktiivin uudistaminen siten, että perustelemattomat ympäristövaikeudet ja vastuullisuusmerkinnät, jotka eivät perustu kolmannen osapuolen tai viranomaisen asettamiin kriteereihin, kielletään.¹⁸⁶
- Suomen tulee edistää ekosuunnittelua koskevan direktiivin ripeää uudistamista soveltamisalaltaan laajemmaksi EU-asetukseksi. Uuden asetuksen on määrä kattaa aiempaa huomattavasti laajempi tuotejoukko, ja asettaa näille muun muassa kestävyteen, korjattavuuteen ja kierrätettävyyteen liittyviä vähimmäisvaatimuksia. Asetukseen kuuluvat myös digitaaliset tuotepassit, joiden käyttöönotto parantaa lukuisten ympäristövaikutuksiltaan potentiaalisesti haitallisten tuotteiden kuten vaatteiden ja tekstiilien arvoketjun läpinäkyvyyttä.

185 Euroopan komissio, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0098&from=EN>

186 Euroopan komissio, Proposal for a directive of the European parliament and of the council amending Directives 2005/29/EC and 2011/83/EU as regards empowering consumers for the green transition through better protection against unfair practices and better information, saatavilla osoitteessa: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/1_1_186774_prop_em_co_en.pdf

Ammattiyhdistysliikkeelle

- Ammattiyhdistysliikkeen rooli kansainvälisissä vastuusertifioinneissa ja -auditoinneissa ei ole parantunut. Tässä raportissa tehdyssä valvontajärjestelmien vertailussa kävi ilmi, että ammattiliitoilla on päätöksenteossa rooli vain viidessä tutkitusta 18:sta valvontajärjestelmästä. Ammattiliittojen tulisi pyrkiä osallistumaan aktiivisesti sertifiointi- ja auditointijärjestelmien kehittämiseen.
- Ammattiliitot voisivat myös pyrkiä haastamaan auditointi- ja sertifiointijärjestelmiä strategisesti. Konkreettisenä toimintakeinona voitaisiin esimerkiksi käyttää sertifiointi- ja auditointijärjestelmien julkisia auditointitietokantoja hyväksi, ja pyrkiä aktiivisesti järjestämään työntekijöitä auditoinnit hyväksyttävästi läpäisseissä tehtaissa, jotka ovat valvontajärjestelmien kriteerien mukaisesti sitoutuneet ammatillisen järjestäytymisvapauden kunnioittamiseen.
- Nykyisten auditointi- ja sertifiointijärjestelmien keskeisimmät ongelmat liittyvät ammatillisen järjestäytymisvapauden varmistamiseen. Ammattiliitoilla voisi olla oma rooli sertifiointeissa, jos ne voisivat varmentaa, että tehtaalla tai muussa tuotanto yksikössä toimii demokraattinen ja vapaa ammattiliitto.

Kuka omistaa auditointijärjestelmän/sertifioinnin?

Keltaisia ja punaisia arvioita ei jaeta.

Vihreä: Järjestelmän omistajina on laajasti erilaisia sidosryhmiä eikä se ole vain yritysten omistama.

Ovatko ammattiliitot edustettuina järjestelmän päättävissä elimissä?

Punainen: Ammattiliitoilla ei ole päätäntävaltaa tai muuta pysyvää roolia järjestelmässä. Niitä saatetaan kuitenkin kuulla esimerkiksi järjestelmien kriteereitä laadittaessa tai uudistettaessa.

Keltainen: Ammattiliitot ovat mukana pysyvissä neuvoo-antavissa elimissä, mutta eivät päättävissä elimissä.

Vihreä: Ammattiliitot ovat mukana järjestelmän päättävissä elimissä.

Miten järjestelmä rahoitetaan?

Tätä kysymystä ei arvioida.

Kuka kriteeristön täyttymistä koskevaa valvontaa suorittaa?

Punainen: Auditoinnin kohteena oleva yritys suorittaa valvontaa itsearviointina (ensimmäisen osapuolen valvonta).

Keltainen: Auditoinnit toteutetaan toisen osapuolen valvontana (valvojana toimii esimerkiksi järjestelmässä mukana oleva yritys tai kansalaisjärjestö tai järjestelmä itse; (ks. luku 3.1).

Vihreä: Auditoinnit suoritetaan kolmannen osapuolen palveluntarjoajat.

Tekeekö kolmas osapuoli päätöksen auditoitavan kohteen* vaatimustenmukaisuudesta?

Punainen: Järjestelmä tai auditoinnin kohteena oleva taho tekee itse päätöksen auditoinnin kohteena olevan tahon vaatimustenmukaisuudesta.

Keltainen: Järjestelmästä ja auditoinnin kohteesta erillinen kolmas osapuoli tekee osittain päätöksen auditoitavan kohteen vaatimustenmukaisuudesta.

Vihreä: Järjestelmästä ja auditoinnin kohteesta erillinen kolmas osapuoli tekee päätöksen auditoitavan kohteen vaatimustenmukaisuudesta ISO-standardin mukaisesti.

* Kaikissa järjestelmissä valvonta ei kohdistu viljelytilojen tai tuotantolaitosten toimintaan vaan esimerkiksi järjestelmän jäsenyrityksen huolellisuusvelvoiteprosessien valvontaan.

Edellyttääkö järjestelmä auditointiyritysten akkreditointia?

Punainen: Järjestelmä ei käytä akkreditointia, eikä sillä ole kattavaa auditointien laadunvalvontaa.

Keltainen: Järjestelmä ei käytä akkreditointia, mutta sillä on kattava lista muita auditointien laadunvarmistukseen tähtäviä valvontatoimenpiteitä.

Vihreä: Järjestelmällä on käytössään auditoidijien akkreditointi tai proxy-akkreditointi.

Edellyttääkö järjestelmä akkreditointikriteerinä, että auditointia suorittavilla tahoilla on käytössä oma ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi?

Tätä kysymystä ei arvioideta.

Jos järjestelmä ei edellytä auditointiyritysten akkreditointia, mitä muita toimenpiteitä sillä on käytössä auditointien laadun varmistamiseksi?

Tätä kysymystä ei arvioideta.

Rajoitetaanko saman tahon tekemien peräkkäisten auditointien määrää?

Punainen: Sama palveluntarjoaja ja yksittäinen auditoidija voi tehdä auditointeja ilman, että sitä rajoitetaan.

Keltainen: Saman palveluntarjoajan tekemiä auditointeja ei rajoiteta, mutta saman yksittäisen auditoidijan tekemien peräkkäisten auditointien määrää rajoitetaan.

Vihreä: Sama palveluntarjoajan ja auditoidijan tekemiä perättäisiä auditointeja rajoitetaan.

Kuinka kauan auditointi/sertifointi on voimassa?

Tätä kysymystä ei arvioideta.

Teetetäänkö paikan päällä tehtäviä seuranta-auditointeja?

Tätä kysymystä ei arvioideta.

Onko seuranta-auditointien joukossa yllätysauditointeja?

Tätä kysymystä ei arvioideta.

Kuuluuko auditointiprosessiin työntekijöiden tai muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien haastatteluja? Toteutetaanko työntekijähaastatteluja on-site vai off-site?

Punainen: Työntekijöiden tai muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien (silloin kun se on relevanttia järjestelmän scopen kannalta) kuuleminen ei ole pakollinen osa auditointeja.

Keltainen: Työntekijöitä tai muita vaikutusten kohteena olevia ryhmiä tulee kuulla auditointien osana, mutta haastatteluja voidaan tehdä tuotantotiloissa.

Vihreä: Työntekijöitä tai muita vaikutusten kohteena olevia ryhmiä tulee kuulla auditointien osana. Haastattelut tai osa haastatteluista tulee järjestää tuotantotilojen ulkopuolella.

Ovatko järjestelmän kriteerit julkisia?

Punainen: Järjestelmän kriteerit eivät ole julkisia.

Keltainen: Osa järjestelmän kriteereistä on julkisia.

Vihreä: Kaikki järjestelmän kriteerit ovat julkisia.

Onko auditointien teknisiä vaatimuksia koskeva implementointimanuaali julkinen?

Punainen: Auditointien implementointimanuaalit eivät ole julkisia.

Keltainen: Auditointien implementointimanuaalit ovat osittain julkisia.

Vihreä: Auditointien implementointimanuaalit ovat julkisia.

Onko kriteerien tulkinnan sisältävä auditoinnin implementointimanuaali julkinen?

Punainen: Auditointien implementointimanuaalit eivät ole julkisia.

Keltainen: Auditointien implementointimanuaalit ovat osittain julkisia.

Vihreä: Auditointien implementointimanuaalit ovat julkisia.

Jaetaanko auditointien tulokset työntekijöiden ja muiden vaikutusten kohteena olevien ryhmien kanssa?

Punainen: Ei

Keltainen: Vaihtoehto 1) Auditointien tuloksia saatetaan jakaa satunnaisesti tai esimerkiksi työnantajan erillisellä päätöksellä työntekijöille tai muille vaikutusten kohteena oleville ryhmille. Vaihtoehto 2) Auditointiraportit ovat julkisesti saatavilla järjestelmän verkkosivuilla.

Vihreä: Kyllä, järjestelmä vaatii, että työntekijöille ja muille vaikutusten kohteena oleville ryhmille annetaan tietoa auditointien tuloksesta.

Ovatko auditointiraportit tai auditointien tulokset julkisia?

Punainen: Auditointiraportit tai auditointien tulokset eivät ole julkisia.

Keltainen: Auditointiraportit eivät ole julkisia, mutta niistä on saatavissa yleisellä tasolla oleva tiivistelmä ja/tai auditointien tulokset ovat julkisia.

Vihreä: Auditointiraportit ja auditointien tulokset ovat julkisia.

Ovatko tiedot auditoinnin läpäisseistä yrityksistä/tuottajista julkisia?

Punainen: Tiedot eivät ole julkisia.

Keltainen: Järjestelmä tarjoaa alustan tietojen julkaisemiseen vapaaehtoisesti.

Vihreä: Tiedot ovat julkisia.

Julkaiseeko järjestelmä vuosittain numeerista tietoa siitä moniko auditoinnin kohteena ollut yritys/tuottaja on läpäissyt ja ei-läpäissyt auditoinnit?

Punainen: Tietoa ei julkaista.

Keltainen: Tietoa julkaistaan epäsäännöllisesti tai vain joiltain osin.

Vihreä: Tieto on julkista.

Onko auditoiduille selkeät ohjeet siitä miten heidän tulee toimia jos he havaitsevat auditointivierailun aikana laittomuuksia tai rikokseen viittaavaa toimintaa? Ilmoitetaanko tällaisesta toiminnasta aina viranomaisille?

Punainen: Auditoiduille ei ole olemassa ohjeita siitä miten heidän tulee toimia tilanteessa.

Vihreä: Auditoiduille on olemassa ohjeet siitä miten heidän tulee toimia tilanteessa.

Keltaisia arvioita ei jaeta. Tietoja viranomaisilmoituksia koskevasta käytännöstä ei arvioida.

Edellytetäänkö auditointien kohteena olevilta yrityksiltä omaa, niiden arvoketjuun suuntautuvaa ihmisoikeuksia koskevaa huolellisuusvelvoitetta? Kysymys ei koske alkutuotantoa.

Punainen: Auditoinnin kohteena olevilta yrityksiltä ei edellytetä ihmisoikeuksia koskevaa huolellisuusvelvoitetta.

Keltainen: Auditoinnin kohteena oleville yrityksille suositellaan ihmisoikeuksia koskevaa huolellisuusvelvoitetta, mutta suosituksen toteuttamista ei valvota.

Vihreä: Auditoinnin kohteena olevilta yrityksiltä edellytetään ihmisoikeuksia koskevaa huolellisuusvelvoitetta ja velvoitteen toteutuminen on auditoinnin kohteena. Vihreä arvossana on annettu järjestelmille myös silloin jos huolellisuusvelvoitetta on rajattu, vaikka tätä ei voidakaan pitää YK-periaatteiden mukaisena.

Suosittaleeko tai edellyttääkö järjestelmä auditointeja/sertifiointeja käyttäviltä yrityksiltä vastuullisia ostokäytäntöjä (esimerkiksi pidempiä ostosopimuksia, erilaisia takuuhintamekanismeja tai sertifioitujen/auditoitujen raaka-aineiden käytön lisäämistä)?

Punainen: Järjestelmä ei ota kantaa yritysten ostokäytäntöihin.

Keltainen: Vaihtoehto 1) Järjestelmä tekee suosituksia yritysten ostokäytännöistä, mutta suositusten noudattaminen ei ole pakollista. Vaihtoehto 2) Järjestelmän edellyttämät ostosuositukset ovat ylätasolla, ja ne liittyvät esimerkiksi vain järjestelmän omien sertifioitujen raaka-aineiden osuuden kasvattamiseen tuotteissa.

Vihreä: Järjestelmä edellyttää yrityksiltä vastuullisia ostokäytäntöjä.

Edistetäänkö järjestäytymisvapautta aktiivisesti?

Punainen: Järjestäytymisen vapautta ei edistetä aktiivisesti.

Keltainen: Järjestäytymisen vapautta edistetään aktiivisesti joillakin yksittäisillä toimenpiteillä.

Vihreä: Järjestäytymisen vapautta edistetään monilla erilaisilla tavoilla.

Edellytetäänkö elämiseen riittävää palkkaa? Jos kyllä, miten kriteeriä implementoidaan?

Punainen: Elämiseen riittävää palkkaa ei edellytetä.

Keltainen: Elämiseen riittävää palkkaa edellytetään, mutta kriteerin implementoimiseksi ei ole riittäviä työkaluja tai niitä ollaan vasta kehittämässä.

Vihreä: Elämiseen riittävää palkkaa edellytetään ja kriteerin implementointiin on olemassa riittävät työkalut.

Mukautetaanko kriteereitä/auditointeja riskiperusteisesti esimerkiksi maakohtaisten riskien perusteella?

Punainen: Kriteereitä tai auditointeja ei mukauteta vastaamaan riskeihin.

Keltainen: Auditointien määriä mukautetaan esimerkiksi maan riskiluokan mukaisesti.

Vihreä: Kriteereitä tai auditointeja mukautetaan vastaamaan riskeihin.

Onko järjestelmällä auditoitujen/sertifioitujen raaka-aineiden seuranta koskeva chain of custody -standardi?

Tätä kysymystä ei arvioideta.

Kuinka suuri osa raaka-aineista on oltava kriteerien mukaisia, jotta tuotteesta voidaan tehdä vastuullisuusväittämiä?

Punainen: Kuluttajatuotteessa voidaan käyttää järjestelmän logoa tai siihen viittaavaa tekstiä vaikka sertifiointi/auditointiaste on alle 10 prosenttia.

Keltainen: Kuluttajatuotteessa voidaan käyttää järjestelmän logoa tai siihen viittaavaa tekstiä kun sertifiointi/auditointiaste on vähintään 30 prosenttia.

Vihreä: Kuluttajatuotteessa voidaan käyttää järjestelmän logoa tai siihen viittaavaa tekstiä kun sertifiointi/auditointiaste on vähintään yli 90 prosenttia.

Mitä tukitoimenpiteitä järjestelmällä on käytössä niille auditoiduille yrityksille/tuottajille, jotka eivät ole läpäisseet auditointia tai joilla on ongelmia järjestelmän yksittäisten kriteerien täyttämisenä?

Punainen: Järjestelmällä ei ole tukitoimintoja yksittäisille yrityksille/tuottajille.

Keltainen: Järjestelmän tukitoimintoja ollaan vasta kehittämässä tai ne ovat suppeita.

Vihreä: Järjestelmällä on tukitoimintoja yksittäisille yrityksille/tuottajille.

Seuraataanko järjestelmän aikaansaamia laajempia vaikutuksia systemaattisesti? Onko vaikutusten arviointiin asetettu mittareita?

Punainen: Järjestelmä ei itse seuraa systemaattisesti järjestelmän aikaansaamia laajempia vaikutuksia.

Keltainen: Järjestelmä seuraa vaikutuksia, mutta mittareita ei ole asetettu ja/tai mittarit ovat puutteellisia ja/tai vaikutuksia ei arvioida systemaattisesti.

Vihreä: Järjestelmä seuraa vaikutuksia laadukkailla mittareilla.

Onko järjestelmässä päästöraportointia, päästövähennyksiä tai muita ilmastoa koskevia vaatimuksia?

Punainen: Järjestelmässä ei ole ilmastoa koskevia vaatimuksia.

Keltainen: Järjestelmässä on ilmastoa koskevia vaatimuksia mutta ne eivät ole pakollisia.

Vihreä: Järjestelmässä on pakollisia ilmastoa koskevia vaatimuksia.

Onko järjestelmässä biodiversiteetin suojelua ja/tai metsäkadon torjuntaa koskevia vaatimuksia?

Punainen: Järjestelmässä ei ole biodiversiteettia ja/tai metsäkadon torjuntaa koskevia vaatimuksia.

Keltainen: Järjestelmässä on biodiversiteettia ja/tai metsäkadon torjuntaa koskevia vaatimuksia mutta ne eivät ole pakollisia.

Vihreä: Järjestelmässä on pakollisia biodiversiteettia ja/tai metsäkadon torjuntaa koskevia vaatimuksia.

Jos haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia havaitaan voivatko ostajat osallistua korjaaviin toimenpiteisiin, ts. tarjoaako järjestelmä esimerkiksi jäljitettävyyden takaisin auditoiduille/sertifioituille tiloille/tuotantolaitoksille?

Punainen: Ei

Keltainen: Vaihtoehto 1) Järjestelmä tarjoaa osittain jäljitettävyyden takaisin auditoiduille/sertifioituille tiloille/tuotantolaitoksille. Vaihtoehto 2) Järjestelmä tarjoaa osittain tai kokonaan jäljitettävyyden takaisin auditoiduille/sertifioituille tiloille/tuotantolaitoksille, mutta ei mahdollista osallistumista korjaaviin toimenpiteisiin.

Vihreä: Kyllä

Vaatiiko järjestelmä, että haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista kärsineille ihmisille tarjotaan korjaavia toimenpiteitä ja korvauksia (*remedy*)?

Punainen: Ei

Keltainen: Vaihtoehto 1) Kyllä, mutta ei kaikkien järjestelmän piiriin kuuluvien ihmisoikeuskysymysten osalta. Vaihtoehto 2) Kyllä, jos haitallinen ihmisoikeusvaikutus on tullut järjestelmän tietoon erillisen valitusmekanismin kautta (ts. auditointeihin sisältyviä systemaattisia korjaavia ja korvaavia toimenpiteitä ei ole käytössä).

Vihreä: Kyllä

Mikä rooli työntekijöillä tai muilla vaikutusten kohteena olevilla ryhmillä/ihmisillä on korjaavia toimenpiteitä koskevan suunnitelman toimeenpanon varmentamisessa?

Punainen: Ei roolia.

Keltainen: Työntekijöillä voi tapauskohtaisesti olla jokin rooli korjaavia toimenpiteitä koskevan suunnitelman toimeenpanon varmentamisessa.

Vihreä: Työntekijöillä on vakiintunut prosesseihin kirjattu rooli korjaavia toimenpiteitä koskevan suunnitelman toimeenpanon varmentamisessa.

Onko järjestelmällä itsellään käytössä ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoiteprosessi?

Punainen: Ei

Keltainen: Järjestelmällä on käytössään joitain huolellisuusvelvoiteprosessin kaltaisia prosesseja, esimerkiksi ISEALin vaatimusten kautta.

Vihreä: Kyllä

Mitä ihmisoikeusriskejä järjestelmä on havainnut toimintaansa liittyen osana huolellisuusvelvoiteprosessiaan?

Tätä kysymystä ei arvioida.

Onko järjestelmällä käytössä valitusmekanismi, joka täyttää YK-periaatteissa asetetut kriteerit ei-juridisille valitusmekanismeille (ks. UNGP-periaate 31)?

Punainen: Järjestelmällä ei ole käytössään valitusmekanismia.

Keltainen: Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, mutta se ei täytä YK-periaatteissa asetettuja kriteereitä ei-juridisille valitusmekanismeille.

Vihreä: Järjestelmällä on käytössään valitusmekanismi, joka kattaa suurimman osan tai kaikki YK-periaatteissa asetetuista kriteereistä.

Jos järjestelmällä on ollut esittää määräaika, mihin mennessä jokin uudistus astuu voimaan tämä on tulkittu arviota tehtäessä järjestelmän eduksi. Uudistuksia, joille ei ole asetettu selkeää määräaikaa ei ole huomioitu arvioinnissa.

Finnwatch ry
Malminrinne 1B, 2. krs
00180 Helsinki
info@finnwatch.org
www.finnwatch.org
[@Finnwatch1](https://www.instagram.com/finnwatch1)